

De esse et essentia

tatione procedenti quod posset totum simul ex nihilo producere: sed propter hoc non habet quod productum esset simpliciter: sed esset aliquid in aliquo. ¶ Ad 8^m dicendum: quod essentia aliqua ideo est quod participatum: quod participat esse et non est ipsum esse. sed si esset ipsum esse non haberet esse participationem. et competere de esse. sic et esse in se est quid participatum in quantum participat in essentia. sed si tollatur compositio ex essentia et esse tollentur omnes participatio. ¶ Ad 9^m dicendum: quod deus agit intellectualiter: sed ad nullum agens spectat facere aliquid quod repugnet effectui. et quod hoc repugnat effectui quod fiat esse sine essentia vel e converso. uel quod fiat actus sine potentia uel e converso. et repugnat effectui quod factum non sit compositum ex actu et potentia et ex esse et essentia. ideo non fit unum sine alio nec terminat actio diuina ad unum sine alio. ¶ Ad 10^m dicendum: quod ex ipsa dependentia quam habet creatura ad deum dicitur esse composita. sed talis dependentiam non habet nisi participaret esse. et nisi esset composita ex essentia et esse loquendo de dependentia que requiritur ad hoc quod res possit creari uel annihilari. nunquam enim creatura sic dependeret a deo quod posset creari de nouo uel annihilari virtute diuina nisi esset composita modo quo dictum est. ¶ Ad 11^m dicendum: quod una et eadem essentia respectu unius potest esse actualior et respectu alterius potentior: uel si sit in potentia ad esse: uel si sit apta nata fieri per esse: sed si esset ipsum esse esset actus purus et non esset quid potentia respectu alterius. Dicimus ergo quod triplex est essentia. quedam que est ipsum esse ut essentia diuina et talis essentia esse est actus in se. quedam uero nec est ipsum esse nec potest esse immediatum fundamentum ipsius esse: sed est immediatum fundamentum forme et per formam acquirit esse ut essentia materice et talis est potentia in se. quedam autem essentia in se non est ipsum esse potest tamen immediatum fundamentum esse ipsius esse et talis est omnis essentia inter materiam primam et deum et de tali intellegitur quod potest esse quod potentiale respectu unius et quod actuale respectu alterius. Nam essentia diuina que est ipsum esse respectu cuiuslibet est actuale. essentia uero materice que nec est esse nec immediatum fundamentum eius respectu cuiuslibet est quid potentiale. sed quelibet alia essentia media que non est esse sed est fundamentum ipsius esse et receptiuum eius quodammodo congregat utrumque. cum ergo arguitur quod una et eadem essentia potest esse quid possibile et quod actuale. patet hoc uerum esse solum de essentia que est receptiuum ipsius esse. hic igitur argumentum non negat compositioem ex essentia et esse: sed magis confirmat ipsam. ¶ Ad 12^m dicendum: quod ut dicebat creatura non habet in se potentiam per quam effectus fiat ex nihilo. uel per quam effectus uertatur in nihilum: sed habet in se potentiam que preiuncta actui est compositiua eius: propter quam compositionem saluam creaturam esse quid creabile et quid annihilabile.

Quertiodecimo queritur. Utrum possimus saluate arbitrii. uel cogere ponere quod procederet ex quadam necessitate nature. si non differret in ea realiter essentia et esse. et uidetur quod quicquid de hoc dicatur: non tamen oportet ponere quod creatura procedat ex necessitate nature: quod quod aliquid producit aliud ex necessitate nature agit toto suo posse et facit res quam meliorem potest. sic ignis tantum calefacit quantum potest. igitur si creatura esset sic producta a deo esset ualde perfecta: et ita duceret in cognitionem. non solum quod est deus sed etiam quid est deus. sed hoc est inconueniens: ergo etc. ¶ Respondeo. quod proprietates naturaliter procedunt a substantiis ducunt in cognitionem quid sunt ibiecta quod ut dicitur in primo de anima. accidia preterunt magnam partem ad cognoscendum quod quid est. si ergo creatura procedit ex

necessitate nec a deo posset ducere in cognitionem dei siue quid est deus. sed hoc dicebat esse inconueniens: ergo etc. ¶ Respondeo. dicebat ridens si in creatura non differret essentia et esse et esse necesse est et non posset deficere esse. ergo non esset quod defectiuum. illud autem quod procedit a deo ex mera libertate arbitrii potest deficere esse et est quid defectiuum et ideo ut dicebat si creatura non esset composita nullo modo procederet a deo. uel si procederet ab ipso hoc non posset esse ex mera libertate arbitrii. sed solum ex quadam necessitate nature. contra arguebat sic. uidemus quod aliqua deficiunt ab alijs: et tamen procedunt naturaliter ab ipsis. ut umbra deficit a corpore et intentiones deficiunt a rebus. et tamen umbra naturaliter procedit a corpore et intentiones et similitudines formarum naturaliter procedunt a formis. sic creatura posset procedere a deo naturaliter et tamen esset defectiua. ergo sicut id quod procedit a deo ex mera libertate arbitrii potest esse quid defectiuum. ita et id quod procedit ex necessitate nature. ex defectu igitur uel non procedit creatura nihil possumus arguere de modo procedendi. ¶ Respondeo. probatio quod id quod procedit ex uoluntate diuina potest esse quod necesse est quo probato patebit intentum. uidelicet quod dato quod creatura non esset composita ex essentia et esse: sed esset ipsum esse et esse necesse est. adhuc non oportet quod procedat a deo ex necessitate nature sed posset procedere ex uoluntate eius. Nam a uoluntate potest aliquid procedere dupliciter. uel a uoluntate ut natura. uel a uoluntate ut uoluntas. si creatura procederet a uoluntate diuina ut natura. planum esset quod esse necesse esse et esse immutabilis quod assequeret modum diuine nature que omnino mutari non potest. Rursus si procederet a diuina uoluntate ut uoluntas tunc talis esset qualem eam deus esse uellet. igitur si uellet ea esse necesse esse talis esset. si igitur ponatur quod creatura sit quoddam necessesse esse non propter hoc oportet quod non procedat a uoluntate diuina. ¶ Respondeo. deus non dependet ex creaturis: ergo propter diuinitatem uel indidiam in creaturis non mutabitur modus agendi diuini. siue ergo in creatura differat esse et essentia siue non. semper procedet ab eo ex libertate arbitrii. ¶ Respondeo. sicut duplex est fieri ita duplex est destrui. aliquando enim fit aliquid ex aliquo. aliquando fit aliquid ex nihilo. sic dupliciter potest aliquid destrui: quod aliquando destruitur in aliquid aliquando posset sic destrui quod cederet in nihilum. sed uidemus quod id quod fit ex aliquo presupponit potentiam passiuam non id quod fit ex nihilo sic. uel id quod destruitur in aliquid presupponit talem potentiam. non autem id quod destruitur in nihilum. absque eo ergo quod creatura sit composita ex potentia et actu et ex esse et essentia poterit deficere et poterit destrui et poterit procedere a deo ex mera libertate arbitrii: quod erit quid defectibile non in aliquid sed in nihilum. ¶ Respondeo. si creatura existeret actu per essentiam suam esse seipsa efficiet quod hoc posito posset ab alio esse. et per se posset deficere esse: sed tale potest procedere ex mera libertate arbitrii: ergo etc. ¶ Respondeo. essentia et esse equaliter distant a deo quod quodlibet distat in infinitum. si ergo deus potest facere utrumque simul. scilicet esse et essentia ex mera libertate arbitrii: quod non plus distat utrumque quod alterum ipsorum nec e converso poterit facere et alterum solus ex mera libertate arbitrii. ¶ Respondeo. effectus non excedit causam. sed uidetur quod esse sit effectus essentie: quod dicitur fluere ab essentia sicut perfecto a perfectibili. si ergo ex mera libertate dei essentia potest fieri absque eo quod recipiat in alio multo magis fieri poterit esse ex mera uoluntate eius non receptiuum in alio: quod fieri magis competit effectui quod cause. si ergo essentia que est causa potest sic fieri multo magis fieri poterit esse. poterit igitur deus ex mera uoluntate sua facere ipsum esse sine essentia. ¶ Respondeo. perfectio non repugnat perfectioni. perfectio ergo creature non repugnat

perfectiōni diuine: sed hoc esset perfectiōnis in creatura q̄ nō differret in ea essentia ⁊ eē. ⁊ hoc est perfectiōnis in deo q̄ possit p̄ducere creaturā ex mera uoluntate ei⁹. vna igit̄ perfectiō non repugnabit alteri: q̄ tūcūq; creatura sit sic simplex poterit ex mera uoluntate dei p̄duct. ¶ In p̄rius est qz si in creatura nō differt essentia ⁊ eē: esset ip̄m eē ⁊ nō posset eē ⁊ nō esse: sed semp̄ eēt. s; hoc est de lib̄tate arbitriū q̄ possit facere ⁊ nō facere: ⁊ q̄ possit dare ⁊ nō dare. hoc q̄ posito. creatura nō p̄cederet a deo ex lib̄tate arbitriū: qz nō ei daret ⁊ non daret eē: sed ex necessitate semp̄ ei colcaret eē. ¶ s; q̄ fortes sit for. non potest depēdere ex uoluntate alicui⁹. qz tūc for. posset nō eē for. ex nullius ergo uolūtate depēdet q̄ for. sit for. ⁊ q̄ singl̄m sit singl̄m. sed si creatura eēt ip̄m eē uel eēt quid simplex tūc p̄ducere creaturā eēt facere q̄ esse sit esse: uel q̄ simplex sit illud qd̄ est. sed hoc est ex necessitate ⁊ immobiliter uerū: ⁊ nō dependet ex uolūtate alicui⁹. ergo hac p̄p̄thesi stante creatura nō depēderet ex uolūtate diuina: nec posset p̄cedere a deo ex mera lib̄tate arbitriū.

Respondeo dicendū: q̄ si creatura de necessitate fuisset ab eterno fm q̄ posuerūt p̄hi: ⁊ si eēt necesse eē adhuc possem⁹ saluare q̄ eēt creata a deo: ⁊ q̄ p̄seruaret in eē per ip̄m. ⁊ q̄ depēderet ab eo. ut si ab eterno fuisset lux ⁊ corpus ⁊ illa lux ⁊ illud corpus eēt quoddā necesse esse ab eterno fuisset vmbra ⁊ vmbra eēt necesse eē: ⁊ tñ hac p̄p̄thesi stante vmbra causaret a corpore ⁊ p̄seruaret in esse per corpus ⁊ eēt quid deficiens ab eo: ⁊ depēderet ab ip̄o. sic si ab eterno fuisset facies ⁊ dyaphanū ⁊ quodlibet illoꝝ esset necesse esse: ab eterno eēt similitudo faciei in dyaphano illo. ⁊ tñ quātūcūq; similitudo illa esset necessaria ⁊ eterna nihilomin⁹ esset cāta a facie ⁊ p̄seruaret in eē per faciem ⁊ eēt qd̄ deficiens ab ea ⁊ depēderet ab ipsa. Ad hoc idem ualet exēplum de uestigio pedis in puluere: fm hunc itaq; modum dicebamus. si creatura eēt ab eterno ⁊ esset quoddā necesse eē adhuc diceremus eam eē creatā a deo. p̄seruari in eē per deū ⁊ eē quid deficiens a deo. ⁊ depēdere ab ip̄o. sed hoc posito nō possemus saluare q̄ p̄cederet a deo ex mera lib̄tate arbitriū. sed magis ex quadā necessitate nature sicut vmbra a corpore: ⁊ sicut imago a facie: uel sicut uestigiū a pede. vñ dam. p̄o libro. c. 8. ideo creatura ait q̄ creatio dei uoluntate opus eēs non est creatura coeterna deo. ideo enim creatura pōt eē ⁊ nō eē: ⁊ potuit de nouo creari ⁊ non eē coeterna deo: qz creatio est opus uoluntatis diuine. s; si creatura de necessitate fuisset ab eterno: ut posuerūt p̄hi. ut dicebamus nō p̄cederet a deo ex mera lib̄tate arbitriū. sed magis ex quadā necessitate nature. Utrū autēz oporteret sic dicere si creatura potuisset eē ab eterno: ut qdā dicere uoluerunt. afferentes q̄ nō solum si creatura de necessitate fuisset eterna. sed etiā si potuisset eē eterna q̄ p̄cessisset a deo ex necessitate nature: iuestigare nō est p̄sentis speculatiōis. Sufficiat autē ad p̄sens scire q̄ si eēt uera phoꝝ opinio q̄ creatura de necessitate eēt eterna q̄ cogermur ponere creaturā p̄cedere a deo ex quadā necessitate nature sicut vmbra a corpore. fm hoc q̄ creator eēt lux clara ⁊ mera. creatura vō esset quedā lux vmbatica ⁊ quedā lux tenebrosa participans illam lucem uerā ⁊ p̄cedēs ex quadā necessitate nature ab illa luce. ⁊ ad hoc ibat phoꝝ opinio. ⁊ si hoc ipsi nō directe p̄cessissent q̄ creatura p̄cederet ex quadā necessitate nature. oportebat tñ eos hoc cō

cedere si uolebant suā positionē tenere. vñ sicut nos diceremus de vmbra cāta a corpore. ita dicebāt p̄hi de effectib⁹ cātis a deo. naz si corpus eēt ab eterno ⁊ lux eterna oporteret vmbra eternam eē. nunq̄ enim a corpore eterno immobiliter se habēte ⁊ a luce eterna immobili posset vmbra tp̄alis p̄cedere. sed si causaret vmbra aliqua tp̄alis. oporteret esse aliquod corpus tp̄ale uel mobile a quo talis vmbra cāri posset. q̄ tō sic se hēt qz nō est in potestate corporis facere vmbra uel facere lucē: s; ex quadā necessitate nature p̄cedit vmbra a corpore. sed si ex mera lib̄tate arbitriū corporis caret vmbra: posset a corpore ⁊ eterno in se non mutato p̄cedere vmbra tp̄alis. sic qz p̄hi uoluerūt q̄ a p̄mo p̄n° eterno immobili non posset p̄cedere rea aliqua tp̄alis nisi mediāte aliquo trāsmutabili. sic nec vmbra tp̄alis pōt p̄cedere a luce eterna immobili nisi mediāte corpore trāsmutabili. posuerunt ip̄i p̄hi processum rerū a p̄mo p̄n° esse ex quadā necessitate nature. posuerūt itaq; p̄hi oia cāta a deo. Nam ut patet ex 2° meta⁶. ubi probat̄ status in causis. p̄mū ens est cā totius entis. Rursum posuerūt p̄hi oia p̄seruari in esse per p̄mū qz ut dicit̄ in. 12. meta⁶. celum igit̄ ⁊ nā sunt p̄tinua. i. p̄tinuant ⁊ p̄seruant in eē per p̄mū p̄n^m. Rursum posuerūt idē p̄hi q̄ oia dependēt ab ip̄o. vñ nisi translatio cōmēri hēt q̄ celus ⁊ nā sunt p̄tinua sicut p̄mū p̄n^m. alia l̄ra dicit̄ q̄ ex tali p̄n° dependet celus ⁊ nā. sed s; hec oia ip̄si dicerēt. uolebāt tñ q̄ in tali processione eēt necessitas quedā. ita q̄ creature de necessitate p̄cesserūt a deo. vñ in eodē. 12. dicit̄ q̄ p̄mū p̄n^m de necessitate est motor istoz inferioroz ⁊ de necessitate hēt regere ista inferiora: ⁊ ne aliqui arguerēt contra eos q̄ coactio caderet in p̄rio p̄n° distinxerūt de necessitate ut patet ex eodē. 12. iō dixerūt p̄hi q̄ p̄mū p̄n^m de necessitate regit ista inferiora nō necessitate uolētē uel coactionis: s; cuiusdā imutabilitatis. vñ si bñ uellemus sequi phoꝝ opinionē diceremus q̄ corpus de necessitate facit vmbra ⁊ facit tantā vmbra ⁊ oēm vmbra quā pōt facere. dato q̄ corpus hēret cognitionē ⁊ cōplacēt sibi in vmbra producta nō eēt ibi coactio in p̄ductione vmbre: qz oē coactū est p̄tristans ⁊ iam positu est q̄ corpus cōplacēt sibi in vmbra a se cāta. tñ q̄ tūcūq; cōplacēt sibi corpus illud in hī vmbra: quia necessario ab ip̄o vmbra p̄cederet nō possem⁹ saluare hī p̄cessionē eē ex mera lib̄tate arbitriū. sic ⁊ in p̄posito fm phoꝝ opinionē. deus ab eterno ex necessitate p̄duxit oēm creaturā quā p̄ducere potuit. sed qz cōplacēt sibi in suis effectib⁹ in tali p̄ductione non est necessitas coactionis: sed magis cuiusdā imutabilitatis. sed tñ q̄ tūcūq; uiret coactio a p̄rio p̄pter cōplacēt. tñ ut patet uitare nō possumus q̄ creature nō p̄cessissent a deo ex quadā necessitate nature: nō ex mera lib̄tate. vñ q̄ tūz nobis occurrit opz ponere id idē eos qui dicit̄ in creaturis eētiam realiter nō differre ab eē. cogunt enim tales ponere q̄ creatura nullo mō indigeat factore: uel si indigeat factore ⁊ p̄cedit ab aliquo non p̄cedit ab eo ex mera lib̄tate arbitriū ut ponimus: sed magis ex necessitate nature. nō dicimus autē q̄ p̄hi hoc posuerit q̄ in creaturis nō differat eētiam ⁊ eē. s; dicim⁹ q̄ hoc ponētēs q̄ tū nobis occurrit cogunt ponere creaturas nō p̄cedē ex mera arbitriū lib̄tate. Si enim vā eēt phoꝝ opinio nō dicimus q̄ eēt impossibile. eēt tñ ualde difficile sufficiētē pbare q̄ in creaturis realiter differret essentia ⁊ eē. ⁊ sequēdo opinionē ueritatis q̄ creatura p̄cesserit a deo de nouo ⁊ q̄ p̄cesserit ab eo ex mera lib̄tate arbitriū.

De esse et essentia

creaturas sic esse compositas et in se talem habere dicitur
ut videtur habere dubium: quod si tollitur ab eis talis compositio
et talis dicitur qualem ponimus inter essentiam et esse ut
patebit. saluare non possumus quod creature de nouo possent
creari a deo: nec quod possent procedere ab ipso ex
mera arbitrii libertate. ¶ Ad omnia autem horum que dicta
sunt uolumus lucidam declarationem quatuor viis
inuestigare. quod si creature non essent sic compositae nec
haberent in se talem dicitur quod procederent a deo ex necessitate
nature. Prima via sumitur. put uel consideramus
ipsas habitudines quas habet creatura ad deum. Secunda
uero put creaturas simpliciter comparamus ad diuinam naturam.
Tertia quidem put simpliciter referimus eas ad diuinum in-
tellectum. Quarta autem put in ipsis rebus consideramus naturam
et suppositum. ¶ Propter primum sciendum quod creatura com-
siderari potest quadrupliciter: et habet quoddammodo quatuor
habitudines ad deum. Nam primo potest considerari ut est a
deo producta. Secundo ut est a deo producta talis quod habet
esse dependens et deficiens ab ipso. Tertio ut est sic
producta et sic habet esse dependens et deficiens a deo quod est
ab ipso sine sui mutatione de nouo creata. Quarto con-
siderari potest. put sic est de nouo creata quod continuo indi-
get seruari ab eo per pleuerantiam ipsius dei in creatu-
ram. Si ergo consideret creatura solum sub hac habitudine
ut est a deo producta sic nihil est in creatura nisi natura et re-
spectus. opus enim quod in creatura corpore quod producta est.
quod sit in ea natura aliqua: quod semper productio terminatur ad
illud in quo est aliqua natura. Rursum opus quod sit in ea realis
respectus aliquid: quod semper productum realiter refertur ad
productum. quare si creatura solum consideret ut est produ-
cta a deo et non consideret qualiter producta non plus habet
nisi quod in ea est natura aliqua et respectus aliquis in natura fun-
datus. sed si ulterius consideret creatura non solum ut a deo
producta. sed ut habet esse dependens non sufficit quod in ea
sit natura et respectus. sed opus quod natura dicat quod defectiuum.
vnde et in personis diuinis quod vna sit producta ab alia. et tunc in
qualibet ponimus naturam et respectum. tunc quod nulla diuina
persona habet esse dependens imo simul omnes personae habent vnum
idem esse perfectissimum. non sicut dicimus in quolibet perso-
na esse essentiam et respectum quod in nulla carum ponimus defe-
ctum aliquem. sed quod creatura non solum est a deo producta.
sed et est sic producta quod habet esse dependens. non solum habet
in se naturam et respectum: sed et semper habet in se defectum in
natura: ideo omnis natura creata est natura defectiva ut aliter non esset
natura dependens. Ex hoc autem defectu quem videmus in crea-
tura uel: possumus inuestigare per dicitur inter essentiam
et esse. vnde dato quod creature essent de necessitate a deo
ab eterno corpore quod haberent in se defectum et haberent esse
dependens non essent suum esse sed essent compositae ex essentia
et esse. sed secundum istam viam inuestigare compositionem in crea-
tura magis pertinet et ad procedens quoniam quod ad quoniam
nunc quaesita magis pertinet ostendere quod si negat talis com-
positio quod negat processum creature a deo ex mera liber-
tate arbitrii. Dicimus ergo quod propter duas tactas habitudi-
nes. videlicet quod creatura est a deo producta et habet esse
ab ipso dependens. ad huc est tertia habitudo quod sic est a
deo producta: et sic habet esse dependens ab ipso. quod sine mu-
tatione eius est de nouo creata per ipsum: et sic creatura
non solum dicitur quid compositum ex re et respectu: siue ex
natura et respectu ut arguebat habitudo prima. et non solum
dicitur quod defectiuum ut concluderebat habitudo secunda. sed et
dicitur quid compositum ex actu et potentia: siue ex esse et essen-
tia ut probat haec habitudo tertia. si creatura est a deo
producta et actu dependens ab ipso habet actualis respectum
ad ipsum. iste autem actualis respectus uel debet ei ex natura
sua siue ex naturali origine: et tunc semper a deo processisset et

non potuisset a deo non procedere. et hoc est incidere in
phorum opinionem quod quicquid potuit immediate a deo pro-
cedere quod totum de necessitate processit ab ipso. sed si ipsa
natura uel ipsa essentia creature non est sufficiens fundamentum
huius respectus operis quod aliquid aliud addat ei quod faciat ipsam
essentiam esse in actu ut possit in ipsa fundari talis respec-
tus. ipsa ergo essentia respectu huius superadditum se habet ut
potentia. illud uero superadditum se habet ut actus. istum autem
actum uocamus esse. ex hoc ergo dicimus quod creatura corpore
quod non est de necessitate eterna: sed potest de nouo creari
differt in ea esse et posse esse uel differt in ea essentia et esse:
uel est composita ex potentia et actu. Iste itaque actualis
respectus fundatur in toto composito ex essentia et esse. si autem
ipsa essentia dicat habere actualem dependentiam et actualis
respectum ad deum. hoc est in quantum est coniuncta ipsi esse: et
ipsum esse habet talem actualem respectum et dependentiam. put
est coniunctum ipsi essentiae. et quod hoc dependet ex mera uolun-
tate quod coicet esse ipsi essentiae creature. id est quod sit productio
rerum. et quod essentia uel esse. uel quod compositum ex utrisque ha-
beat actualem respectum ad deum dependet ex mera et li-
bera uoluntate dei. Ex hoc ergo res sunt inmutabiles:
quod non potest uariari secundum esse. et ex hoc sunt creabiles quod non
acquirere esse. et ex hoc sunt annihilabiles: quod non potest oino
perdere esse. sed si iste actualis respectus fundaretur in pura
et mera essentia creature. tunc ipsi essentiae creature debet
de se et per se talis actualis respectus. quo posito: uel
creatura esset de necessitate eterna. uel non posset produ-
ci in esse sine motu procedente: quod ex quo ipse actualis re-
spectus ad suum factorem in ipsa simplici essentia fundatur.
et per consequens debet ipsi essentiae secundum se: ex quo factor est
eternus et immobiliter manens. opus quod haec creata sunt eter-
na et semper habent actualem respectum ad ipsum. uel si crea-
tura non est eterna et non semper habet actualem respectum ad
deum. aliqua mutatio facta est in deo. vnde surrexit iste
nouus actualis respectus. sed forte dices quod creatura
antequam sit producta non habet actualem respectum ad deum
quod nec ipsa actu est: ut actualiter et realiter referri possit
et si pertingeret eam annihilari admitteret istum realem
respectum et actualem. sed hoc ex mera uoluntate dei
quod habet talem actualem respectum uel quod parat illum. ideo
deus in se inmutabiliter manens ex mera uoluntate sua
creatura producta et fit in ea iste respectus actualis. sed
hoc satis probatum per habitum: quod solus respectus non
habet de nouo acquiri nec perdit. et tunc si productum ab aliquo
super naturam suam nihil dicit nisi respectum ad producentem.
opus quod illi nature de se debeat talis respectus et quod im-
possibile sit illum respectum separari a tali natura ut appetit
in productione personarum diuinarum: nisi persona producta. si natura
nihil dicit nisi respectum ad producentem in talibus: ergo ex
quo producentes est eternus. opus quod et productum sit eternum uel
esset facta mutatio in producente. si secundum hunc modum pro-
duceret aliquis ab ipso ex tempore ut esset facta mutatio in
patre si generaret filium ex tempore et esset facta mutatio in patre
et filio siue eternaliter spiraret spiritum sanctum. sic si crea-
tura producta a deo nihil aliud diceret nisi ipsam essentiam
tunc cum respectu ad deum: quod huius respectus fundaretur in
ipsa essentia. vnde et per se oporteret quod ipsi essentiae secundum se
deberet talis respectus. nulla ergo mutatione facta in deo
respectu cuius secundum se habet talem respectum semper habet talem
respectum: quod quod secundum se habet respectum ad aliquid nulla mu-
tatione facta in illo semper habet respectum ad ipsum. ¶ Est
enim hoc uel uerum quod si aliquid res adquisiuit aliquem respectum
quem prius non habebat uel perdidit quem prius habebat. opus quod
secundum hoc sit uel per se uel per aliud. si per aliud aliqua
mutatio est facta in alio. sed per se aliqua res adquisiuit
quem adquisiuit respectum de aliquid re perditam amittit

respectū illū. ipse enim respectus qz non est aliquid s; ad aliquid per se nec acquiri nec perdi pōt. ipa igitur creatura uel dicit vnā rem tm̄: uel dicit aliqd cōpositū ex plurib' reb'. qz uel dicit aliquid sic cōpositū. iste actualis respect' ad pductionē nō fundabit in ali qua vna re fm̄ se. sed fundabit in p̄iunctiōe z cōpōne diuersarū rerū: z qz ille res p̄iungant z separent hoc pōt depēdere ex mera uolūtate dei. hac p̄pōthesi sc̄a te pductio creature actualis respectus z ad deū depēdere poterit ex mera uolūtate dei. sed si creatura quecūqz sit illa diceret vnā rē tm̄ nō aliquid cōpositū ex plurib' reb' actualis respect' ad deū fundaret in illa vna re fm̄ se. talem autem respectū nō posset nec acq̄rere nec de nouo pdere. qz hoc uel esset per se uel per aliud. si per aliud ergo eet facta mutatio in alio: s; nō quecūqz mutatio in alio dat uel tollit respectuz sed solū mutatio in eo ad quē referē uel terminat respectus ille. ut si per mutationē in aliquo dicit q̄s p̄dere uel acquirere hēt respectū qui dicit s̄s̄tudo. opz qz ista mutatio nō fiat in quocūqz alio: sed solū in eo respectu cui' s̄s̄tudo dicit. sic si nouū respectū qui sumit ex p̄ductione debeat creatura de nouo acq̄rere uel p̄dere per aliud. i. per mutationē factāz in alio opz qz illa mutatio fiat in tali alio ad quē terminat respect' p̄ductionis. s; hoc est ad primū p̄ductore. ergo in ipso p̄ductore z in ipso deo eet facta mutatio qd est in eo ueniēs. ¶ Rursus per se nō poterit acq̄rere uel p̄dere talē respectū: qz respect' nō acquirit nisi qz acq̄ritur res aliq̄ in qua fundat respect': nec p̄dit nisi qz p̄dit res aliq̄ in qua fundat respect': z qz creatura ponit eē vna res tm̄ nullā rem aliaz acq̄ret vñ possit respectū acq̄rere nec perdet vñ possit perdere. acq̄sitio igit nōit respect' que de necessitate cōpetit creature qñ est de nouo p̄ducta. uel p̄ductio hī' respect' que de necessitate cōpeteret ei. si annihilaret uel destrueret. oino arguit creatura nō solū ex cōpositis ex re z respectu. s; ex plurib' reb' ex quarū p̄iunctiōe sumat hī' respect'. z qz plures res nunq̄ cōponūt vnāz rem si quelibet illarū hēat rōnē potētie. uel quelibet rōnem actus: qz nec ex duobus in actu nec ex duob' in potētia per se z fm̄ qz hī' sit vñ. opz qualibet creaturā eē cōpositā ex duab' reb' quarū vna hēat rōnez actus. reliqua vō rōnem potētie. si aut̄ has duas res potentia z actus: ex quib' cōponit̄ quelibet creatura vīs uocare eēntiā z eē. uel aliquo alio noie uel uocare nō sit nobis de hoc ad p̄sens cure. tm̄ cōpetētio hī' potentia z actus designant per essentiam z esse qz per quolibet aliud: qz opz in creatura dare aliqd per qd determinat agens qd cōpetit ei fm̄ se: z hoc uocamus eēntiam. z aliquid per qd actualit̄ existit in rerū nā. z hoc uocamus eē: itaqz hī' actus per quē creatura actu existit. s; per reductionem sit in genere s̄be. tm̄ per illum actū z per illū eē creatura non determinat ad genus s̄be sed per eēntiam. Redeam' ergo ad ipz z dicamus qz ex tertia habitudine quecūqz creatura sic est a deo p̄ducta z sic hēt esse depēdens ab ipso qz sine mutatione ei' de nouo creatura per ipm̄ manifeste p̄cludit qz ipsa sit cōposita ex actu z potētia. siue ex eē z eēntiā. qz si tollatur talis cōpositio talit̄ qz sit de nouo creabilis z potētia ab eterno fuerit de necessitate p̄ducta. quo posito sequit̄ qz nō processit a deo ex mera arbitriū libertate s; ex quadā nature necessitate. Quarta aut̄ bitudo creaturē ad deū ē. put nō solum est de nouo p̄ducta ab ipso: sed put per eēntiam dei in creatura p̄tinere cōseruat in esse per ipsum. z sic creatura nō solum hēt eēntiam sed differentē ab esse

sed etiā p̄pria eēntia creature nō pōt ei dare esse nisi prout est cōiuncta p̄rio p̄ncipio. Intelligimus enim eēntiam p̄mi p̄ncipij eē in eēntia cuiuslibet creature z per hoc intelligimus creaturā hēre esse. itaqz si ad momentū deus a creatura se subtraheret statim destineret eē eēntia. itaqz cuiuslibet creature dicit aliquid qd pōt recipere eē a deo z recipiendo eē ab eo habet actualem respectū ad ipm̄. Sc̄dm̄ hoc s; sic creatura est uolūtate a deo p̄ducta qz nō est suū eē. sic uoluntate a deo p̄seruat: qz eēntia creature nō solū nō est suū esse. sed etiā per se non est sufficiens dare eē creature. sed si in creatura idē eēt eēntia z esse oia ista tollerent. z tūc creatura uel nullo mō per ipsuz p̄seruaret in eē uel si eēt a deo p̄ducta z p̄seruaret in eē per ipsum. hoc nō depēderet ex mera uolūtate dei: sed ex quodā ordine nālī. z esset uera p̄pōz opinio qz ex nihilo nihil fieret z nullo mō posset deus aliquid in nihiluz redigere. ¶ Secūda uia ad hoc idē sumit. si ipsam creaturā spālīter cōparemus ad nām diuinā. p̄ima enī rō sic diffuse posita p̄tinet in se vim pluriū rōnū z sumit ex ḡn'alib' habitudinib' quas hēt quelibet creatura ad deū. s; hec 2^a rō sumit prout spālīter creatura cōparat̄ ad nām diuinā. Dicem' enī qz quelibet creatura spālīter est quedam s̄s̄tudo diuine nature. spālīter quidē dicimus creaturā sic eē s̄s̄tudinē z imutationē nature diuine: qz vna creatura innitit̄ nāz diuināz vno mō. z alia modo alio. ita qz quelibet hēt spālēm modū intelligēdi z talem spālēm imutationē hēt creatura ex p̄a nā z ex p̄a essentia. z eo qz nālīter determinat ad p̄p̄riū genus z ad p̄am spēm. s; qd̄d est s̄s̄tudo z uestigiū nature alicui' agentis. hoc com̄petit ei ex nā sua nisi ad p̄ductionē illius requirit̄ aliquid qz sit subditū uolūtati. opz qz illud p̄cedat ab eo nālīter. dicitur aut̄ nisi ad p̄ductionē illi' requirat̄ aliquid qd sit subditū uolūtati: qz dāro qz p̄ductū p̄fecte assilaret p̄ducenti in nā. adhuc p̄ductionē eius posset facere uolūtas. si ad p̄ductionē ei' requireret quid qd depēderet ex arbitrio uoluntatis ut patet in ḡn̄atione hoīs. Nāz z si hō genit' perfecte s̄latur in nā suo genitorū. attū qz nālī cursu ut ḡn̄atio hoīs sine p̄iunctiōe maris z femine. qz talis p̄iunctio depēdet ex arbitrio uolūtatis. ad ḡn̄ationē hoīs facit aliquo modo uolūtas nō tm̄ p̄pter hoc ḡn̄atio hoīs est simpliciter uolūtaria imo magis est nālī. ad eam aliqd cooperat̄ uolūtas. qz ideo est simplr̄ uolūtaria. qz nō statim ad uelle p̄iūgl̄ sequit̄ p̄iunctio nec statim ad cōiunctionē sequit̄ ḡn̄atio. sed si fm̄ arbitriū uolūtatis sue qz uellet mas p̄iūgeret femine. z ad p̄iunctionē illam sequeret generatio. eēt generatio hoīs simpliciter uolūtaria. quia tota depēderet ex mero arbitrio uolūtatis. sic in p̄posito creatura p̄ducta est quedam imutatio diuine nature. sed ad p̄ductionē eius simpliciter facit uolūtas: qz non p̄ducit̄ creatura nisi prout eēntia ei' p̄iungit̄ suo eē. hec p̄iunctio ex mero uolūtatis arbitrio diuino. z ideo qñ uult qz fiat talis p̄iunctio ad nutum uolūtatis diuine. p̄ducit̄ creatura in esse z qd̄diu uult qz ouret talis cōiunctio creatura p̄seruat in eē. z si uellet qz separaret talis p̄iunctio statim creatura destineret eē. z ideo diuina uoluntas est p̄ima z p̄ncipalis cā p̄ductionis z p̄seruatōis creature. vnde aug' 3° de trinit. c. 4. ait qz deus utit̄ oib' cōmutabilē arbitriū suū. siue corporeis siue incorporeis reb'. z hoc est qz ibidē dicit qz uolūtas dei p̄ma cā z sūma oīum corporalīū z multo magis incorporealium: qz corporalia aliqñ p̄ducunt in eē mediātib' alijs agentibus. incorporealia vō solum immediate a

De esse et essentia

deus. sed si creatura aliqua esset quedam simpliciter indifferens realiter a suo esse. et si hoc naturaliter esset quedam imutatione diuine. solum naturaliter et secundum quod habet posset esse causa creature non autem uoluntas eius secundum quod uoluntas. totum quod esset ibi esset quasi naturale. nullo ergo modo possem saluare quod creatura procederet a deo ex mero arbitrio uoluntatis. sed solum procederet ab ipso ex quodam ordine naturali uel ex quadam necessitate nature. **T**ertia uia ad hoc idem sumitur. put creatura refertur ad diuinum intellectum. eo ergo ipso quod naturaliter creature est quedam similitudo nature diuine. si non esset in tali compositio ratione cuius dependeret a uoluntate dei. processus ille creaturaz non diceretur uoluntatis. sed solummodo naturalis. differt enim put creature comparantur ad intellectus dei speculatiuum et practicum. quia quicquid deus potuit intelligere et quicquid potuit intelligere speculatiue intellexerit illa. ita quod ab eterno res sunt intellecte a deo et secundum hunc ordinem quod habet res in intellectu speculatiuo loquendo simpliciter non sunt subdite diuine uoluntati. sed respectu intellectus practici non sic: quia secundum quod hec res diuine uoluntati sunt subdite. ut ad alia solum extendit intellectus solum loquendo de intellectu practico ut erit in opus que diuina uoluntas care disponit quod ideo contingit quia res secundum naturam suam ut determinantur ad proprium. ergo et ad propriam spiritum. sed ad intellectum practicum non comparantur res nisi. put sunt apte nature proprii suo esse et prout sunt apte nature accipere esse. et quia habet proprium dependet a uoluntate diuina. sed intellectus practicus non potest exire in opus nisi per argumentum diuine uoluntatis. igitur quod quid est. est obiectum intellectus speculatiui. et ideo nisi sit defectus ex parte ipsius intellectus semper sunt actu intellectus. quasi si res actu existeret per suam essentiam non per esse supadditum. tunc sicut per suam essentiam comparantur ad intellectum speculatiuum per quem actu intelliguntur. sic per suam essentiam comparantur ad intellectum practicum per quem in actu produuntur. esset ergo similis comparatio rerum creaturarum ad intellectum diuinum speculatiuum et practicum ex quo manifeste sequeretur quod res create sunt ab eterno sicut intellecte fuerunt speculatiue. ita ab eterno fuerunt practice. **E**x hoc et sequeretur quod sicut intellectus ad diuinum speculatiuum est quasi quidam ordo naturalis. ita productio ad intellectum eius practicum esset quasi quedam ordo naturalis. producta igitur procederet ab ipso non ex mero libertatis arbitrio. sed magis ex quodam ordine naturali. sicut enim posito. incidimus oino in phantiaz opinionibus secundum quos idem censendum est de intellectu diuino practico quod non dicimus de intellectu eius speculatiuo quod sicut nos dicimus quod deus ab eterno produxit oia productibilia. intellexit oia intelligibilia ab ipso. sic ipsi posuerunt quod ab eterno produxit oia productibilia ab ipso et quod si alia qua fuerunt in tempore hoc est secundum quod opinone quod non sunt immediate productibilia a deo. scribitur circa finem secundi de generatione. quod propter longe distare a primo principio est generatio et corruptio in istis inferioribus. si ergo quesitum fuisset a philosopho que ista sensibilia sunt generabilia et corruptibilia. dixisset quod longe distat a primo principio et non sunt immediate productibilia ab ipso. quicquid ista quod ponitur quod ad ipsa essentia de se possit terminari creatio. ponit quod eadem sit operatio rerum ad intellectus diuinum speculatiuum et practicum ut sicut deus ab eterno quodam ordine naturali actu intellexit oia que speculatiue poterat intelligi per ipsum. sic ab eterno quodam ordine naturali per intellectum practicum actu produxit oia que poterat produci per ipsum nec ualet

si quis diceret quod ultra essentiam est ibi respectus quidam. Nam intelligibile speculatiue intelligit habere tales respectus. rursus ut plures dictum est respectus secundum se non est subditus uoluntati. uel quod demum est factio per se non terminatur ad respectum. sed terminatur ad rem. itaque ipsa res secundum se esset facta. et deinde ex re illa facta surgeret respectus quedam. ergo sicut actio intellectus speculatiui intelligit terminari ad ipsam essentiam et ad ipsam naturam secundum se. ideo de necessitate est eterna et est quodammodo naturalis. sic hac hypothese stante actio intellectus practici terminaretur ad ipsam essentiam et ad ipsam naturam secundum se. ideo de necessitate esset eterna et esset quodammodo naturalis. **Q**uarta et ultima uia ad hoc idem sumitur. put in ipsis rebus consideramus naturam et suppositum. Nam si creatura nihil plus diceretur nisi essentia et naturam quodammodo in qua fundatur respectus ad creaturam. tunc sicut in diuinis supposito supra naturam nihil addit nisi respectum quendam. sic nec in creaturis. respectus ergo ad creatorem fundaretur in ipsa simpliciter non secundum se quod esse non posset nisi nature create deberet talis respectus secundum se. sed dices nunc secundum se debet talis respectus formaliter. non autem effectiue. ideo naturaliter creata quod tales respectus habet hoc a deo effectiue. sed per nullam rem superadditam sed ut ipsa habet hoc formaliter itaque ipse productum potest esse una quedam res et una naturaliter in qua fundatur talis respectus. sed respectus dicitur aliquid subiectiue ut si per albedinem sitatur quis pietati. uel ut dicimus sit esse suppositum. ponamus quod esset quedam albedo causa et esset quedam alia albedo causa: et tamen albedo causa non esset res recepta in alia re: sed esset quedam una res. sic enim imaginantur ponentes quod esset aliquid non compositum ex diuersis rebus. imaginantur quod sit quodammodo esse cans ut esse diuinum et sit quodammodo esse cans ut esse creature: et istud esse cans non est res quedam recepta in alia re. sed est eadem res quod essentia creature. Sicut si albedo separata non caret albedine recepta in alia re: uel non caret albedine nisi esset compositio ex pluribus rebus: sed que esset una res. secundum hoc ergo albedo causa per seipsam haberet respectum ad albedinem cantem. uel ut loquimur in proposito essentia creature causa per seipsam non per aliquid esse super additum potest esse actu producta et potest habere actualiter respectum ad essentiam diuinam cantem. ergo rationale aliquid respiceret subiectiue aliquid obiectiue. subiectiue quod respiceret ipsam essentiam causa. obiectiue autem ipsam essentiam cantem. uel respectus ille aliquid respiceret formaliter aliquid causaliter. formaliter quod respiceret ipsa essentia causa. causaliter autem et effectiue ipsa essentia cantem: hoc enim posito ipsa essentia causa formaliter seipsa referret. Sed quod sic referatur ab essentia cantem haberet causaliter et effectiue. et ne capti mur in uerbo cum dicimus quod aliquid seipso est tale. sensus est quod nullo alio supaddito sit tale. stare igitur hypothese nostre essentia causa se formaliter referret quod nulla alia res supaddita referret: tamen non referret seipsa formaliter quod non esset ei supadditus respectus quedam: illa ergo essentia causa seipsa referret subiectiue et seipsa referret formaliter: seipsa quod referret subiectiue si compararet non ad rem sed ad respectum cui subiceret tanquam fundamentum: seipsa autem referret formaliter si compararet non ad respectum sed ad rem: quod non per aliam rem supadditam: sed seipsa referret. sicut si albedo per seipsum posset cari ab alia alia albedine: albedo illa causa similaret albedinem cantem seipsa formaliter si comparatur ad rem aliquam: quod non per aliam rem supadditam: nec per aliam albedinem supadditam: sed seipsa similaret. Sed si compararet albedo illa ad ipsum respectum cum alia sit ratio absoluta: et alia respectiui: et res absoluta non sit formaliter ipse et respectus. sed si subiectum et fundamentum eius sit considerata albedo non referret seipsa formaliter: sed seipsa obiectiue.

Hic autem sibi dicitur quod via incedat habet intentum. Nam si essentia creature se ipsa subiective et per nihil super additum habet actualiter respectum ad suum productorem semper dicitur ei talis respectus et semper erit producta nisi ponatur defectus in producere. dicimus autem nisi sit defectus in producere. quod potest talis respectus esse non solum per defectum in subiecto sed etiam per defectum in obiecto. ut si essentia creature produci non est aliquod esse vel rem aliam vel actualitatem aliam supradictam sed solum habet actualiter respectum ad productorem. sed ipsa essentia subiective non posset deficere respectu quod seipsa ei subiceret et seipsa referret ad producendum. posset tamen iste respectus tolli per defectum ipsius producendi ad quem terminatur iste respectus tanquam ad obiectum. ut si umbra casta quantum est de se semper assisteret corpori casto. per defectum tamen corporis causantis posset deficere umbra causata. sic castum quantum est de se semper assisteret actualiter respectui quod se se et se ipsa essentia subiceret illi respectui. et ideo quantum est de se semper esset actualiter producta. si autem aliquis posset non esse hoc solum esset ex defectu producentis et ista est recte philosophorum opinio quod nunquam ab agente eterno et immutabili possunt immediate procedere res temporales. secundum hoc ergo quecumque ab eterno potuerunt immediate procedere a deo de necessitate precesserunt res producere. et a deo de necessitate sunt producte: et nisi sit defectus in causa et hoc est ponere quod res non procedat a deo ex mera arbitrii libertate. sed magis ex quadam necessitate nature. ponere itaque sufficere quod res creata sit composita ex re et respectu et quod non opteat causa esse composita ex re et re. ponit quod essentie reze de se se sunt producte et quod res non procedat a deo ex mera libertate arbitrii sed magis ex quadam necessitate nature. quod ut fugiamus dicamus omnem creaturam de necessitate esse compositam ex re et re. quare una se habet ut potentia: reliqua vero ut actus. et respectus iste actualis ad suum productorem secundum quem res dicitur esse producta non fundatur nec in potentia nec secundum se quod tunc potentia illa semper esset producta nec in actu secundum se quod tunc actus ille semper esset productus. sed fundatur in coniunctione utrorumque vel fundatur in quolibet horum ut coniungitur alteri: et quod ista coniunctio dependet ex mera voluntate dei. et ideo productio reze ex mera voluntate dei dependet. quod autem sunt iste due res. ut quod est iste actus et quod ista potentia ex quibus de necessitate componitur quilibet creatura dicimus quod est essentia et esse. diceret forte aliquis quod secundum veritatem non possumus effugere quoniam due res actus. scilicet et potentia componant quilibet creaturam. sed hec due res non sunt essentia et esse. sed materia et forma. sed quod non oportet et quod non oportet et materiam et formam esse de compositione cuiuslibet creature. et dato quod materia et forma que componunt ipsam essentiam creature essent de compositione cuiuslibet creature: quod adhuc propter hanc compositionem ex materia et forma que componerent essentiam oportet dare compositionem ex essentia et esse: omnino concedere cum disputabimus de angelis diffusius declarabimus. Tunc autem sufficiat scire quod ad hoc quod creatura producat in esse non sufficit quod sit composita ex re et respectu. Sed oportet quod componatur ex re et re. que due res una se habet ut actus. alia ut potentia. que duo actus et potentia communi nomine vocamus esse et essentia. Suppositum igitur in creaturis cui per se competit esse et non dicit respectum tamen supra naturam ut in divinis nisi necessitate immutationis: necesse est ponatur producere producere et producta produci. et ideo si considerat naturam et suppositum in creaturis: satis habetur via ad investigandum quod oportet creaturas esse compositas ex essentia et esse. si ergo creatura seipsa referretur subiective ita quod sit composita ex re et respectu. vel quod idem est si seipsa referret formaliter quod non per aliam rem sibi supradictam sed seipsa formaliter referret non obstare quod

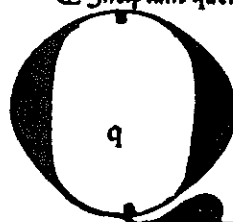
haberet alio quo referretur non posset esse defectus ex parte sui quoniam seipsa semper referret. quod quod competit alteri formaliter secundum se oportet quod ei semper competit illi ita quod non possit intelligi cum opposito eius. nisi igitur esse defectus in efficiente et in causante. sicut semper per seipsa referret formaliter. et semper per seipsa esset actu producta. ita semper haberet quod referret et esset actu producta ab alio effectiva. quod redit in philosophorum opinionem qui ponunt quod non ex mera voluntate et libertate arbitrii sed ex quadam necessitate nature procedat a primo principio. **Ad primum** dicendum: quod dato quod deus produceret creaturam quantum melior esse posset non propter hoc creatura esset summe bona nec equaretur ei in bonitate. quod non posset illa tanta bonitatem recipere. Sicut videmus quod sol illuminat aerem quantum potest nec tamen aer equatur soli in claritate. quod non potest tanta claritate recipere. essent ergo creature deficientes a deo et non ducerent in cognitionem quod est deus. dato quod ex quadam necessitate nature procederet a deo. multa enim ex necessitate nature procedunt ab aliquo que valde deficient ab eo a quo procedunt. vel possumus dicere quod argumentum non est appositum. Non enim est questio utrum sit possibile vel impossibile: quod creatura procedat ex necessitate nature: sed supponitur hoc esse impossibile. et hoc supposito queritur dato quod creatura non esset composita ex essentia et esse. utrum ex hac ratione sequeretur hoc impossibile quod procederet a deo ex necessitate nature. **Ad 2^m** dicendum: quod si creatura procederet a deo ex necessitate nature quantum ex forma argueretur non potest hic sequeretur quod esset sic proportionata deo quod posset ducere in cognitionem quod est deus. Sicut proportionales sunt proportionate subiecto quod ducunt in cognitionem quod est secundum se. vel possumus dicere ut prius quod argumentum non est ad propositum quod non est quod utrum hoc sit impossibile. sed supponitur esse impossibile et queritur utrum tale impossibile sequitur ex ratione predicta. **Ad 3^m** dicendum: quod id quod procedit ab aliquo agente ex mera libertate arbitrii de necessitate deficit ab eo. sed quod procedit ex natura potest deficere et non deficere. ab homine procedunt aliqua artificialiter. et hec omnia deficient a natura humana. aliqua vero procedunt naturaliter: et hoc est dupliciter. quod vel procedunt per putrefactionem ut vermes. vel per propagationem: et per generationem ut filii: et constat quod filii nisi sit impedimentum in instrumento vel in semine perfecte assequuntur naturam parentum. que ergo procedunt ab aliquo naturaliter non deficient et non deficere ab eo a quo procedunt. Sed que procedunt solum artificialiter de necessitate deficient. ergo ex forma argumenti valet hoc non deficit ab hoc ergo non procedit ab eo artificialiter tamen: sed naturaliter. non autem valeret quod si procedit naturaliter quod non deficit: sed e converso si non deficit quod procedit naturaliter. Sed possumus aliter respondere et magis ad propositum. quod equivocat ibi in deficere. nam aliud est non deficere a suo esse. Si enim creatura procederet a deo naturaliter dato quod deficeret a natura divina tamen deficeret ab esse quod tale quod non posset non esse. ergo cum arguitur quod si creatura procederet a deo naturaliter adhuc posset esse defectiva. Sicut umbra que procedit a corpore. adhuc est quid defectivum respectu corporis. per quod umbra est quod defectivum respectu corporis eo quod non habet tantam entitatem quantum corpus: tamen non est defectiva respectu corporis. quoniam supposita luce semper sequatur corpus. quare si creatura procederet a deo naturaliter sicut umbra a corpore. sed hoc posito deficeret ab entitate dei: non tamen deficere posset ab esse eius. Sed esse coequiva deo. et hoc sufficit ad propositum nostrum quod si in creatura non differt essentia et esse non posset deficere a suo esse. sed

De mensura angelorū

deo ceoqueua existens necessario habuit esse ab eter-
no. 7 per 2as pcesserit ab eo ex qdā necessitate nāe.
¶ Ad 4^m dicēdū: q nullū agēs pōt in id qd p se re-
pugnat effectui. Ideo si deus uolēdo pducit creaturā
nō pōt uelle in creatura qd per se repugnat creature.
Ideo hoc nō pōt de^o uelle in creatura. 7 ut alludam^{us}
uerbis argumēti. dicam^{us} q a deo pcessit fili^{us}. spiritus
sanctus 7 creatura. solum in pcessiōe creature est ra-
tio uolūtatis. ex mera libertate arbitrii nō ordīne na-
turali nec pcomitāte nā. nec ex necessitate nature pce-
dit creatura 7 ideo pōt pcedē 7 nō pcedē 7 q sic est
simpliciter loquēdo. nullo mō creatura esset necesse esse.
sed est solū possibile esse. ¶ Ad 5^m dicēdū: q lz de-
us nō depēdeat a creaturis. tū qz ut dicitur est nulluz
agens pōt in id q per se repugnat effectui. Ideo ex na-
tura rerum pcedētium possum^{us} arguere de pcedē-
di modo. ut si effectus est talis q sit necesse esse opoz-
tet q nō pcedat ex mera libertate arbitrii qz tūc pos-
set eē 7 nō esse q repugnat ei q est necesse eē. ¶ Ad
sexm^o dicēdū: q id qd sit ex nihilo de necessitate est cō-
positū ex potētia 7 actu. 7 id qd pōt in nihiluz redigi
opz q sit et sic cōpositū. Sed in h^{is} cōpositiōe poten-
tia nō pcedit actū. Sed simul 7 tpe pducit potētia
7 act^{us}. Igit^{ur} nō arguit q id qd imēdiate sit ex nihilo nō
sit cōpositū ex essentia 7 eē uel ex potētia 7 actu. Sz
solū cōcludit q in tali pductiōe tpe potētia nō pre-
cedit actū. ¶ Ad 7^m dicēdū: q si creatura eēt seipsa
formaliter. eēt suū eē. 7 si eēt suū esse nō posset separa-
ri a suo eē semp ergo seipsa formaliter eēt 7 semp eēt ab
alio efficiēter. ut si calefactibile semp fuisset calefactū
oportet q semp fuisset aliquid q ipsuz calefaceret. sic
si creatura esset suū esse nō posset nō esse producta
7 si esset ipossibile creatura nō produci. esset ipossi-
bile deū eā nō producere 7 hec sufficit ad hoc q crea-
tura non pcedat a deo ex mera libertate arbitrii. sed
ex quadā necessitate nature. 7 ut magis pateat argu-
menti forma. dicamus q quicquid est seipso corpora-
liter oportet q sit necesse esse. Nā cū dicimus. uidely
eē seipso 7 esse seipso formaliter. planū est ergo q po-
tētia nō est seipsa formaliter. sed est per actum qui est
cōplēmētū eius. nec cōpositū est seipso formaliter. Sz
est p actū q est pars ei^{us} nec act^{us} q est apr^{us} nat^{us} recipi
in potentia est seipso formaliter: qz non est seipso nec est
aprus natus esse per seipsuz. Solus aut^{em} actus qui nec
est perfectio potētie. nec est apr^{us} nat^{us} pficere potētia
est seipso formaliter. talis aut^{em} actus si eēt: esset necesse
esse. talis quidē actus uel nullo mō esset ab alio pro-
ductus. ut oporteret q esset de necessitate product^{us}.
nullo mō posset esse pduct^{us} 7 nō product^{us} 7 ita non
posset eē catus ex mera libertate arbitrii. ¶ Ad 8^m.
dicēdū q nō posset fieri eē sine essentia 7 omne facti-
bile de necessitate esse cōpositū ex esse 7 essentia. non
cōtingit hoc q plus nel min^{us} distet a deo eēntia 7 eē
q alterū solū. sed quia esse alterū solū repugnat esse-
ctui nō autez repugnat ei esse utruq^{ue} simul. Ideo non
ualet si pōt fieri utruq^{ue} simul q possit fieri altez solū.
¶ Ad 9^m dicēdū: q potentia fm q h^{is} non indiget
potētia in qua recipiat. sed indiget actu quo possit per-
fici. 7 act^{us} fm q h^{is} nō indiget actu quo possit perfici.
Sed indiget potētia in qua sustentetur. Ideo essentia
fm q huiusmodi nō opz q habeat aliā eēntiā in qua
recipiat. Sed indiget eē. 7 eē nō indiget eē. sed indi-
get eēntia in qua possit recipi. 7 q hoc est de rōne agē-
tis ut pducatur effectui: fm exigentiā. Nā ideo produ-
cet essentia sine eē. per qd pficiatur. nec est sine essen-
tia per quam sustentet. q sic ergo oporteat eē ex ipsa

exigentia rerum est ratio assignāda. nō autem est assi-
gnāda rō ex eo q essentia respectu esse habeat rōnez
cāe uel cāta. solū ergo assignabit^{ur} rō ex eo q in tali cō-
positiōe essentia habeat rōnē potētie 7 Ideo nō opz
q indigeat aliā essentia. sed q indigeat esse. 7 eē quia
habet rationem act^{us}: nō indiget alio esse sed essentia.
¶ Ad 10^m dicēdū: q hie differētes essentia ab esse
nō est pfectiōis in creatura qz hoc posito tollit rō cre-
ature. solus enim deus est talis. ois aut^{em} creatura eo q
creatura est non est suū esse. Sed habet differen-
tem essentiam ab esse.

¶ Incipiunt questiones de mensura angelorum.

Questio est de mensura
angelorum. 7 primo querit^{ur} utruq^{ue} eū si-
ue eternitas participata sit mensura
angeloz. Et uidet^{ur} q nō. qz fm
aug. 83. qonuz questioe. 73. Eūuz
est quid irāsmutabile. Angeli aut^{em}

sunt trāsmutabiles seu uariabiles. iuxta illud iob. 4.
ecce qui seruiūt ei nō sūt stabiles. ergo rē. ¶ P. ange-
lus creat^{us} est in instāti. Sed prima rez creataz est eē
qz quicquid creat^{us} instātū creat^{us} inquantū accipit eē. esse
ergo angeli mēsuratur in instāti non ergo mēsurat^{ur} euo
q diuidit^{ur} ptra suū nū: siue cōtra suū instās. ¶ P. vi-
det^{ur} q angelus mēsuret eternitate simpliciter. qz qdlibet
mēsurat numero sui generis. sic igitur inter cōtia minū
mū. i. simplicissimū iter separata est ipse de^{us} 7 sua eter-
nitas. oēs ergo sbe separate mēsurabūt^{ur} eternitate.
¶ P. qn totū aliq^{ue} gēnis mēsurat aliqua mēsurā qd
est supremū in illo genere mēsurat eadē mēsurā. ut sit
totū genus entis mēsurat primo ente substātia que te-
net nobiliore gradū entis mēsurabit pma. ¶ Ba. i. deo
ergo a simili qz in gñe sbe angeli tenēt nobiliore gra-
dum mēsurabunt eadē mēsurā. s. ipso deo siue eterni-
tate. ¶ P. mēsurā dicit^{ur} qd certificarū. qz per mēsurā
certificamur de mēsurato. Sz de substātijs separatis
certificamur per intellectū vnū. qz cōment. in tertio de
anima si ignorata eēt nā intellect^{us} rōnabilis. ignorat^{us}
esset numer^{us} sbaruz separataz. Sed intellect^{us} noster
possibilis ut uidet^{ur} subiaceret tpi qz nō irelligit sine cō-
tinuo 7 tpe ergo de ipsis angelis certificamur per tē-
pus 7 mēsurā eorū erit tps. ¶ P. dicē q angeli mē-
surant eternitate participata ut uidet^{ur} est dicere oppo-
sitū in abiecto. Nā eternū est idē q extra terminos.
participatū est idē q ptractū. dicē aliquid esse extra
terminū et esse cōtractū est dicē oppositū in abiecto.
ergo rē. ¶ P. uidet^{ur} q angeli mēsuratur eternitate.
sed simpliciter. Nā in esse angeloz est tria p̄siderare.
Primū qz huiusmodi eē est totū simul. Scdm qz est
ab alio. Tertiu^o vō qz pōt non esse. Ipsi ergo esse an-
geloz q nō possit mēsurari eternitate simpliciter. non re-
pugnat ex eo q est totū simul. qz eternitas q mēsurat
totū simul mēsurat. nec etiā hoc repugnat ei qz est ab
alio. qz hoc nō debet esse fm modū essendi. nec etiā
repugnat ei ex eo q tale esse pōt non esse. qz potentie
non respōdet mensura sed actū nihil ergo repugnat
ipsi eē angelico q nō mēsuret eternitate simpliciter.
¶ P. affectiōes angeli mēsurant tpe. ergo 7 ipse an-
gelus prout mouet per uarias affectiōes mēsurabit
nūc tēporis. qz ut habetur in. 4. p̄hic. sicut tēpus mē-
surat motū. ita nūc tēporis mēsurat mobile. sed cuius
substātia mēsuratur nūc tēporis eius esse mēsurat^{ur}
tempore. esse ergo angeli mēsurabitur tempore.

Consequenter de ratione mensure est quod continet. scilicet eternitas participata siue eum non continet intelligentiam. quod ut dicitur in commento. 2. propositionis de causis. intelligentia participat eternitati. non igitur continetur ab eternitate nec mensuratur ab ea. **C**onsequenter esse invariabile est proprium ipsius dei non ergo competit alicui creature. omnis ergo creatura mensuratur mensura variabili. Sed huius mensura est tempus. **C**onsequenter non obstat quod celum est incorruptibile mensuratur nunc temporis. similiter ergo et angelus quocumque sit incorruptibilis mensurabitur nunc temporis. et per se suum esse mensurabitur tempore. **C**onsequenter esse corruptibile quod est indivisibile mensuratur in instanti vel mensuratur per nunc. ergo et multo magis esse ipsius angeli mensurabitur in instanti vel mensurabitur per nunc non ergo mensuratur euo: sed mensurabitur nunc eum vel nunc temporis. **C**onsequenter In contrarium est quod sunt aliqua simpliciter transmutabilia et ista mensuratur tempore. alia simpliciter intransmutabilia. ut deus qui mensuratur eternitate. angeli autem tenent modum medium. ergo non mensurabuntur tempore nec eternitate. sed mensurabuntur mensura media que dicitur eum siue eternitas participata. **C**onsequenter. secundum commentatorem in. 4. philosophic. aliqua sunt in tempore ut ista corruptibilia. aliqua cum tempore ut corpora supercelestia. aliqua nec in tempore nec cum tempore ut substantie separate. ergo non mensurantur cum tempore nec mensurantur eternitate simpliciter cum hoc modo mensuratur solus deus mensurabitur igitur mensura media que dicitur eum siue eternitas participata.

Respondeo dicens: quod cum questio nostra querat de mensura angelorum. quantum ad presentem spectat. 4. sunt inquirenda. Nam primo monstrandum est ubi primo reperitur mensura. et quomodo nomen mensure transferatur ad oia. quod oia dicuntur esse facta in numero pondere et mensura. Secundo videndum est mensura quod mensuratur in quolibet. Tertio descendendum est ad mensuram que dicitur eum quot modis accipitur. et quomodo enim hoc de euo loquimur. Quarto et ultimo adducemus rationes quod oportet ponere tale mensuram esse media inter eternitatem et tempus quod dividit eum qua mensura media mensurantur angeli. **C**onsequenter Propter primum dicendum: quod ut dicitur in 8. meth. mensura est id per quod cognoscitur quantitas rei. illud enim per quod certificamur et per quod cognoscimus quantitate rei mensurate dicitur mensura eius. ex hoc enim dicimur aliquam rem mensurare quod scimus quantitate eius propter quod mensura primo recipitur in quantitate. et primo in quantitate discreta quam continua. Nam certificari de quantitate magis possumus per unum quod mensuratur quantitate discreta. quam per parum vel unam que mensuratur quantitatem continuam. nam magis sumus certi de unitate que est indivisibilis et que est mensura minima. quam de quacumque mensura continua. Si ergo de ratione mensure est quod nos certificet de quantitate rei. ratio mensure primo recipitur in quantitate discreta et postea de quantitate discreta transferretur ad alia. hoc ergo est quod. 71. commentator dicit super 10. meth. quod nam mensure primo et essentialiter reperitur in quantitate discreta et de quantitate discreta et ex uno triangulari transmutat hoc nomen mensura ad alia genera. imo ipsi quantitati continue competit mensurari nisi per quantitates discretas ut ex hoc scimus mensuram panni per unam quam scimus quotiens et in quo numero vna continetur in panno. id est quod. 10. geometrie quantitates obviunt simetrie et comensurabiles ad invicem quod vna se habet ad aliam. sicut numerus ad numerum. per se igitur et primo ratio mensure recipitur in quantitate discreta prout per unum quod est indivisibile multoties replicatum adequatur etiam se mensurat quolibet numerum divisibile. ex quantitate autem discreta transferretur. ideo mensure non solum

ad quantitates continuas. sed etiam ad alias formas et ad alia que sunt in aliis generibus. Nam sic in quantitate discreta reperitur indivisibile. id est unum quod habet rationem mensure et divisibile. ut numerus qui habet rationem mensurati. sic et in aliis generibus reperitur aliquid quod assimilatur indivisibili ut simplex et istud habet rationem mensure. et aliquid quod assimilatur divisibili ut compositum. et istud habet rationem mensurati. In genere colorum album quod est simplicior color est mensura in genere colorum. album enim plus habet de luce. Alii autem colores simul cum luce participat quaedam opacitatem et tenebrositatem plus quam facit color albus. et etiam color albus est simplicior alio coloribus ideo est mensura colorum omnium. sic etiam et substantia prima que est deus quod est simplicior substantiis aliis ideo est mensura omnium substantiarum. et ens primum quod est deus quod est simplicior entibus reliquis ideo est mensura omnium entium imo non solum a quantitate transferretur ratio mensure ad alias naturas rerum. sed etiam transferretur nomen mensure ad ipsos actus formarum. est enim actus duplex esse et operari. propter quod ipsum esse rerum quod est actus primus et ipsius operari quod est actus secundus mensuratur aliqua mensura. imo talibus assignamus diversimode mensuram secundum quod diversitatem habent ad successionem et permanentiam. Sic enim aliqui actus successivi aliqui permanentes. aliqua enim habent esse permanentes. aliqua successivi. esse enim permanentis mensuratur euo siue eternitate. successivi vero mensuratur tempore siue instanti temporis. **C**onsequenter Ubi ubi reperitur mensura quod in quantitate. restat declarare secundum: vide licet quid mensura mensuratur in unoquoque quod de facili declaratur. Nam si mensura est illud per quod cognoscitur quantitas rei et si per mensuram certificamur de quantitate rerum. ut est per hita declaratum. oportet quod mensura in unoquoque genere entium mensuret quantitates rerum existentium in illo genere. nisi enim nomen quantitatis et magnitudinis posset transferri ad oia entia. nomen mensure non posset reperiri in unoquoque genere entium. Sed quod in omnibus entibus reperitur aliquis modus quantitativus et aliquis modus magnitudinis. mensura transferretur ad oia entia vel genera. In unoquoque igitur genere entium mensura mensuratur quantitates rerum existentium in illo genere. put igitur in rebus reperitur quantitas et magnitudo. sic sibi diversimode reperitur ratio mensure. et quod in aliis reperitur quantitas et magnitudo extensionis et multiplicationis: in aliis autem magnitudo perfectionis. in aliis autem reperitur magnitudo duracionis. ideo mensura non eodem modo mensuratur quantitates in omnibus rebus. sed aliter mensuratur quantitates in his que sunt in genere quantitatis. aliter in formis. aliter in actibus formarum. Nam quod in quantitate continua reperitur quantitas cuiusdam extensionis nihil est aliud cognoscere mensuram quantitatis continue quam certificari de extensione eius. in quantitate autem discreta reperitur quantitas multiplicationis: ideo per mensuram quantitatis discrete certificamur de multitudine talis quantitatis. et quod multiplicatio numeri fit per appositionem et per assensum transferendo mensuram a quantitate discreta ad quantitate continuam. aliquid mensuram secundum quantitatem apponimus. aliquid secundum quantitatem ascensus. scilicet que modum mensuram potestatem et sonos. nam de sonis certificamur per ascensus. de potestatem per appositionem. ut si vincta sit mensura potestatis per vinctam certificamur quantum in qualibet re per appositionem sit de potestatem. et si dyagm. id est semitonium est mensura sonorum per dyagm certificamur quantum ascendit quilibet sonus. in omnibus ergo his enumerationis mensura mensuratur quantitates. ut in quantitate continua mensuratur quantitates extensionis. In discreta multiplicationis. in potestatem

De mensura angelorū

et sonis mensurat quantitatem appositionis uel ascensus. Eodē etiā modo si nomen mēsure transfertur ad formas mensurabit quantitatem formarū prout in eis reperit ratio q̄ritatis. et q̄z nomē forme est p̄fectiōis. id in formis mensurabit mēsurā quantitatem p̄fectionis ut ex hoc scimus mēsurāz alicuius forme q̄n scimus quantitatem p̄fectionis eius. et inde est q̄ in quolibet genere formarū forma p̄fectissima in illo genere est mēsurā oīum aliorū. q̄z per accessus et recessus apertissime in aliquo genere scit quātitas p̄fectiōis cuiuslibet existētis in illo genere. ut si in genere colorū color albus sit p̄fectissimus op̄z albus esse mēsurā omnium aliorū colorū per cuius accessus et recessum scit quātitas p̄fectiōis in coloribus oīibus. s̄m enim q̄ colores magis et minus recedūt et accedūt ad albus. sic in his reperit magis et minus de p̄fectione. esse enī albus mēsurā oīum colorū nihil est aliud q̄ per albus cognoscere quātitatem p̄fectiōis in coloribus oīibus. Nam ille est color p̄fectior qui est albo p̄ximior: et ille im p̄fectior qui est ab albo remotior. per albus ergo q̄si per mēsurā quādam certificari possumus de coloribus et de eorū p̄fectione. q̄z primum ens siue prima substantia uel q̄d idē est ipse deus est p̄fectissimus in quo sunt p̄fectiōes oīum. ideo per accessus et recessum ab eo scitur quātitas p̄fectiōis in oīibus substantiis separatis et in omnibus entibus. Ex hoc ergo apparet q̄ cum dicimus q̄ p̄fectissima forma in omni genere formarū est mēsurā p̄fectiōis cuiuslibet existētis in illo genere q̄ oportet accipere genus large. Nam si primā substantiā siue deū dicimus hoc modo esse mēsurā substantiarum oīum certus est q̄ deus nō est in eodē genere accipiendo genus proprie cū substantiis alijs: sicut esse primū ens. i. deus est mēsurā oīum entium. patet q̄ oīa entia non sunt in vno genere et deus nō est in eodē genere cū alijs entibus. q̄z ipse in nullo genere p̄cludit. propter q̄d in talibus oportet accipere genus large. tam igit̄ in quātitatibus q̄ in formis mēsurā mensurat quātitatem aliquā. aliter t̄n et aliter: q̄z in quātitatibus mensurat quātitatem extēnsiōis. s̄m multiplicatiōis. in formis uero quātitatem p̄fectionis. Sic et in ipsis actibus formarū mensurā mēsurat quātitatem et magnitudinē aliquā. sed mēsurat in eis quātitatem et magnitudinē eiusdē durationis. Assignant autē actus formarū esse et operari. Nam cū forma sit duplex substantialis et accidentalis. a substantiali progredit̄ esse et maxime in rebus creatis. ab accidentali agere. in rebus enim creatis nulla forma substantialis est immediatum operationis principium. Sed semp̄ operatio procedit ab aliqua forma accidentali substantie sup̄addita. Nam sicut in rebus creatis operari nō est esse sed est superadditū ipsi esse. sic in eis operari nō immediate egredit̄ a substantia sed ab aliqua forma accidentali sup̄addita substantie. duo ergo sunt actus formarum esse et operari aliter t̄n et aliter ut ostēsus est. att̄n sub ipso operari potest cōprehēdi oīs motus. q̄z mouere q̄dam agere est. et quoddam operari. cū ergo operatio siue motus habeat quādam magnitudinē durationis nō solū in formis et in quātitatibus. sed etiam in ipsis actibus formarū mēsurā mensurat quātitatem aliquā. Sed huiusmodi quātitas est quātitas durationis s̄m q̄d aliq̄d esse et aliqua operatio aliter et aliter durat. sic alia et alia mēsurā mensurat. ¶ Declarato primo et secundo mēbro propositionis restat tertium declarare videlicet quot modis accipit̄ euz et quomō hic de euo loquimur. propter q̄d sciendū q̄ euz est mēsurā cu-

iisdem totalitatis. est enim eum mensura diuisa p̄tra tempus. Spectat enim ad tempus mensurare aliquā successiue. partē. i. post partē. ad euz autē spectat totū mēsurare simul. ideo dicitur i. q. 4. p̄positiōe. p̄culi q̄ et hee due mēsure t̄ps et eternitas sūt solū in entibus vite et motus. videt̄ enī uelle. p̄culus q̄ nō sint in entibus nisi due mēsure t̄m. eternitas et t̄pus siue euz et t̄pus. quarū vna mēsurat vitā. i. esse ut euz siue eternitas. Alia autē ut t̄pus mēsurat motū. t̄pus igitur et eternitas siue t̄pus et euz sūt mēsurā in entibus vite et mor̄ siue sūt mēsure esse et mor̄. Causa autē quare sūt iste due mēsure in entibus assignat̄ in cōmento p̄positiōis p̄dicte. Nam ut ibi habet̄. oē q̄d mēsurat aliquid. aut hoc est s̄m totū aut s̄m partē. q̄ aut mēsurat s̄m totū eternitas est. q̄ aut s̄m partē t̄pus est. et q̄z sic est bene dictū est q̄ euz siue eternitas est mēsurā totalitatis. siue est mēsurā s̄m totū. sicut t̄pus est mēsurā s̄m partē. prout ergo in aliquibus uario modo reperit̄ totalitas. sic uario modo accipiet̄ eum. quot enim sūt modi totalitatis in durationibus rerum. tot sūt modi accipiōis eui. et idē est q̄d dicit̄. li. 2. c. p̄mo ponit̄ quasi. 6. uel. 7. modos accipiōis eui. Nam totalitas que videt̄ de rōne eui uel est cuiusdam decursus et successiōis: uel est cuiusdam similitudinē et p̄manentie. uel est utroq̄ mō. Si autē huiusmodi totalitas sit eiusdem cursus et successiōis. uel erit singularis uel cōmunis. Si singularis sic vita cuiuslibet rei dicitur eius eum. Nam omnia ista generabilia mensurantur certa p̄yodo. i. termino t̄poris spatio. tota ergo p̄yodus cuiuslibet rei dicit̄ eius euz et hoc modo loquit̄ damascenus libro eodem et capitulo. ubi vult q̄ secundum. i. eum dicit̄ etas cuiuscūq̄ rei que sūt in vita. Si uero accipit̄ totalitas nō ut respicit̄ vnaquamq̄ rem singulariter. sed ut respicit̄ cōmuniter. hoc erit tripliciter: q̄z huiusmodi totalitas uel accipiet̄ s̄m numerationē. uel s̄m totalitatem. uel s̄m partialitatem. Si s̄m numerationē. sic spatium mille annorum dicit̄ eum siue seculū. Nam totalitas in numeris uel potest accipi s̄m additionem uel s̄m multiplicationē. s̄m additionem quidem totalitas numeralis uadit usq̄ ad. 10. Nam addendo unitatem unitati. uel numerū numero non numeram̄ nisi usq̄ ad. 10. post. 10. uero non est numerus nec est ibi noua accipio. Sed est reiteratio acceptorū. s̄m multitudinē uero totalitatis numeralis nō ascendit̄ ultra multitudinē cubicā. q̄z sicut in corpore non est dare nisi tres lineas se dyametraliter interfecere ita q̄ nō est dare nisi tres dimēsiōes: longū. latum. et profundū. sic etiaz et in numeris numerus cubicus assumat̄ corpori q̄z s̄m trinaz dimēsiōnē progreditur. Mille ergo q̄z est numerus cubicus et constituitur ex 10. in se ducto cubite. ideo utraq̄ totalitates numeralis in se complectitur et totalitatem s̄m additionem ratione radicis siue ratione denarij. et totalitatem s̄m multitudinē ratione sui q̄z est numerus cubicus. propter ergo huiusmodi totalitates spatium mille annorum dicitur euz s̄m dam̄. libro p̄assignato et capitulo. q̄z dicitur mille annorum tempus. potest alio modo accipi huiusmodi totalitas s̄m totalitatez t̄poris et sic totū tempus. et ideo uita p̄sens dicit̄ seculū. siue euz et hoc modo loquit̄ de euo Dionysius de ol. no. capitulo dectimo. ubi vult q̄ totam temporis appositionem sacra scriptura appellat eum. hoc etiā modo loquit̄ damascenus libro p̄assignato et capitulo: ubi ait q̄ vniuersa p̄sens uita dicitur seculus. vniuersum ergo tempus ab initio mūdi usq̄ ad consumationē eum

siue seculū appellat. potest autē ⁊ quarto modo accipi eū pro totalitate sūm partem ⁊ sic cum totū tēpus vite presentis diuidatur s̄z damascenū in .7. etates: tota vna etas dicit eū siue seculū ut totū tēpus ab initio mūdi usq; ad abrahā qđ potest cōputari p vna etate eū siue seculū dici potest. sūm hoc ergo accipiet totalitas nō sūm totū tempus sed sūm partem tēporis hoc enim modo loquit de eū siue de seculo eodez lī bzo damascenus ⁊ capitulo. cū dicit q̄ a creatione celi ⁊ terre usq; ad cōmūnē hominū consumationē ⁊ resurrectionē dicitur septē secula mūdi. accipiendo ergo eūz prout dicit totalitatem cuiusdam decursus ⁊ successiōis quatuor modis accipitur. uel pro vita vni uscuīsq; rei. uel pro spatio mille annorū. uel pro toto tempore vite presentis. uel pro tota aliqua vna etate omnibus potest istis modis eū dicit totalitatē quandam ⁊ potest dici mensura totius. potest autē ⁊ quinto modo accipi eū prout nō dicit totalitatem cuiusdam decursus ⁊ successiōis. sed cuiusdam stabilitatis ⁊ permanentie. ⁊ hoc modo loquit hic de eū qđ mēsurat eūternā. ⁊ sic dicit eū damascenus eodem lī. ⁊ capitulo. ubi ait q̄ dicit rursus eū qđ neq; est tempus neq; pars temporis. sed qđ simul protēdit cum eternis qđ duobus modis potest intelligi. Nam huiusmodi protensio uel est solu per quandā assistentiā uel per quandam receptionem ⁊ participationem. primo modo dicit eū de eternitate simpliciter. qz ipsa protenditur cū omnibus rebus eternis ⁊ cū omnibus rebus temporalibus. qz omnibus rebus assistit. Sed si accipiam huiusmodi protensio sūm quandam receptionem ⁊ participationem: qz omne qđ recipitur in alio protendit sūm terminos ⁊ capacitatem rei recipientis ut aqua recepta in uase protenditur sūm terminos ⁊ capacitatem uasis. sic etiam esse receptū in natura intelligente protenditur sūm capacitatem nature eius. hoc modo loquendo de protensione nomē eū nō potest competere eternitati simpliciter: qz esse diuinum qđ mensurat eternitatem simpliciter nō est esse receptū nec est esse hoc modo protensū. sed eūz hoc modo sumptū dicit ipsam eternitatem participatā quā proprie dicitur esse angeloz mensuram. preter ergo. 4. assignatos modos eū potest accipi eūm quinto modo pro eternitate simpliciter. ⁊ potest accipi sextomō pro totalitate participata. eū ergo si dicat totalitatē cuiusdam decursus quatuor modis ut damascenus nar rat accipit. Si vō dicat totalitatē cuiusdam permanentie sic accipit duobus modis. potest autem ⁊ accipi alio modo eūm prout dicit totalitatem cā decursus q̄ permanentie: ⁊ sic vita futura dicitur seculum siue eū. In vita enim futura quedā erūt permanentia ut esse tam angelorū q̄ hominū erit quid permanens ⁊ visio oīuz honorū quā habebūt de deo erit etiam qđ permanens cogitationes tamē alie sūm qđ intelligent angelī per species cōcreatas uariationes suscipere poterūt. hoc etiam modo loquit de eū damascenus eodem libro ⁊ caplo. ubi ait q̄ vita futura que erit post resurrectionem dicitur seculum siue eū. Cum igitur septem modis uel sex accipiat eūm non intendimus loqui hic de eū nisi prout dicit eternitatem participatā uel prout habet quandā protensione. qz hoc modo est angelorū mensura. ¶ Aduertendū tamen: qđ damascenus eū. eternitatem. ⁊ seculū. pro eodem accipit. vnde ipse ait eodem libro ⁊ capitulo. qđ deus dicitur eomus. i. secularis. i. eternus ⁊ dicitur preeternus. i. preeternus. deū ergo dicit secularem ⁊ eūm

qui est eternus: qđ non diceret nisi pro eodem acciperet eūm seculum ⁊ eternitatem. dionysius etiā pro eodem accipit eūm ⁊ eternitatem. Nam de di. no. 10. dicit qđ proprietates eū est esse antiquū ⁊ inuariabile ⁊ totum sūm totum metri. Cum hec ergo sint conditiones eternitatis. idem appellat eū ⁊ eternitatem. nō enim videt plus differre eūz ab eternitate. nisi quia eū est nomen grecū. eternitas est nomen latinū. qualiter autē introductū est dicam. qđ deū mēsurari eternitate angelos vō eū forte cā fuit uocabulorū penuria. Nam cum duplex sit eternitas. videlicet simplex qua mensurat deus. participata qua mensurantur angeli non habentes propriū nomen eternitatis participatē. uocauimus ipsam eū ⁊ ide inoleuit communiter ut eū acciperetur pro eternitate participata ⁊ diceret angelorum mensura. ¶ Postq̄ declarauim⁹ ubi primo reperitur ratio mensurę qz in quantitate secreta ⁊ quomodo ex huiusmodi quantitate translātū est nomen mensurę ad alia ut ex hoc scirem⁹ translātū esse nomen mensurę ad angelos: ⁊ postq̄ ostendimus quid mensuratur mensura in utroq; quia in secunda quantitate quandam ut ex hoc sciremus quid mensuratur mensura in angelos. quia mensurat quantitate durationis esse angelorum. Et postq̄ patefecit quoz modis accipitur eū ut ex hoc scirem⁹ quale sit illud eūm qđ est angelorū mensura quia est idem qđ eternitas participata que est mensura mediā inter eternitatem ⁊ tempus. restat adducere rationes que sit necessitas ponendi hanc mensuram mediā. possumus autem quantum ad presens spectat adducere quatuor rationes qđ oportet ponere talem mensuram mediā. prima ratio sumitur ex parte defect⁹ creature. secūda ex mutabilitate eius. tertia ex duratione ipsi⁹. quarta ex compositione eius. ¶ Primam rationem tangit dionysius capitulo decimo de diuinis reb⁹. ubi ait. oportet temporis ⁊ eū naturam ex eloquijs diuini siue scriptura sacraydere. nam ut ait ibi dionysius. Sacra scriptura appellat eterna non solum absolute ingēnita. sed dicit scriptura esse eterna incorruptibilia ⁊ immortalia ⁊ inuariabilia ⁊ eodem modo existētia. ubi manifeste inuit. qđ oīa creata deficiūt ab eternitate simpliciter. quia nulla creata absolute loquendo sunt ingēnita. i. non facta. attamē licet creata non sint eterna simpliciter. multa tamen creata participat aliquas conditiones eius qđ est eternum esse. Nam ipsa incorruptibilia. ipsa immortalia ⁊ semper entia cuiusmodi sunt intelligente participat conditiones eternitatis. preter ergo eternitatem simpliciter oportet dare eternitatem participatam que dicitur eūm qua mensurantur angeli. ex ipso ergo defectu creature qz nulla est eterna simpliciter. sed potest participare aliquas conditiones eternitatis preter eternitatem simpliciter. ⁊ tempus. oportet dare mensuram mediā que dicitur eternitas participata que est angelorum mensura. Dicemus ergo qđ est quoddam esse omnino perfectum ut est diuinū. ⁊ est quoddam esse defectiuum. i. esse creatum. huiusmodi autem esse creatū nō potest esse permanens simpliciter ⁊ absolute. Sed reperitur aliquod esse taliter permanens hoc esse per alterius virtutem ⁊ participationem. esse ergo creatum uel erit simpliciter successiuum uel erit permanens participatione. triplex ergo erit mensura rerum videlicet tempus qđ mensurat esse successiuum simpliciter. huiusmodi autem esse habet motus ⁊ fieri. Alia est mēsurā que mēsurat esse pmanēs absolute. ut

De mensura angelorū

eternitas simplr. 7 tertia est mēsurā media que mēsurat eē pmanēs per p̄ticipatiōē. ut etnitas p̄ticipata. ¶ Scōda viā ad hoc idē sumit ex verbis eiusdē dionysij de di. no. 10. c. ubi ait q̄ existētia mēsurant euo. ea que sūt in ḡnatiōē t̄pis. media aut̄ existētū 7 factorū que sūt fm aliqd̄ quidē euo. fm aliqd̄ aut̄ t̄pe p̄ticipāt in quib⁹ verbis innuit q̄ quedā sūt facta. i. sunt in fieri 7 sunt solū in ḡnatiōē ut illa que nihil habēt nisi uariabilitatez hi⁹ sūt ista uariabilia. quedā autē sūt existētia 7 sūt in esse 7 nihil habēt uariabile. hi⁹ est ipse de⁹. quedā autē sūt media iter ex̄tētia 7 ea que sunt in generatiōē. i. inter de⁹ 7 ista ḡnabilia. 7 talia fm aliqd̄ mēsurant euo. 7 fm aliqd̄ t̄pe. nō est ergo idem eū q̄ cōparit̄ secū t̄ps 7 uariatiōem. 7 eū q̄ oēm narratiōē excludit. eū ergo siue eternitas qua mēsurat de⁹ est eternitas simplr. qz de⁹ fm oia sua est in uariabilis. eternitas aut̄ qua mēsuratur angeli nō est eternitas simplr. qz angeli fm media sua nō sunt inuariabiles. erit autē talis eternitas p̄ticipata. qz angeli aliqd̄ p̄ticipāt de inuariatiōē. p̄ter ergo inuariatiōē simplr quā mēsurat eternitas simplr 7 p̄ter quā dā inuariatiōē p̄ticipatā. ubi simul cū inuariatiōē est uariatio. hi⁹ ergo inuariatio qz nō est inuariatio simpliciter sed p̄ticipata nō mēsurabit̄ eternitas simpliciter: s3 p̄ticipata. nunq̄ ergo aliqd̄ mēsurabit̄ euo siue eternitate p̄ticipata. ubi sūt cū inuariatiōē aliqd̄ de nāli uariatiōē p̄ticipet. Si enī eēt aliqd̄ eui nāliter et nulla cōpeteret uariatio nō mēsuraret euo. s. eternitate p̄ticipata. sed eternitate simplr. ex ipsa ergo uariatiōē angeloz cogunt q̄ p̄ter eternitatez simplr 7 t̄ps ponere mēsurā media que dicit̄ eū siue eternitas p̄ticipata. ¶ Tertia viā sumit ex duratiōē creature. 7 hāc aliquo mō tāgit anselm. prolog. c. 30. ubi loquēs de deo ait. quasi enī ea ultra ea que sūt nō h̄nt. an qz illa sine te nullaten⁹ eē possūt. tu autē nullo mō vn⁹ es. 7 si illa nullo mō redeat. Si enī ea ultra illa an etiā qz illa cogitari possūt sine habere. tu vō nequaq̄. 7 subdit qz si illa quedā sine habēt. tu vō nullo mō min⁹ ultra illa es. 7 subdit qz an isto mō trāsissis oia eterna. qz tua 7 illoz eternitas rota 7 presens est cuz nō duz habeāt de sua eternitate qd̄ futuruz est. sicut nō habent qd̄ p̄teritū est. triplice ergo rōnem tāgit anselm⁹. qre de⁹ regnet in eternū 7 ultra 7 quare ipse est ultra oia eterna. Quarum prima est. qz ipse pōt esse sine alijs. alia nō sine ipso. ideo ipse est ultra alia. qz sicut cā nāliter est an̄ cātuz. sic nāliter est post cātū. Si enī de⁹ ab eterno fecisset angelos potuisset dici si isse ante angelos nō obstante qz semp fuisent angeli. sic quāuis deus in eternum conseruet angelos. qz nunquā desint̄ eē. pōt dici qz erit ultra angelos nō obstante qz semp erūt angeli. Alia rō anselmi ad hoc qz angeli sic sūt semp qz possunt itelligi nō eē ergo aliquo mō sine habēt. de⁹ aut nullo mō sinez h3 qz nullo mō pōt itelligi nō eē. 7 qz id qd̄ nullo mō sine h3 est ultra id qd̄ aliquo mō sine habet. de⁹ dicit̄ regnare ultra in eternuz 7 etiā eē ultra eternitatē p̄ticipatā. 7 p̄ticipata eternitas aliquo mō sine habet saltē apud intellectuz qz pōt itelligi nō esse. Tertia sua viā est qz angelus nō h3 suū eē sūt. nō enī h3 qd̄ p̄teritū est nec qd̄ futuruz est. qd̄ nō sic est itelligēdū qz angelus per partes accipiat eē. Sed dicit̄ angelus nō habere qd̄ p̄teritū est. qz qd̄ h3 angelus pōt p̄dere. qz pōt ei deus accipere. pōt aut̄ p̄dere qd̄ h3: qz pōt de⁹ facere qz angelus nō sūt in p̄sentia. nō aut̄ posset facere qz nō fuerit in p̄terito qz implicaret p̄tradictionē. ad eē ergo angeli nō eodē mō cōparant̄ p̄terita 7 p̄sentia. qz posset de⁹

facere qz angelus nō esset in p̄sentia. Sed nō posset facere qz nō fuisset in p̄terito. Angelus ergo nō dicit̄ habere p̄terita qz pōt ei de⁹ accipere qd̄ habet 7 nō ei accipere p̄terita. 7 sicut angelus nō habet p̄terita sic nō habet futura. nō ergo oia tēpora dicunt̄ eē p̄sentia angelo. s3 deo oia sūt p̄sentia. deo aut̄ ipm futuruz est p̄sens. angelo autē nō est p̄sens. est q̄ de⁹ ultra angelū 7 h3 aliqd̄ ultra angelū: qz h3 ipsū futuruz qz sit sic p̄ns qd̄ nō h3 angelus. Alia est ergo duratio eē ipsū angeli. 7 alia duratio eē ipsū dei. qz eē diuinū sic durat qd̄ est cā ois esse. sic durat qd̄ nō pōt itelligi nō eē. sic durat qz oia sunt ei p̄sentia nec pōt deficere ab eē. cum sgit̄ mēsurā mēsuret duratiōē ipsius esse qz aliter durat esse angelicū. aliter esse diuinū. opz hīc 7 ibi aliaz 7 alia dare mēsurā. Dicem⁹ ergo qz triplex sit eē. vnū qd̄ de necessitate desinit̄ eē. ut esse generabiliū. aliud qd̄ nec desinit̄ eē nec pōt itelligi desinere esse: ut esse ipsius dei. 7 aliud qd̄ nō desinit̄ esse sed pōt itelligi desinere esse: ut esse ipsū angeli. qz angelus nō est ipsum eē sed p̄ticipat eē. ideo oportet dare tres mēsuras videlicet t̄ps qd̄ mēsurat eē uariabile qd̄ de necessitate desinit̄ esse. Et eternitatē sūt que mēsurat eē oino inuariabile qz nec desinit̄ eē nec pōt itelligi desinere eē. opz dare 7 mēsurā mediā que mēsurat esse mediū. qz nō desinit̄ eē. Sed pōt itelligi desinere eē. 7 hāc mēsurā uocam⁹ eū siue eternitatē p̄ticipatā. ¶ Quarta rō ad hoc idē sumit ex cōpositiōē creature. 7 ut aludam⁹ uerbis dāni. dicem⁹ qz oē esse receptū in alio limitat̄ fm capacitatē recipiētis. p̄ter hāc aut̄ limitatiōē dicere possum⁹ qz oē esse receptū. p̄terit̄ fm ea in quib⁹ recipit. eē aut̄ nō receptū manet pur⁹ nō p̄tēsum nec limitatū fm mēsurā altq̄ 7 tale eē esse diuinū. ois ergo creatura eipso qz nō est eē simplex h3 esse receptū. p̄ter qd̄ in suo eē h3 quādā p̄tēsiōne ut dicit̄ illud. p̄terit̄ qd̄ nō h3 esse simplex 7 fm se. Sed est receptū in alio ex qua receptiōē accipit. p̄tēsiōne 7 mēsurā fm capacitatē rei recipiētis. oē enī eē qd̄ nō h3 per se eē sed suū esse est in alio. siue est ex eo qz ad hoc alia cuiusmodi est eē creature debet habere eē p̄tēsum. qz oē qd̄ se appodiat ad aliqd̄. p̄terit̄ 7 extēdit se usqz ad illud. hi⁹ ergo. p̄tēsiōne nō designat nisi quādā receptiōē in alio 7 quādā limitatiōē fm illud in quo recipitur. distinguemus triplex esse. quia quādā est eē qd̄ h3 p̄tēsiōne qz est in alio receptū. 7 uariatiōne qz est esse uariabile ut eē ḡnabiliū. quādā autē est esse qd̄ nec. p̄tēsiōne nec uariatiōne h3 qz est eē purū 7 per se stans cuiusmodi est eē diuinū. est aut̄ 7 t̄tū esse qz est eē illi⁹ qd̄ h3 p̄tēsiōne qz est in alio receptū. Sed nō h3 uariatiōne qz nō est ḡnabile 7 corruptibile qd̄ est eē angelicū. erit ergo triplex mēsurā. videlicet t̄ps qd̄ mēsurat eē qz habet. p̄tēsiōne 7 uariatiōne. Et eternitas simplr que mēsurat eē qz nec habet p̄tēsiōne nec uariatiōne. Et eternitas p̄ticipata siue euum qz mēsurat eē mediū. qd̄ habet. p̄tēsiōne sed nō uariatiōne. qz aut̄ p̄ter. nō distinguunt nisi duas mēsuras. t̄ps 7 eternitatez. ideo est qz loquit̄ de eternitate p̄ticipata. fm quā dicim⁹ qz deus est supra eternitatem 7 ante ipsas. cū ergo p̄ter eternitatē p̄ticipatā sit dare eternitatem simpliciter: imo qz nunq̄ est dare aliquis per p̄ticipatiōē nisi sit dare illud simpliciter cū nō sit dare cātuz sine cā. qz ergo ab eternitate simpliciter tanq̄ a causa fluit eternitas p̄ticipata tanq̄ effectus si est dicere eternitatem p̄ticipatā qz sit dicere eternitatē simpliciter. erit ergo triplex mēsurā rerum. videlicet tēpus. eternitas p̄ticipata. 7 eternitas simpliciter. possent autē 7 uerba p̄oculi aliter

exponi: fuit enim ipse ualde platoniscus. et quod esse plus quam eternum est diuinus esse. cum platonici posuerint ordinem abstractorum. secundum ordinem maioris et minoris communitatis deum summum posuerunt aliquid communissimum. id est aliquid communiter ab omnibus participatum. propter quod secundum eos deus est essentia unitatis et bonitatis. quod nihil est quod non participet uno et bono. quod ergo unum et bonum replunt ceterum in omnibus posuerunt deum summum esse essentiam unitatis et bonitatis. omnes autem alias perfectiones posuerunt in deo superexcellenter. non enim dixerunt deum esse eternum sed supereternum. quia uia si sequi uellemus adhuc diceremus tripliciter esse mensuram. uidelicet tempus. eternitas et supereternitas.

Ad primum dicitur: quod eum est mensura intransmutabilis quod eum est illud quod est eternitas.

Sed sic duplex est intransmutabilis: ita duplex est eternitas. est enim quodammodo intransmutabile simpliciter ut deus et hoc mensurat eternitate simpliciter. et quodammodo est intransmutabile per participationem non habet omnia sua nec per omnes modum est intransmutabile. et hoc mensurant eternitate participata. uel possumus dicere quod angelus non est uariabilis quantum ad esse quod nunquam desinit esse. est tamen uariabilis quantum ad operationem. nam loquendo de natura angelorum operationes eius sunt uariabiles. propter quod dicemus quantum ad esse est inuariabilis et mensurat eum quantum ad suas operationes naturales mensurat tempus. Aduertendum tamen quod angelus habet inuariabile non a se sed ab alio per participationem. id est si cessaret influentia primi. in instanti desineret esse et sic habet esse inuariabile non simpliciter sed per participationem: quod quantum ad esse aliquid de inuariatione participat. et sic mensurat mensura inuariabilis. id est eternitate non simpliciter sed participata. **Ad 2^m** dicitur: quod est angelus creatus est in instanti. sed propter hoc non concludit quod mensurat in instanti. Sed est angelus mensurat eum. Substantia angelus mensurat nunc tempus. Sicut motus mensurat tempus. Substantia mobilis mensurat nunc tempus: bene tamen concludit ratio quod eum est inuisibile sicut suum nunc. Si enim motus posset fieri in instanti opereretur quod tempus cum mensuret motu esset inuisibile sicut instantis sic quod est angelus creatus est in instanti. eum quod mensurat esse angelus est inuisibile sicut instantis quod mensurat substantiam eius. non enim quicquid factum est in tempore mensurat tempus nec quicquid factum sub instanti mensurat instanti. si enim fuerit substantia angelus et eius esse. quolibet tamen horum in sui factioe accipit propria sibi mensuram quod substantia angelus propria mensura accipit nunc eum. esse autem eius accipit eum. **Ad 3^m** dicitur: quod non est in conueniens eiusdem habet diuersas acceptiones esse plures mensuras. Sicut ergo deus ut est substantia prima est mensura omnium substantiarum: et ut ens primum est mensura omnium entium. sic est eternitas simpliciter et prima mensura omnium eternorum in quibus eternitas non simpliciter sed participata. sed totum preterquam eternum dependet ab eternitate simpliciter. per quam dependet ab huius eternitate simpliciter accipit mensuram et modum sui esse. habet nihilominus ipsa eterna eternitate participata. siue eum quo mensurant tanquam mensura prima. **Ad 4^m** patet solutio per iam dicta. eadem mensura qua mensurat totum ens et substantia que est nobilior presentis. quod idem est ens primum quod est mensura omnium entium et substantia prima que est mensura omnium substantiarum. hoc tamen non obstante habet ipse se habet diuersa genera diuersas mensuras. sic et in eterna cum hoc quod possint reduci in primum eternum. habet nihilominus propriam mensuram qua mensurantur. **Ad 5^m** dicitur: quod si certificamur de substantiis separatis per intellectum nostrum. hoc est ex parte nostra. quod sumus male nati ad sciendum et ex posterioribus uenimus in cognitione priorum. ipse tamen se habet separate secundum se sunt manifestiores et notiores quam intellectus noster. **Ad 6^m** dicitur: quod eternitas habet esse quod habet purum non est participata. sed secundum esse quod habet receptum in alio sic deus esse participata. nec

est sibi oppositum in adiecto. quod deus eternitate participata. idem est participare aliquid de conditionibus eternitatis. eternitas simpliciter est extra terminos. Sed eternitas participata non est extra terminos. sed participat aliquid de conditionibus ipsius dei qui est extra terminos. nec est oppositum in adiecto. quod omnes se habent euerne sunt quodammodo deiformes et participat multum de conditionibus diuinis. quod sunt inuariabiles secundum esse et nunquam desinunt esse. **Ad 7^m** dicitur: quod propter omnia illa tria uidelicet quod angelus habet esse simul. et quod habet esse ab alio. et quod possunt non esse mensurant eternitate participata. habent enim angelus suum esse simul. Sed quod illud esse est ab alio. id est participatum. Rursus quod angelus possunt non esse sed possunt dici habere esse inuariabile. tamen habent esse uariatiue conuictum quod quicquid potest non esse non est per omnem modum inuariabile. angelus ergo mensurant eternitate participata: quod habent esse participatum. et non erit eorum mensura per omnes modum eternitas simpliciter quia huius eternitas proprie mensurat esse quod non est uariabile. nec uariatiue punctum cuiusmodi non est esse angelicum. **Ad 8^m** dicitur: quod sicut corpus supercelestis mensurat nunc temporis et nunc eum. quod celus est uariabilis quantum ad esse. est autem uariabile quantum ad modum. sic et substantia angelus mensurat et nunc eum et nunc temporis. Sicut enim motus celi mensurat tempus esse autem eius mensurat eum. et quod eadem est substantia celi in qua est esse et motus. ideo eadem substantia celi mensurat nunc temporis ut est mobile et nunc eum ut est quid existens. sic quia in eadem substantia angelus sunt affectiones que secundum naturam sunt uariabiles et que sic accepte mensurant tempore et est sibi esse quod est inuariabile et quod mensurat eum. substantia ergo angelus aliter et aliter accepta poterit mensurare et nunc eum et nunc temporis. unde Dionysius habet intelligentias siue angelos. 10. c. de di. no. dicit esse res medias existentium formarum que sunt res medie inter deum et ipsa sensibilia propter quod quantum ad aliquid mensuratur tempore et quantum ad aliquid eum ut idem Dionysius ibidem inuit. Aduertendum tamen quod tempus quo mensurant operationes naturales angelus non est eiusdem rationis cum tempore: quod est passio motus celi. **Ad 9^m** dicitur: quod de ratione mensure est quod continet non tamen semper continet excedit id cuius est continet. Nam et locus continet locatum. actus equat et parificatur locato: ita eum sic continet eum: quod tamen equat et parificat eis quare tempus supercedit temporalia. non tamen eum excedit eterna. uel non est necessarium quod excedat. ut in sequentibus quoniam apparebit. **Ad 10^m** dicitur: quod deus est quid inuariabile simpliciter: sed multa alia sunt inuariabilia per participationem. Solus ergo deus mensurat eternitate simpliciter. alia uero mensurant poterunt eternitate participata. **Ad 11^m** dicitur: quod celum ut est incorruptibile mensurat nunc eum. Sed ut est mobile mensurat nunc temporis. ita angelus ut habet esse incorruptibile mensurat nunc eum et suum esse mensurat eum. ut autem est uariabilis per affectiones mensuratur nunc temporis et sue affectiones mensurant tempore. **Ad 12^m** dicitur: quod esse corruptibilitatis non est esse eum. et ideo non habet propriam mensuram. Sed mensuratur eadem mensura qua mensurat substantia in qua recipit tale esse. sed esse angelus est esse eum. quod est esse inuariabile. ideo habet propriam mensuram aliam a substantia in qua recipit: id dicitur quod substantia angelus habet propriam mensuram. et mensurat nunc eum et eius esse habet propriam mensuram et mensurat eum.

Secundo queritur utrum sit unum eum omnium eternorum. Et videtur quod sic: quod omnium corporalium est una mensura que de tempore. ergo multo magis omnium spiritualium erit una mensura et unum eum. Nam cum spiritualia sunt magis quid in ac-

De mensura angelorū

tu q̄ corporalia magis debent reduci in mensuram
vnam. ¶ hoc est de rōne ordinis q̄ ordinatur ad
aliquid vnu. Sed in angelis maxime viget ordo ergo
maxime ordinabunt ad aliquid vnu z mēsurabuntur
vno euo. ¶ potissime de rōne mēsure est cālitās.
Sed angelus supior ut probabit hz rōne cālitatis. re
spectu alioz ergo zc. p̄batio assumpte. Nā si lux pro
duceret oēs colores nō esset decens q̄ p̄duceret ali
os colores ip̄fectos nisi produceret albū qui est co
lor perfectus. color ergo alb⁹ haberet rōnez cālitatis
respectu alioz colorum. sic z in p̄posito. qz nō vide
ret decēs. q̄ de⁹ p̄ducatur angelos inferiores nō p̄du
cto superiori. habebit angelus supior rōnez aliq̄ cāli
tatis respectu inferiorz z per p̄ns erit eorū mensura.
¶ nobis qui sum⁹ male nati ad sciēdū sunt prius
nota posteriora nāe quod in angelis nō est fas dicere.
Eadem enim sunt prius nota nature z angelis. Sed
angelus supior est notior in nā z manifestior. ergo fa
ciat ad notitā oim alioz z per p̄ns erit eoz mēsurā.
¶ qz dicebat q̄ quilibet angelus pur⁹ cognoscit
se q̄ aliu z notior est sibi ipsi q̄ alius. arguebat p̄tra q̄
hoc nō obstāte angelus supior est notior simplr qd̄ suf
ficat ad rōnem mēsure. mēsurā enim est notior mēsurā
to dato q̄ nō sit notior huic. ¶ p̄ns in. 10. meth.
habet pro incōueniētī q̄ sit vn⁹ color oīuz colorū mē
sura z nō sit vna s̄ba oīum s̄barum mēsurā. cū s̄be sint
nobiliores colorib⁹. cū ergo ipsa euiterna sint ualde
nobilia. erit vnu euiternū mēsurā oīuz euiternorum.
¶ si aliq̄s mot⁹ crearet hic infer⁹ de nouo a deo
absq̄ adminiculo p̄mi mobilis. ille tñ mot⁹ mēsurare
tur motu celi sine motu p̄mo. nō obstāte ergo q̄ ange
li inferiores nō sunt cāti a deo per adminiculū superioris
angeli. mēsurabunt tamen angeli inferiores p̄ supiorē.
¶ angelis cōpetit mēsurari in quātū hnt vniōnē
z comunione adinulcē. mēsurabunt ergo vna cōi mē
sura z erit vnu eū oīum euiternorū. ¶ ubi est re
perire magis z min⁹ perfectū nescit in eis ordo z gra
dus p̄fectionis nisi per magis p̄fectum. ergo per supi
orē angelū sciēt gradus oim alioz angelorū z ipse
erit oīuz mēsurā. ¶ lex deitatis est fm̄ dīo^m re
ducere infima in suprema per media. inferiores ergo
angeli reducētur in deū per supiorē. z p̄ns erit eorū
mēsurā. ¶ dicebatur in p̄cedētī qōne q̄ eū est
eternitas participata. Sed eternitas ex eo q̄ partici
pat nō multiplicat. erit ergo vnu eū oim euiternoz.
¶ dato q̄ medi⁹ colores cognoscerēt seip̄os mag
is q̄ albū. hoc tñ nō obstāte q̄ alb⁹ color eēt mēsu
rā oīuz eoz. q̄ ergo ali⁹ angeli cognoscāt magis se
ip̄os q̄ supiorē. hoc nō obstāte erit supior oim eorū
mēsurā. ¶ In p̄trariū est q̄ diuersoz generū sunt di
uerse mēsure. Sed angeli sunt diuersoz generū. Nā
si in istis corp̄alib⁹ repiunt diuersa genera multo magis
repiēt in angelis. q̄ fm̄ dīo^m. 14. de āgelica hlerar.
Superāt oēm coartatā hāc mālū numerositate erūt
ergo angeloz diuerse mēsure z per p̄ns erūt eoz di
uersa eua. ¶ eū mēsurat duratōnē eūiternorū. sed
oīa eūitna nō sūt iceperūt eē. nec hnt eadē duratōnē:
qz nō simul iceperūt eē āgeli z aīa. nec simul iceperūt
eē omnes anime. erūt ergo euiternoz diuersa eua.
¶ aug. 4. sup gen. ad litterā exponēs illud sapie
oīa dīspoluisti in nūero. p̄dere. z mēsurā. dicit q̄ vno
mō pōt itelligi qz oīa sic de⁹ dīspoluit: ut haberet mē
surā nūm z p̄odus. Sicut si oīa corpa hērent colores
oīa essent dīspolita in colorib⁹. qz oīa eēt sic dīspol
ta ut haberēt colores igif fm̄ eū videt q̄ mēsurā cō
paret ad mēsuratū. Sed multiplicatis coloratis multi

plicant colores. ergo zc.
Rūdeo dicendum q̄ in hac qōne sic p̄cedem⁹.
qz p̄mo narrabimus quod dixerūt do
ctoresi hac mā z utrū possint stare eoz dicta. Scōo
dabim⁹ differētā inter tps z q̄n: z cōparabim⁹ tps z
q̄n que repiunt in istis corp̄ib⁹ ad ip̄m eū qd̄ est in eui
ternis. z declarabim⁹ utrū se habeat eū ad euiterna.
sicut tps ad tēporalia. uel magis sicut q̄n ad quādalla
ex qua cōparatiōe patebit q̄ nō est vnu eū oim euit
norū. Sicut nec est vnu q̄n oim quādallū. Tertio ad
dicem⁹ rōnes ad p̄positū oīndendū nō eē vnu eū oim
oim euiternoz. fm̄ q̄ hic de euo loq̄mur. ¶ Prop̄
p̄mū sciendū: q̄ aliq̄ doctores et magistri dicūt esse
vnu eū oim euiternoz qz ut alit est vnu tps oīz tpa
liū. p̄opter qd̄ fm̄ eos inuestiganda est vnitas eū ex
vnitate tps. dnt aut q̄ lz tps sit nūm qz est nūm mot⁹
fm̄ p̄i⁹ z poster⁹. ita q̄ p̄i⁹ z poster⁹ in motu ut sūt
nūerata ab aīa completer rōnē tps lz tps sit tale qd̄
z sit quid vnum. ex vnitate tñ numeri ut dnt z hnt in
hac parte non est accipiēda vnitas tēporis qz vnitas
numeri q̄ idē est numerus. 10. canū. z. 10. hoīm. est vni
tas nūeri accepta mechanicē. mathematica aut mul
tiplicat fm̄ eē qd̄ hnt in mā. ut circulus fm̄ eē qd̄ hz
in ligno uel in cupro. sicut numer⁹ denari⁹ multiplicā
tur fm̄ eē qd̄ hz in casib⁹ uel in hoib⁹. hoc enīz mō nō
debet accipi vnitas tps qz tps est quid nāle nō quid
mathematicū. vñ cōmenta. in. 4. phisic. probat hunc
modū uenādi vnitatē tēporis. vno hoc modo tēpus
nō eēt vnu simplr. sic nec denari⁹ decē hoīm z decem
canū est idē denari⁹ simplr. ¶ Rursus nō est accipiē
da ei⁹ vnitas tps ex vnitate mē. ut qz tps est mēsurā
uariabilū. z materia est illd̄ per quā res potest esse et
nō esse. licet sic sit ex vnitate tamē materie nō debet
accipi vnitas tēporis. qz materia ut est vna accipitur
fm̄ se z ut est i potētia tñ. hec enī materia est vna ma
teria oīuz habētū eā. qz si absolueret ab oī forma nō
haberet per quid differret vna materia ab alia mā. er
go ut est vna nō est subiecta uariatiōi in actu. tps autē
mēsurat ipsam uariatiōnē in actu qz mēsurat ip̄m mo
tū qui est quidā act⁹ entis in potētia z est quedā actu
alīa uariatiō. Sed accipiēda est vnitas tēporis ex vni
tate subiecti. Nā tps sicut in subiecto est solū in motu
p̄mi mobilis est enī tps passio p̄mi mot⁹. nō est autē
passio alioz nec est in eis sicut accis in subiecto. z tō
ex multiplicatiōe alioz motū nō multiplicat mot⁹:
sed est vnu tps p̄pter vnitatē p̄mi mot⁹. In vno enī
z eodē subiecto possunt esse plures albedines nume
ro. in vno enim z eodē motu p̄mi mobilis nō possūt
esse plura tpa numero. ex vnitate ergo subiecti sumit
vnitas numeralis accitūs: fm̄ hoc ergo potest inuesti
gari vnitas eū. Nā lz in euiternis nō sit materia et lz
cōsideratiō mathematica nō se extendat ad euiterna
p̄pter qd̄ vnitas ex p̄sideratiōe mathematica. uel ex
vnitate materie nō pōt accipi in euo respectu euitern
norū. Tertius tñ modus vnitatis ex vnitate s̄bi quē
admodum vnitatē in tpe ponimus pōt in euo accipi.
Dicemus ergo fm̄ istos q̄ eū ut in subiecto est in p̄i
mo euiterno sicut tps est in p̄mo mobilī per p̄mū
euiternū mēsurat oīa alīa euiterna. est ergo vnu eū oim
ex vnitate p̄mi euiterni. et si dīcatur contra istos q̄
tūc eū est in demone cū lucifero qui fm̄ cōem op̄in
onem fuit supremus angelus. Respondent q̄ eū oim
est quedam participatiō eternitatis. quanto ergo ali
quid est in participatiōe eternitatis tanto per p̄i
us ut mēsuratur euo. z qz angelus bonus magis est
in participatiōe eternitatis q̄ dānatus. nō debet po

ni eum in primo angelo dānato quātūcumq; fuerit supremus. sed in primo angelo bono. ¶ Aduertendum q̄ hic modus inuestigandi unitatem eui ex unitate t̄pis. nō videtur nobis bonus: imo si bene persequeremur quō devenimus in unitatē t̄pis. nō poneremus aliq̄d vni euiternū mēsuram oium euiternoz. intelligim⁹ enim q̄ t̄ps est mēsurā rei corruptibilis ⁊ rei tēporalis. ideo in 4.º phis. dicit q̄ que sunt semp nō sunt in tpe fm q̄ semp sunt. cui⁹ ca assignat sibi: qz non p̄tinent sub tpe: nec mensurat eē eoz sub tpe. illa enim p̄tinent a tpe que incipiūt in tpe. ita q̄ prius fuit t̄ps q̄ illa ⁊ desinunt in tpe qz erit t̄ps post ipsa. ⁊ inde est q̄ motus p̄mi mobilis fm se totū non mensurat tpe: sed fm suas partes qz totus ille motus nō cōtinet a tpe. t̄ps ergo est mēsurā oium t̄paliū. ideo sicut in s̄bo nō pōt eē in aliquo t̄pali. sicut in s̄bo enī est i motu sēp̄itno nō in motu t̄pali. Si ḡ uolum⁹ inuenire vni aliqd̄ quō mēsurēt oia t̄palia trāscēdem⁹ oia t̄palia ponemus mēsurā illā in re sēp̄iterna. mēsurā enī tēporaliū nō est tēporalis. sic ⁊ in p̄posito eui mensuratur eē participatū. Si ergo uolumus inuenire vna mēsurā mēsuratē oia eē participata. opz nos trāscēdere oē esse participatū q̄ q̄dū enī stamus in esse participato nō possumus inuenire mēsurā illā in qua vniunt oia h̄ntia eē participatū. sicut q̄dū stabamus in re t̄pali nō poteramus inuenire mēsurā illā in qua vniunt alia tēporalia. vni enim t̄pale nō est mēsurā alteri⁹ t̄pali. lz ergo vna res sit magis t̄pali q̄ alia. ⁊ inter hec t̄palia: lz vni plus duret q̄ aliud. in nullo t̄n t̄pali ponit illa mēsurā vna que est mēsurā oīz tēporaliū. sed sup oia t̄palia collocamus mēsuram illam cū sit euiternū ⁊ heat eē participatū. si uolum⁹ querere vna mēsurā mēsuratē oia talia eē participata. opz nos trāscēdere oē esse participatū. sed sup oia talia eē nō est nisi solus deus. In solo ergo deo est illa vna mēsurā in qua reducunt oia euiterna. sed nos nō loq̄mur de tali mēsurā: qz mēsurā illa est eternitas simpliciter. Eui autē de quo nos querimus est eternitas participata. p̄cedimus autē q̄ oia talia participationem. put ad p̄positūz spectat reducunt ⁊ ordinat sub vno tali simpliciter. ut oia participatā eternitatē reducunt in id qd̄ est simplr eternus. sed ut dixim⁹ sic nō querit qd̄ nostra. nō enim dubitamus vna eē eternitatē simpliciter ad quā ordinant oia euiterna: lz dubitamus de ipsi⁹ euiternis. utriū in eis sit mēsurā aliq̄ ⁊ si est. utriū multiplicet h̄z multiplicationē euiternoz pp̄ qd̄ dicebat q̄ adaptatio facta de t̄pali⁹ ⁊ de eoz mēsurā ⁊ de euiterno ad mēsurā ipsoz nō arguit unitatē lz p̄latitē eui. Nā mēsurā t̄paliū eodē modo cōparat ad oia t̄palia. talis enim mēsurā uel est in nullo t̄pali uel in quocūq; t̄pali. ⁊ si est eadem cōparatio euiternoz ad euuz. eui uel erit in nullo euiterno uel erit in quolibet euiterno. ⁊ qz ponimus ⁊ in ipsi⁹ euiternis eui: lz in t̄pali⁹ non ponamus t̄ps. sed qnq; opz multiplicari eui fm multiplicationē tēporaliū euiternoz. sicut multiplicat qn fm multiplicationez tēporaliū siue q̄ndaliū. ⁊ qd̄ dicebat q̄ eui est i p̄mo angelo bono in p̄mo angelo dānato. eo q̄ p̄m⁹ angelus bonus plus in participatiōe eternitatis. q̄ p̄m⁹ angelus dānatus quātūcumq; fuerit supior eo: dicitur q̄ ēt in ipsi⁹ demonib⁹ nātia remanserūt splendida ut vult dionysius. 4. de di. no. angelus ergo bonus plus in participatione eternitatis fm grām. sed lucifer posito q̄ fuerit supremus inter angelos est plus in participatione eternitatis fm nām. ideo dicit. 4. de di. no. q̄ tribus demonū fm nām. ⁊ subdit q̄ data ipsi⁹ bo-

na nātia nequaquā mutata eē dicitur. sed sunt ⁊ integra ⁊ splendidissima. ⁊ qz mēsurā quā querimus non est fm ordinē grē. qz tunc christus eēt mēsurā oium angeloz. in aia enim christi fm hūc modū eēt illud eui qd̄ esset mēsurā oium euiternoz. sed nos querimus mēsurā fm ordinē nature. in p̄mo ergo demone qui fm cōem modū ponendi fuit supremus angelus erit eui q̄ erit mēsurā oīz euiternoz. ⁊ qd̄ hic nullus diceret nō diceremus eē vni eui oium euiternoz. sed cūlibet euiternoz damus suū eum. adaptatio ergo de t̄pali⁹ nō ponit unitatē eui. sed pluralitatem. ⁊ participatio beatitudinis que est fm grām in euiternis nō tollit eoz ordinē fm nām. ¶ Uiso quid magis dixerit circa hanc mām uolumus dare dīlāz iter t̄ps ⁊ qn. ⁊ utriūq; adaptare ad eum ex qua adaptatione apparebit aliquāliter veritas quesiti. p̄pter qd̄ sciendū q̄ t̄ps est quid sempiternū. tātū enīz durabit t̄ps q̄tūm durabit mūdus uel q̄tūm durabit motus p̄mi mobilis. sed qn nō est quid sempiternū. imo oē qd̄ est quid corporale. ideo dicit in sex p̄ncipijs. q̄ qn est in eo q̄ incipit eē. esse enim q̄ nāliter incipit naturaliter eē desinit ⁊ oē tale est corruptibile. qn ergo est in rebus corruptibilibus. ⁊ est corruptibile hoc ⁊ sonat ipsuz nomē qn. hoc est enim eē qn. esse aliq̄n. ut inuit idē auctor sex p̄ncipioz. corpus enim fm eū q̄ est qn est aliq̄n. ⁊ in eisdem sex p̄ncipijs dicit q̄ qn aliquid est t̄pale ⁊ uariabile ⁊ lz nō oibus auctoritas illius sibi sit accipiēda. tamen quantum ad hoc recipiēda est q̄ ueritatem habet q̄ quando est idēz qd̄ corruptibile ⁊ est in rebus corruptibilibus. idem enim est eē quando ⁊ eē uariabile ⁊ t̄pale. ⁊ oē t̄pale est corruptibile qz oē tale p̄tinet a tpe. Sed possum⁹ distinguere de ipso corruptibili: uel de ipsa corruptibilitate. put reperit in motu culus est per se mēsurā t̄ps. motus enim pōt corrupi. uel fm esse tale uel fm esse simpliciter. fm enim eē tale corrupit ois motus difformis dato q̄ ipse in se eēt perpetuus. ut si motus p̄m⁹ sit tardus. postea vō ueloz corrupit ille motus h̄z eē tale. Rursus pōt mot⁹ dici corruptibilis fm eē simplr. ⁊ hoc fm se totū uel fm suas partes. fm se totū quidē. ut qn totaliter mot⁹ deficit. sed fm suas partes qn hec uel illa pars deficit motus. Oibus autē alijs siue h̄is motib⁹ corrupit mot⁹ in istis inferioribus. videlicet fm eē tale ⁊ fm esse simplr ⁊ fm totū ⁊ fm partē. Secūdū eē tale corrupit mot⁹ istoꝝ inferioroz qz nō est unīformis. aliq̄n est enī ueloz. aliq̄n tardus. ut si descēdat graue ⁊ moueat deozuz nāliter fortior erit mot⁹ ille circa finem q̄ in p̄mo p̄n. dū enim mouetur graue mot⁹ ille corrupit fm eē tale qz corrupit sibi tarditas ⁊ ḡnāf uelocitas. uel corrupit mot⁹ h̄z eē tardū ⁊ ḡnatur fm eē ueloz. sic ēt mot⁹ istoꝝ inferioroz corrupit simplr fm totū: qz aliq̄n tot⁹ talis motus deficit. sed qn mouet fm talē motū p̄tingit deserre corrupit ēt talis mot⁹ fm partē: qz vna pars talis mot⁹ deficit ⁊ alia ps incipit. vni enī parti mot⁹ succedit alia ps motus. isto enī mō ois mot⁹ est corruptibilis. accipiēdo corruptibile large pzo oī qd̄ desinit eē. ipse enī mot⁹ celi est corruptibilis h̄z p̄tē: qz lz tot⁹ ille mot⁹ h̄z se sit sempitern⁹ ⁊ nō desinat fm t̄n partes desinit. ¶ Aduertendū t̄n cū dicitur motū celi eē sempiternū. uel si dicitur ipm eē perpetuū accipiēdo perpetuū. pzo eo q̄ nunq̄ desinit. sic intelligim⁹ q̄ ex h̄is que oriūtur ex sensibilibus ⁊ fm istum ordinem que videm⁹ nō appet nobis sensibilibit uel ex sensu nihil videm⁹ q̄ ille mot⁹ debeat deficē. ⁊ si aliqd̄ circa hoc scimus hoc est ex oliuina reuelatione. deficit enīz ille

De mensura angelorū

motus: sed defectus ille erit supnaturalis. erunt enī ex opere imutante nām. i. imutante hunc nature ordinem quē videmus. Non est enim contra naturam illius motus quod semper continuetur. et ideo quod ad hoc possumus uocare ipsius perpetui. motus ergo istorum inferiorum sunt corruptibiles per oem modum. videlicet huius esse tale et huius esse simpliciter et huius totum et huius partem. ideo potissime in talibus motibus habet esse quod est quid corruptibile et quod est in oī esse: et solum in eo quod incipit esse. res ergo motus huiusmodi tales motus sunt tales sive sunt quādales et in ipsis habet esse quod. sed motus celi est corruptibilis huiusmodi: partes: quod hoc est de nā cuiuslibet motus et cuiuslibet successus. quod una pars sit prior: alia vero posterior. et quod parti priori succedat pars posterior. et quod desinat per prior adueniente parte posteriori. id in ipso motu celi est tps: et quod huiusmodi alia et alia ratione. est enim ibi tps ut ille motus est separatus. est autem ibi quod ut est corruptibilis. tps vero magis fundat in illo motu huiusmodi se totum. vñ si in parte illius motus est tps. hoc est. put est consummata alteri parti. sed in illo motu est quod quod ad suas partes huiusmodi se. huiusmodi vero quādam modum motus ille est corruptibilis. id quod huiusmodi dicitur est quod in sex principibus dicitur. quod in quocumque est tps in eodem est quod: quod oīo uerū est. Nam non est tps nisi ubi est motus. oīs autem motus est successus et habet corruptionem in parte. potest ergo sic argui. ubicumque est tps ibi est motus. loquendo de tpe habet oīo. ubicumque autem est motus ibi est successus et corruptio in parte. ubi autem est talis corruptio ibi est quod. ergo ubicumque est tps ibi est quod. nihil aliud est huiusmodi nisi esse tps et esse tale et esse corruptibile. ipse ergo primus motus est semper quod ad se totum: quod est oī tpe: huiusmodi quod ad suas partes non est semper huiusmodi est quod. propter quod appetit quod se habet quod ad tps: quod quod est id ad rel. quod ex adiacentia tps. ex adiacentia autem tps est tabetactio. i. corruptio. id dicitur. 4. phis. quod tps tabetactio facit uel ut facit alia huiusmodi: tps est quod corruptio. unde et in eodem. 4. dicitur quod tps per se est causa corruptiois. id quod dicitur est quod est corruptibile. quod autem sic loquendo sit de quod patet per simplicium in predicamentis dicitur: quod ibi non est locus nec quod est neque tps. sed presentem loco et tpe demum in altero in hoc ex parte ubi est esse. dicitur quod in loco est. et quod in tpe incipit. ergo quod presupponit persistere tps illud est enim quod persistere tpe incipit esse in tpe. quicquid est huiusmodi et est corruptibile. dicemus ergo quod quod fundant in motu corruptibilis. sicut tempus in motu sempiterno.

Ex his autem dicitur possumus assignare triplicem diuisionem inter quod et tps. Prima est quod tps est sempiternum. quod autem est corruptibile. Secunda est quod tps non multiplicat huiusmodi multitudinem partium. sed quod multiplicat huiusmodi multiplicationem quādam. est enim unum tps sed sunt multa quod. Nam tps de quo loquimur non est nisi in motu sempiterno et non in quolibet motu sempiterno. sed aliquid in primo motu: et quod non est nisi unum talis motus non est nisi unum tps. sed quod est in oī motu corruptibilis. multi autem sunt tales motus. ergo sunt multa quod. huiusmodi igitur dicitur est: quod quod relinquitur ex adiacentia tps. quod sicut isti motus corruptibiles sunt quāda effectus primi motus et sunt ex adiacentia eius. ita quod et nū prioris et posterioris: qui est in huiusmodi motibus corruptibilibus est ex adiacentia tps quod fundat in primo motu. uel dicitur quod esse ex adiacentia tps: quia ad esse quod est quod tps circūiacet et et trinet ipsum. ipse enim primus motus quod ad suas partes trinet a tpe. partes enim primi motus sunt corruptibiles et eis inest circūadiacentia tps: ut quod incipit in tpe et finit in tpe. Simpliciter ergo unum est tps. si autem sit multa tps hoc est quod sunt partes unius tps. sic simpliciter est unum motus primi mobilis. si autem sit ibi plures reuolutiones. oēs ille reuolutiones sunt partes unius motus

sed simpliciter sunt multa quod. multi sunt motus corruptibiles ibi quibus habet esse quod. imo in ipso primo motu possumus excedere esse multa quod postquam multa tps. Nam unum est uel sit accipi tps. put respicit totum illius motus unum. sed nullo modo est sic ibi unum quod: quod non est ibi quod respectu totius motus. sed dices quod quod ad partes illius motus sunt ibi multa tps et multa quod. quod sic totus tps fundat in toto motu. ita pars tps in hac parte motus. cum ergo in illo motu sunt multe partes erunt ibi multa tps. pari ratione erunt ibi multa quod. quod in quolibet parte illius motus cum quolibet pars sit corruptibilis fundat quod. huiusmodi ut patet oīa illa quod non habent unum quod totale cuius sunt partes: quod si haberent unum tale quod totale. quod respiceret totum tps quod est contra rationem eius. quod tunc quod non esset quod. id non esset aliquid. sed esset sempiternum. huiusmodi oēs partes tps respiciunt unum tps totale cuius sunt partes. ipsa ergo quod quod sunt in partibus primi motus magis respiciunt illas partes huiusmodi quod respiciat eas ut sunt partes totius. respicit enim quod per quolibet partem illius motus ut est quid corruptibile in se. uel respicit quod quolibet partem illius motus ut incipit et desinit. ipsa igitur quod que sunt in primo motu et maliter non habent per se partem: quod ex oībus illis quod partialibus non resultat unum quod totale sed tps huiusmodi de se sit nūus. est tamen nūus nūatus et applicat ad motum partem. ita quod tps maliter et ratione sibi habet partem. et idem est quod oēs partes tps faciunt unum totalem tps. partes ergo tps ita sunt multe quod tamen sunt quod unum. huiusmodi ipsa quod nunquam sunt unum totale quod. potest autem accipi quod maius et minus quod respiciat maius et minus tps. huiusmodi nunquam poterit accipi quod totale quod respiciat totum tps. Est ergo hec secunda diuisionem inter tps et quod: quod contra rationem tps est quod multiplicat nec est dare multa tps nisi partialia quod sunt partes unius et eiusdem tps totalis. sed quod simpliciter multiplicat huiusmodi multiplicationem quādam. nec est dare unum totale quod. cum sunt partes oīa alia quod.

Tertia diuisionem inter tps et quod est: quod quod non habet totum mensuram et maxime si sit quod tamen. Nam id quod est quod tamen fundatur in re uariabili et difformi. difformitas autem tollit rationem mensuram id dicitur in sex principibus quod distat tps ab eo quod est quod: quod huiusmodi tps est ad mensurabile. ut dicitur motus multus eo quod multo tpe permanet. sed huiusmodi quod nihil mensurat. sed solum huiusmodi quod pronunciat aliquid tale et uariabile. Et ut melius appareat oīa predicta dicemus: quod aliud est quod tamen. et aliud tps tamen: et aliud quod et tps. id autem quod est quod tamen habet esse in motibus uariabilibus et in rebus partibus. in quolibet enim re uariabili et partibus est quod tamen. in talibus enim non potest esse tps quod tps non est in aliquo sine motu simplici et sempiterno. In talibus igitur rebus uariabilibus et non uniusmodi inter mobilibus est quod tamen. in toto autem motu primi mobilis est tps tamen. totus autem motus ille cum sit sempiternus non dicitur esse quando. sed in partibus illius motus est quando et tempus aliter tamen et aliter. quoniam ut est ibi tps in partibus illius motus. oīa illa partialia tps faciunt tps totale. sed ut est ibi quod oīa illa partialia quod non faciunt unum totale quod.

Ex his autem que videmus inter quod et tps. aliquid habere possumus de ipso euo quod non se habet oīo eum ad euterna ut aliquo modo patet ex dicitur sic tps ad tps. Nam tps non est in aliquo partibus. sed transcendit oīa partibus et inuenit motum sempiternum et mobile sempiternum in quo collocamus tps. si ergo sic uellemus inuenire unam mensuram oīum euternorum oporteret nos transcendere oīa euterna et ibi collocare tale eum. hoc ergo modo loquendo de euo non inuenietur eum nisi in deo in quem reducunt oīa euterna. vñ et dicitur. 2. libro circa primum. ipsum deus appellat eum oīum denotans ipsum ab euo. dicemus ergo quod eum de quo loquimur se habet sicut quando: quia est in ipso euterno. sicut

quod est in ipsis temporalibus, non autem in supremo tempore ponimus mensuram qua mensurantur omnia temporalia, sed si aliquid est in temporalibus quod respondeat ipsi mensurae, hoc est ipsum quod multiplicatum secundum multiplicationem quondam aliter, sicut tot sunt quod quot sunt res temporales, ita eum erit in quolibet aeterno, dabimus enim inter tempora et quod tres distas, dicebamus enim quod aliud est tempus terminum: aliud quod terminum, et aliud tempus et quod, sed ex parte eui dabimus duas. Nam eum in aeternis habet aliquam similitudinem cum ipso quod est in temporalibus. Nam sicut omnia illa quod sunt ex adiacentia temporis sic omnia eua in aeternis sunt ex efficientia eternitatis, eum ergo simpliciter, et eternitas simpliciter est in ipso deo, sed eum participatum siue eternitas participata est in ipsis aeternis. Istud ergo eum habet quadam similitudinem cum quod et aliquam dissimilitudinem: quod quod est in istis temporalibus nullo modo habet rationem mensurae ratione siue difformitatis: sed eum quod est in aeternis habet aliquo modo rationem mensurae propter suam simplicitatem et uniformitatem. Si ergo uolumus habere eum assimilare ad quod assimilabimus ipsum ad quod quod est in partibus motus celi, est enim illud quod non solum quod secundum tempora, quod illud quod habet rationem mensurae propter suam uniformitatem, est ergo aliud eum quod est terminum eum, id est eternitas simpliciter: et hoc est in solo deo et est aliquid quod est eum habens se sicut quod temporalis: uel habens se ad eternitatem simpliciter, sicut quod ad tempora non quod istud sit per omnem modum sic, sed pro tanto est sic, quod sicut quod est effectus temporis ita eum de quo loquimur est effectus eternitatis. Tertium autem membrum ut quod sit ibi ita aliquid quod sit effectus eternitatis quod non sit eum et quod non sit mensuratum sicut damus hic aliquid quod est ita quod ita effectus temporis quod non est tempus et quod non est mensura, ibi non dabimus tale tertium. Dicemus ergo quod omnia aeterna habent suum eum sicut omnia temporalia habent suum quod, differenter tamen: quod quod in temporalibus non habet rationem mensurae, sed eum in aeternis mensura dicitur potest, omnia autem habent quod reducimus in unum tempus quod non est in aliquo temporali, sic omnia eua reducimus in eternitatem simpliciter quod in aliquo aeterno. Quod dicitur aliquid senserunt circa unitatem et pluralitatem eui: et declarato que sit dista iter tempora et quod et ex his aliquo modo inuestigata ueritate circa quodam quaestione: quod aliquo modo patefactum est quod eum de quo hic loquimur non est unum respectu omnium aeternorum. Uolumus adducere rationes ad propositum hoc probantes. Ostendemus enim quadruplicem uiam quod non est unum eum omnium aeternorum. Prima uia sumitur ex uniformitate mensurae. Secunda ex nobilitate mensurae siue ex nobilitate aeternorum. Tertia ex ipso eum quod mensurat eum. Quarta ex parte cognitionis qua debet facere mensura. Prima uia sic patet: quod quod deuenit ad aliquam mensuram que est una respectu omnium aliorum oportet quod in illa sit status, et oportet mensuram illam non recipere ad diuisionem nec diminutionem. Ideo dicitur in x. meta. quod ubi igitur estimat quod non est diminutio nec additio illud est mensura uera, id est motus primi mobilis ponimus mensuram omnium aliorum motuum quod ibi non est additio nec diminutio, non est enim ibi additio quod sit uno tempore uelocior quod alio, nec est ibi diminutio quod sit tardior, posset enim fieri motus uelocior: sed non posset fieri regularior, ideo habet mensura omnium aliorum motuum, dato ergo quod non eum motus celi et non cognosceremus nisi res temporales forte ex ignorantia poneremus aliquam rem temporalem et aliquem motum non uniformem omnium aliorum motuum mensuram, sed hoc non eum propter nec eum quodreda hoc modo una mensura omnium temporalium, quod diu enim non est dare motum uniformem non debemus illum motum ponere mensuram omnium aliorum motuum. Si ergo uelleimus aliquod aeternum ratione siue simplicitatis po-

neri mensuram omnium aliorum, oportet quod non posset fieri angelus simplicior eo quod dicimus eum falsum, sed quod magis hoc teneant, nullus enim angelus posset creari ita simpliciter quod posset creari aliis simplicior: quod enim una reuolutio celi tantum durat quantum alta, et semper est ibi uniformitas, ideo per reuolutiones celi mensuram quod quod alia, sed si celum mouet difformiter et in equalibus temporibus non abscederet equales angelos per reuolutiones celi non mensurabimus motus alios nec certificaremur de eis: sed magis deciperemur, ponimus ergo mensuram celi mensuram omnium aliorum motuum ratione uniformitatis et regularitatis: et quia ibi est status quantum ad uniformitatem, non enim posset fieri motus uniformior, ergo si ponimus unum aeternum mensuram omnium aliorum aeternorum ratione simplicitatis, oportet quod ibi sit status quantum ad simplicitatem: ut quod non possit fieri aeternum simplicius, et quod talem statum non est dare nisi in deo: quod nullum aeternum infra deum est ita simplex talem unam mensuram non debemus querere contra deum, non est ergo unum aeternum mensura omnium aeternorum, sed quodlibet aeternum habet suum eum et ista omnia eua reducunt in eum diuinum supra quod nec est nec eum potest aliud eum, sed ibi omnia stat. Secunda uia ad hoc idem sumitur ex nobilitate aeternorum: siue ex nobilitate mensurae, quantum enim aliquid sunt magis pura in entibus uel dignitate uel calitate tanto iter mensuram et mensuratum est maior analogia, loquendo de mensura quod est difformis a mensuratio, et quod est una illud omnium mensuratio: et in qua reducunt omnia mensurata, uidemus enim quod ista est pro quantitate et quantitas pro qualitate. Nam ut dicitur cometariorum in 12. meta. et adducit ad hoc autoritatem themistii, quod sicut in numero plus est unum, deinde duo, et deinde tres, et sicut in figuris rectilineis primo inuenitur ista deinde quantitas et qualitas, in quantitate ergo que sequitur quantitate ut patet in coloribus mensura est in eodem genere directe cum mensuratis: ut album est in eodem genere cum aliis coloribus, propter quod modicum est de analogia in talibus inter mensuram et mensuratum, in quantitate autem inuenitur analogia maior, quod in mensura cum mensuratis non est in eodem genere nisi per reductionem, ut unitas que est mensura numero est in eodem genere cum ipso numero non directe sed tanquam per se et per reductionem, sic est quantitas uelne que mensurat quantitatem panis que mensura non est in eodem genere cum quantitate directe sed per reductionem, Nam mensura debet esse quod indiuisibile: sed indiuisibile potest esse dupliciter: uel simpliciter: uel quod uolumus secundum ponem nostram, in discretis autem est mensura indiuisibilis simpliciter, cum continuo uero est mensura indiuisibilis secundum positionem nostram uelne ergo et est mensura panis et ponit eum quid indiuisibile non quod sit indiuisibile simpliciter: sed est quid indiuisibile secundum ponem nostram, mensura ergo in quantitatibus ut mensura est dicitur quid indiuisibile: et quod indiuisibile secundum habet non est in genere quantitatis simpliciter sed per reductionem, ideo in talibus sunt mensura et mensurata et est magis analogia maior quod in qualitatibus et quod in coloribus, in ista uero tanquam in priori exite priori et nobiliori est adhuc multo maior analogia inter mensuram et mensurata: quod mensura istarum in qua reducuntur omnes substantie cum substantiis mensuratis: nec est in eodem genere directe nec per reductionem, sed est supra omne genus, nam mensura omnium istarum est ista prima, ipse scilicet deus, ideo dicitur in x. meta. quod si querimus in quantitatibus et in quolibet genere unum aliquid mensura omnium talium, pro quo quere mus hec in ista, quod dicitur oportet unam istam mensuram omnium substantiarum, habet autem substantia secundum cometariorum dicitur est motorum primum absolutus ab omni materia actus

De mensura angelorū

Illegitimus cui nō admisceat aliqd de potētia. hī autē suba nec directe nec per reductionē est in eodē genere cū alijs. q̄ro ergo priora ⁊ nobiliora sūt mēsurata: tanto si reducant in vnā mēsurā erit magis analogia euiterna. ergo reducunt in vnā mēsurā nō reducunt in aliquod euiternoz cū quo eē possint in eodē ḡne. sed reducunt in aliquod qd̄ sit supra gen⁹. i. ipm̄ deū. Imaginabimur autē q̄ si uolumus aliqua in vnā mēsurā reducere illa erit mēsurā que mēsurat totū genus ⁊ que mēsurat nobiliorē partē eius siue ipsi⁹ generis. ut illud idē qd̄ mēsurat totū ens mēsurat sbaz que est prior ⁊ nobilior pars entis. primū ens est mēsurā oīum entium. ⁊ p̄ia suba. nec est aliud qd̄ mēsurat totū ens ⁊ q̄ mēsurat subam nobiliorē partē entis. s̄z sicut suba est nobilior pars in toto ente ⁊ cuius terna sunt nobilissima pars in genere sube. sicut ergo reducēdo subas in vnā mēsurāz nō sistimus in aliq̄ suba creata. sed ponimus talem mēsurā in increatam subam. sic si subas intelligibiles uolumus reducere in mēsurā vnā nō sistimus in aliqua suba intelligibili creata uel in aliquo euiterno creato. sed ponem⁹ talē mēsurā ipm̄ deum qui est p̄ia suba intelligibilis in creata. ergo ens ⁊ p̄ia suba intelligibilis increata vnā ⁊ eadē rem dicit. i. deū ipm̄ qui ut est primū ens mēsurat oīa entia. ⁊ ut p̄ia suba mēsurat oēs subas ut p̄ia suba intelligibilis oēs subas intelligibiles: ut qz suba est nobilior pars entis. ⁊ qz p̄ia suba intelligibilis est nobilior pars in ḡne sube. iō eadē mēsurā r̄ndet toti enti ⁊ sube ḡraliter ⁊ sube intelligibili sp̄aliter. s̄z dices q̄ oēs sb̄stātie itellectuales nō reducunt in vnā mēsurā nisi in primā sb̄am intelligibilē ut in deū. sed nos nō querim⁹ quā mēsurā mēsurant euiterna q̄rū ad suam sb̄am: s̄z q̄rū ad suā eē ⁊ ad suā durationē. sed hī obiecto est parui pōderis. si enī euiterna put mēsurant fm̄ sb̄am suā nō reducim⁹ ea in vnā mēsurā citra deum ⁊ nō ponimus q̄ aliquod euiternū creatū uel sb̄a aliqua creata q̄rūcunqz nobilis sit mēsurā sb̄stātiarū alioz euiternoz: qz inuariemur ipsi euiternis. sed mēsurā sb̄arū ipsoz poneremus aliqua sb̄az euiterni increatam. sicut si oīa eē ⁊ durationes euiternoz uolumus reducere in aliquod vnum eē tanq̄ in aliquā mēsurāz uel in aliquā vnā durationē tanq̄ in mēsurā nō reducemus ea in aliquod eē creatum uel in aliquā durationē creatā: sed in eē increatū ⁊ in durationē increatā. Non enim ut diximus debet eē nobilior mēsurato ei⁹ q̄ nobilioris partis. nō enī rōna biliter diceret dices oīa entia nō reducunt in aliquā vnā mēsurā ut in deū qui est primū ens. si poneret q̄ oēs sb̄stātie reducunt in aliquā vnā mēsurā nō in deū: sed in aliquid circa deū. Quarto q̄re ens pōt non reduci in aliquod ens creatum est cā: qz in ente includit sb̄a que est nobilissima pars entis que nō pōt reduci in mēsurā vnā nisi in aliquid nobilissimū ut in deum ipsum. toti⁹ ergo entis est deus mēsurā qz est mēsurā sb̄stātie que est nobilissima pars entis. ⁊ si totum ens hēt deum mēsurā. p̄pter nobilē partē entis. siue p̄pter sb̄am quā opz reducunt in talem mēsurā. multo magis ipsi sb̄stātie tanq̄ nobili partē entis hoc cōpetit q̄ non possit reduci in aliud q̄ in sb̄stātiaz que est deus: cū hic cōpetat enti p̄pter sb̄am. sic ⁊ in p̄posito multo magis cōpetit sb̄stātis euiternis q̄ nō possint reduci in aliquā vnā mēsurā ut in sb̄am que est deus q̄ hoc cōpetat ipsi sb̄stātie p̄pter sb̄am itellectualem que est nobilior pars sb̄stātie. Nā q̄ totū aliquod genus reducatur in aliquod nobile nō potest cōpetere toti nisi rōne partis nobilissime. nō enī pōt

hoc cōpetere ei rōne partis ignobilis: qz fm̄ hoc magis reducet in aliquod ignobile. totū ergo illud in qd̄ sunt aliqua nobilia ⁊ aliqua ignobilia q̄ reducuntur in aliquod nobile: ⁊ totū mēsurat mēsurā nobili nō pōt competere ei rōne totius cū in tali toto includant nobilia ⁊ ignobilia. ergo hoc cōpetit ei rōne nobilis partis: ut q̄ totū ens non possit reduci in aliqd̄ circa deū tanq̄ in aliquā vnā mēsurā. sed hoc erit rōe sb̄stātie que est nobilior pars entis: que in aliq̄ circa deum tanq̄ in vnā mēsurā reducunt nō pōt. ergo a sibi si ulr sb̄a tā sensibilis q̄ intelligibilis nō pōt reduci in aliquā vnā mēsurā citra deum hoc erit rōne sb̄stātie itellectualis que est nobilior pars in genere sube. ipsas ergo sb̄as intelligibiles multo magis debere reducere in aliquā vnā mēsurā citra deum: qz p̄pter qd̄ vnū quodqz tale ⁊ illud magis. sic ergo p̄ho in .x. meta^{ca}. inuestigando mēsurā sb̄arū nullam uoluit esse talem mēsurā vnā nisi deū ipm̄. sic ⁊ nos multo magis inuestigādo vnā mēsurā sb̄arū itellectualiū nullam ponim⁹ talem mēsurā nisi deū ipm̄. ⁊ sic euiterna mēsurant fm̄ sb̄am ⁊ nō reducunt in vnā mēsurā nisi in deū ipm̄: ⁊ sic euiterna mēsurant fm̄ sb̄az ⁊ nō reducunt in vnā mēsurā nisi in deū siue in sb̄az increatā ita q̄ mēsurant s̄z eē ⁊ s̄z durationē ⁊ nō reducunt in vnā mēsurā nisi in eē increatū ⁊ in durationē increatā. ¶ Cū ḡ q̄rim⁹ utrū sit vnū eū oīuz euiternoz. dices m⁹ q̄ eū vnō mō idē est q̄ eternitas. accipiēdo ḡ sic eū reducunt oīa euiterna in vnū eū ⁊ in vnā eternitatē. vī in vnā eternitatē p̄cipatā ⁊ creatā. s̄z in vnā eternitatē simplr: etiā in vnā durationē increatam. ⁊ hoc est ex nobilitate euiternoz q̄ nō possunt reduci hoc mō. euiternis igitur cōpetunt plura eua. i. plures eternitates participatē. qz in vnā talē eternitatē reduci nō possunt. sed reducunt in vnū aliquid qd̄ est eū euoz. q̄ ē seculū seculoz. sunt ergo in ipsis euiternis plura eua ⁊ eternitates simpliciter eē eū oīuz illoz euoz. ¶ Tertia via ad hoc idē sumit̄ ex ipso eē euiternoz. nā mēsurā sp̄ in p̄tinuis mēsurat q̄ritatē extrē sionis in discretis q̄ritatē multiplicationis. in formis autē uel in essentis mēsurat q̄ritatem p̄fectionis. in ipsis autē eē mēsurat q̄ritatem durationis. scire enī est mēsurā esse alicuius. hoc est scire durationem ei⁹. illa ergo mēsurā fm̄ esse aliquoz in quib⁹ dependet oīno eē eoz. cū ergo eū sit mēsurā ipsius eē loquēdo de mēsurā extrinseca. illud erit mēsurā eē angeloz a quo dependet duratio alicui⁹ ut q̄ facit ad confirmatiōē eē ipsius. sed nullum euiternū facit ad p̄firmatiōē alteri⁹ eē. ergo nullum euiternū poterit eē mēsurā durationis eē alterius. Dicamus ergo q̄ cum tu queris utrū sit vnū eū mēsurā oīuz euiternoz. aut loqr̄s de mēsurā intrinseca aut extrinseca. si de intrinseca icertū est q̄ nō ē vnā mēsurā oīuz euiternoz: qz talis mēsurā multiplicat s̄z multitudinē mēsuratoz. si autē loqueris de mēsurā extrinseca. dicim⁹ q̄ est dare aliquid vnū qd̄ est eū euoz ⁊ qd̄ est mēsurā oīuz euiternoz: sed illud vnū qd̄ mēsurat eē oīuz euiternoz est illud a quo dependet duratio eē eoz. hī ergo tale vnū est eternitas simpliciter ut deus ipse. ¶ Aduertendū tñ q̄ cū dicimus utrū sit vnā mēsurā omnium euiternoz. ⁊ distinguimus q̄ aut est locutio de mēsurā extrinseca aut intrinseca. talem distinctionem non possemus p̄e facere in mēsurā tpe alium. hnt enim ipsa tēporalia aliqua in se. p̄pter qd̄ sunt subiecta tēporali. ⁊ hoc est ipm̄ q̄ relinquit̄ ex adiacentia tēporis. sed hī q̄ nō pōt dici mēsurā: sed solum est illud fm̄ q̄ tēporalia sunt subiecta tēpori ⁊ mēsurā. Si

ergo querem^{us} utrū sit vnū tps oīuz tpalū. z uellem^{us} distinguere. q̄ aut est locutio de tpe intrinseco aut extrinseco nulla eēt distinctio qz nullū est tps intrinsecū ip̄s tpalibus. Sed tps est supra oīa tēporalia. sic si esset questio vtrū sit vna mēsurā oīum tpalū z uellem^{us} distinguere de mēsurā intrinseca z extrinseca nō pprie loqueremur. qz mēsurā tpalū nō est in tpalib^{us}. s; est extra tpalia. s; si ip̄s qn̄ est in tpalib^{us} posset dici tps z posset dici mēsurā. z quereret utrū eēt vnū tps oīum tpalū dicerem^{us} q̄ tot sūt tā tpalia quot sūt tps. attñ oīa ista tpa reducunt in vnū aliqd qd̄ est tps tēporūz qd̄ tēpus tēporūz nō est in aliquo tpalī. sed est in corpe sempiterno q̄ est supra oīa tpalia. sic in pposito illud qd̄ est in ipsis euiternis pōt dici eūū z mēsurā licet qn̄ q̄ est in tpalib^{us} nature mēsurat nec tēpus dici possit. Lū ergo querit. utrū sit vnū eūū oīuz euiternoz. dicerem^{us} q̄ tot sunt eua quot sunt euiterna. nihilominus tñ oīa hī^{is} eua reducunt in vnū aliqd q̄ est eūū euoꝝ qd̄ eūū euoꝝ nō ponunt in aliquo euiterno. s; in ip̄o qui est supra oīa euiterna. ¶ Quarta rō ad hoc ideo sumit ex cognitiōe quā facit mēsurā de suo mēsurato nō enī sufficit ad hoc qd̄ aliqd sit mēsurā allicut^{us} q̄ faciat ad cognitiōē qualēcūq; ipsius mēsurati. sed op̄z q̄ faciat ad cognitiōē simplr. sed res sicut se h; ad eē sic se h; ad cognosci. z qz vn^{us} angelus nō facit ad esse alteri^{us}. nec facit ad cognitiōē. sed q̄ debet facere mēsurā ad cognitiōē mēsurari. ad cognitiōē enī simpliciter nō facit nisi qd̄ est cā rei. uel cōparat ad rē sicut habit^{us} ad p̄uatiōē. fm quē modū albū est mēsurā oīuz colorū z facit ad cognitiōē simplr oīuz colorū qz oēs colores sūt quasi p̄uatiōe quedam albi. vnus aut angelus nō facit ad esse alteri^{us} nec vn^{us} comparat ad aliū sicut forma ad p̄uatiōē. ideo vn^{us} angelus mēsurā alteri^{us} angeli ponit nō o; . nec debet reduci omnes angeli in vnū angelū tanq̄ in mēsuram.

Ad primū dicendū. q̄ nō est simile de tpalibusz de euiternis. Nā id qd̄ est in tpalib^{us} cuiusmodi est ip̄m qn̄ nec pōt dici tps nec pōt dici mēsurā. sed si posset dici tps z mēsurā essent dici multa tpa ip̄soꝝ tpalū z multe mēsure; nihilominus tñ esset vnū aliqd qd̄ eēt tps tēporūz z mēsurā mēsurā rū. qz z hoc est in pposito. qz qd̄ est in ipsis euiternis h; nomē euit^{us} mēsurā sō sūt multa eua ip̄soꝝ euiternoz z nihilomin^{us} est dare aliqd qd̄ est eūū euoꝝ q̄ nō est in aliquo euiterno sed in ip̄so deo. ¶ Ad 2^m dicēdū: qz oēs angeli ordinant ad aliqd vnū z reducunt ad vnā mēsurā. Sed illud vnū nō est aliqd euiternoz. nec est eūū q̄ sit in aliquo euiterno. sed est eūū euoꝝ inuariemur enī euiternis si reduceremus ea tanq̄ in vna mēsurā in vnū aliqd creatū. sicut inuariemur substatijs si reducerem^{us} eas tanq̄ in mēsurā in aliq̄ sbam creatam imo hoc faciēdo magis inuariemur euiternis q̄ sbijs. qz euiterna tenet nobilissimum gradum in genere sbē. ¶ Ad 3^m dicendū: qz vnus angelus nō h; rōnez causalitatis respectu alterius angeli. nec de necessario nec de p̄gruo nunq̄ faciet de^{us} aliqd q̄ nō deceat ipsuz facere. attñ in ipsis reb^{us} pōt cogitari maior z minor decētia ut loqmur eo mō quo loquit^{ur} ali^{us}. qui dicit nostre redēptiōis aliū modū fuisse possibile. tñ nostre sanāde miserie nullus fuit cogitator qz vn^{us} ergo angelus sit cā p̄ductiōis alteri^{us} nec est de necessario nec de p̄gruo. de necessario quidē nō qz de^{us} potuisset facere angelū inferiorē absq; eo q̄ creasset nec possum^{us} illi assignare p̄gruitatem quin nūq̄ pōt fieri angelus ita supremus quin posset fieri alius supior quia nō est illi dare statū. si ergo nō fieret infe

rior: nisi fieret supior. nullus fieret. qz nullus pōt fieri supremus quin possit fieri alius superior. In talibus ergo nulla qd̄ o; esse. qz qcquid esset questio eēt. ut si querat quare deus creauit in tali p̄cto mūdū z qre nō creauit p̄f. Si aut creasset p̄ius z creasset in tpe ad huc eadē eēt qd̄. sic z in pposito. si fecisset de^{us} ali^{us} quē angelū supiorē oī angelo nō existēte. adhuc eēt eadē qd̄. quare non fecit aliū supiorē angelū. cū ergo talis supioritas uadat in infinitū nulla inde cōdecētia sumi pōt qz nō fiat āgelus absq; p̄decētia supioris. nō est aut simile de albo qz forte nō pōt esse color nobilior albo. Si enī esset nobilior tam nō esset color sed lux. uel possum^{us} dīcere qz dato q̄ esset sibi talis cōdecētia q̄ nō fieret angelus inferior nō p̄ducto supiorī. angelus supior nō eēt cā inferioris qz nihil cooparet ad p̄ductionē nec eēt cā nisi forte cā sine qua nō que est cā per actiōe ex qua calitate nō o; sumi rō mēsure. ¶ Ad 4^m dicēdū: qz angelus supior nō est notior angelo inferiori quā ip̄emet sibi. cuius rō est qz plures facit ad cognitiōē rei presentia sbē q̄ presentia sp̄et. angelus enī inferior est presens suo intellectu per suā sbam: z per suā sbam cāt intellectiōē sui ip̄si uis in suo intellectu. sed angelus supior est presens intellectu angeli inferioris nō per suā sbam sed p̄ suam sp̄em. argumētū ergo supponebat falsū. dato autē qz uerū supponeret nō p̄cluderet ut dato qz uerū eēt qz angelus supior eēt necessario cuiuslibet q̄ inferiori etiam ip̄si inferiori eēt notior q̄ ip̄se sibi. nō p̄pter hoc esset mēsurā eius. ut dicit in solutione alterius argumētū. ¶ Ad 5^m dicēdū: qz nō qd̄libet not^{us} est mēsurā in notioris. sed qd̄ est sic not^{us} q̄ faciat ad esse in notioris qz simplr facit ad notitā et. nō autē sic se h; angelus supior respectu inferioris qz simplr loquēdo nō posset cognosci angelus inferior nō cognito supiorī. ¶ Ad 6^m dicēdū: qz incōueniēs est qz oīa euiterna nō reducant in vnā mēsurā. sicut incōueniēs esse t si oēs sbē nō reducerent in vnā sbam tanq̄ in mēsurā vnā. sed illa vna mēsurā nō erit aliqd eūū creatū. sed erit eūū euoꝝ. siue erit eternitas increata. sicut sbā in quā reducunt oēs sbē est sbā increata. ¶ Ad 7^m dicēdū: qz si aliqd mot^{us} hīc infer^{us} caret uirtute diuina siue motu celi motus ille mēsuraret motu celi. qz natus aptus cārī esset per motū celi. sed vn^{us} angelus nō est aptus nat^{us} cārī z p̄ducī per aliū angeli. rursus motus factus hīc infer^{us} qz fieret in corpore aliquo. qz corpora ista depēdēt a motu ideo posset talis motus rōne subiecti hīc in quo sit reduci ut in mēsurā in motu celi. Sed esse qd̄ est in euiternis nō depēdet ab eē primū euiternū nec sbē in quibus est tale eē depēdet a sbā uel ab esse euiternū primū. ¶ Ad 8^m dicēdū: qz angeli habēt cōionez adinuicē z unitatē uel habent adinuicē quādā analogiā z quēdam ordinē. Sed huiusmodi ordinē vn^{us} nō mēsurat p̄ aliū. nec aliqd euiternū est mēsurā oīum alioꝝ. Sed si debem^{us} in eis querere aliquā mēsurā vnā nō erit aliqd euiternūz siue aliqd eūū qd̄ est in euiternis. sed erit eūū euoꝝ qd̄ est in deo. ¶ Ad 9^m dicēdū: qz ubiq; est reperire magis z min^{us} perfectū. cōparatio oīuz talū sumenda est per cōparatiōē ad sūmū perfectū. s; modū traditū in 3. meta. ut qui dicit quinq; eē quatuor. dicit minus falsū q̄ qui dicit quatuor eē cētum qz magis appropinquat huic ueritati simplr. qz quatuor sūt quatuor. magis z min^{us} ergo nunq̄ dicunt nisi per respectū ad simplr. maior ergo z minor perfectio in angelis si o; mēsurari vna mēsurā nō reduceret in aliq̄ vnū angelū qui nō est oīno p̄fectus. sed reduceret in deū ubi

De mensura angelorū

est perfectio simpliciter per esse enim simpliciter mensurat et maius et minus non potest esse nisi simpliciter. ¶ Ad 10^m dicendum: quod inferiores angeli reducuntur in deum per superiores et illuminantur per superiores. non tamen propter hoc unus est mensura alterius. Nam et in istis temporalibus videmus quod unus reducitur in celum per aliud. quia multum operatur celum in elementis mediis et aliis. sed quantum sit unum temporale non est mensura alterius temporalis. non enim quodlibet agere et quodlibet influere sufficit ad hoc quod unus sit alterius mensura. ¶ Ad 11^m dicendum: quod eternitas ex eo quod participatur non multiplicatur in se sed multiplicatur in partibus et participantibus ipsa eternitas ergo participata de qua nos hic loquimur non dicitur ipsam eternitatem simpliciter sed dicitur eternitatem creatam. que aliquid participat de conditio- nibus ipsius eternitatis simpliciter. eternitas enim simpliciter non est eternitas participata. Nam eternitas participata id est est quod id quod secundum aliquam partem vel secundum aliquam conditionem aliquid habet de illa eternitate. eternitas igitur simpliciter non est eternitas participata secundum participationem sed secundum totalitatem. ¶ Ad 12^m dicendum: quod colores alij non possent cognoscere se ipsos nisi cognoscerent alium. imaginabimur enim quod omnes colores sunt apti nati fieri circa idem quod non possent esse nisi unus color haberet rationem forme et habitus alij rationem privationis. Nam ille forme sunt apte nate fieri circa idem quare unus est privatio alterius quod maxime veritates habet in formis contrariis et ideo potissime contraria sunt apta nata fieri circa idem. Ideo dicitur in 10. meta. quod semper unum contrariorum habet rationem habitus et aliud rationem privationis. ex quo apparet potest quomodo medij colores componuntur ex albo et nigro. nam albus plus habet de luce et de perfectione quam omnes alij colores. nigrum autem plus de privatione lucis. ideo nigrum secundum communitatem. in 10. meta. non est nisi privatio albi. ceteri autem colores medij quodammodo componuntur ex albo et nigro. quia componuntur ex luce et privatione. albus ergo facit ad esse cuius colorum mediorum. quia est quodammodo de compositione cuius colorum. facit autem ad esse nigrum sicut habitus facit ad esse privationis. forma enim facit ad esse privationis non quod sit de compositione eius privationis. nec quod sit aliquid de essentia privationis. quia privatio de se est non ens. sed forma dicitur facere ad esse privationis quia nunquam materia est susceptiva privationis nisi esset susceptiva forme. ex quo apparet quomodo albus facit ad esse omnium colorum. Nam omnes colores sunt quasi privationes albi. et nunquam materia est susceptiva aliorum colorum. nisi quod esset susceptiva albi. si ergo colores sunt forma in materia et materia non est susceptiva aliorum colorum: nisi quia susceptiva albi. bene dicitur est quod albus est mensura cuius colorum. et bene dicitur est quod albus facit ad esse et ad cognitionem cuius colorum. et si alij colores bene cognoscerent se ipsos non possent cognoscere quomodo sunt forme in materia. et quomodo materia potest esse sub forma eorum nisi per cognoscerent quomodo materia potest esse sub forma. Intellectum materie sub privatione: precedit intellectus materie sub forma et non solum forma facit ad cognitionem privationis. sed etiam potest comparari ad proprium sibi facit ad esse quod non potest esse privatio in materia nisi quia apta nata est sibi esse forma. Sic ergo repit in coloribus quod sunt apti nati fieri circa idem et quod color albus facit ad esse et ad cognitionem cuius colorum. loquendo de cognitione simpliciter ideo est mensura cuius colorum. sed sic unum angelus non facit ad cognitionem cuius colorum ideo non est mensura eorum.

¶ Tertio queritur utrum eum sit idem quod esse eivernorum: et quid addat super ipsius. et videtur quod non sit idem. quia in evo est prius et posterius. non est enim eum totum sicut ut videtur. quod si esset totum sicut esset idem quod eternitas. in evo ergo est prius et posse

rius cum differat ab eternitate. Sed in esse angelorum non est prius et posterius quod videtur. ¶ Sed nunc eum qui continuatur eum quia sic se videtur habere nunc eum ad eum sicut nunc tempus ad tempus. si ergo nunc eum est continuativum eum et non est continuativum ipsius esse angelici. non erit idem hoc et illud. ¶ Sed tempus est passio motus ergo non est idem quod motus. sed sicut se habet tempus ad motum ita se habet eum ad esse. non est ergo idem eum quod esse. ¶ Sed esse plus dependet a sua mensura quam ab essentia. sed esse non est idem quod essentia a qua minus dependet. ergo magis non erit idem quod sua mensura quam magis dependet mensura ipsius esse eum quod videtur. ¶ Sed plus differt esse ab evo quam olivine pstone cum sit ibi summa unitas. sed olivine pstone differt realiter quod videtur. ¶ Sed eum non est in intellectu motus tamen sit esse realiter in ipso angelo. ergo facit realiter dicitur in ipso. Nam quod facit dicitur solum habet rationem operis videtur quod solum cum ratione et intellectus esse habet. non est ergo idem realiter quod angelus vel quod esse. ¶ Sed mensura habet rationem esse quod nos certificat de mensurato. Sed cum differt realiter a cetero quod videtur. ¶ Sed angelus per suam substantiam devenit in cognitionem sui esse. ergo substantia sua est mensura sui esse. et per prius substantia angeli vel essentia se habet sicut eum respectu esse. dicitur ergo eum et esse sicut essentia et esse. ¶ Sed mensura est id per quod cognoscitur quantitatem rei. mensura ergo ipsius esse erit id per quod cognoscitur ipsum esse vel quantitatem ipsius esse. Sed id per quod cognoscitur aliud est differens ab eo quod cognoscitur per ipsum. quia alter non idem esset notus seipso et per seipso. quod videtur. ¶ Sed mensura refertur secundum se ad deum. sed mensuratum refertur ad mensuratum habet. ut potest haberi. 5. meta. Sed hic non est nisi mensura et mensuratum realiter differret quod videtur. ¶ In quantitate ex- tensiois et perfectionis mensura differt realiter a mensurato ergo in quantitate duratiois. Sed eum mensurat durati- onem esse ipsius angeli ergo videtur. ¶ In contrarium est quod mensura intrinseca non differt realiter a mensurato. sed eum de quo hic loquimur est mensura intrinseca ipsius esse. quod videtur. ¶ Sicut se habet tempus ad motum ita esse ad eum. ut potest haberi ex 10. de ot. no. sed tempus idem est quod motus quod videtur. ¶ Mensura inventa est propter cognitionem rei. sed ratio cognitionis nihil videtur addere realiter supra re- cognitionem. quia unum nihil addit realiter supra ens. ¶ Sed eter- nitas que est mensura intrinseca ipsius esse dicitur nihil ad- dit realiter sic ipsius esse divinum. ergo a simili quod eum est me- sura intrinseca ipsius esse angelici nihil addit realiter supra esse et.

¶ Ideo dicendum quod in hac questione sic procedimus. quia primo investigabimus utrum tempus sit idem quod motus. Ex hoc enim maxime habemus viam ad investigandum utrum sit idem esse quod eum. videtur enim eum comparari ad esse sicut tempus ad motum. Secundo declarandum erit quomodo quod se habet ad tempus habet enim multa de hoc sunt supra dicta. bonum est causa de hoc in hac questione specialiter dicere. quia cum eum habeat aliquam similitudinem cum tempore et autem quod cum quod non solum ex ipso tempore. sed etiam ex ipso quod aliquid poterimus investigare de evo quomodo se habeat ad ipsum esse. Tertio specialiter comparandum est eum ad ipsum esse quod ex tali comparatione aliquid apparebit utrum eum realiter differat ab esse eiverni. Quarto quod non sufficit comparare eum ad esse nec sufficit scire quod aliquid addat supra esse nisi sciverimus quid addat. ideo videtur est quid addat supra esse vel non eum supra esse. ex hoc enim maxime apparebit veritas que sit utrum addat aliquid realiter supra esse vel non. Quinto et ultimo adducemus rationes ad propositum ostendentes quod eum differat realiter ab esse. ¶ Propter primum sciendum est quod si volumus videre quomodo se habet tempus ad motum et utrumque realiter differat a motu. videndum est quid sit tempus. propter quod sciendum quod ut ali- quod tactus est tempus est numerus motus secundum prius et po-

serius in motu ut sunt numerata ab aia ut sepi⁹ dictū est cōplet rōnes tps pzius z poster⁹ in motu possūt dupliciter p̄siderari. put vnu moueri succedit alteri moueri. ita q̄ est sibi dare moueri pzi⁹ z moueri posterius. uel. put vnu mutatu esse est post aliud mutatum esse. pzi⁹ ergo z posterius in motu uel dicitur duo moueri uel duo mutata esse se hñtia s̄z pzius z poster⁹. sed cōstat q̄ semp̄ inter duo moueri cadit aliq̄d mutatu esse sicut inter duas partes lineales cadit aliq̄d p̄ctus. sic etiā iter duo mutata eē cadit mediū ip̄suz moueri sicut iter duo p̄cta in eadē linea cōtinua semp̄ cadit linea media. si ergo tps est numerus motus s̄m pzi⁹ z poster⁹. uel hoc erit s̄m duo moueri includētia vnu mutatu eē. uel erit s̄m duo mutata eē includētia vnu moueri. videt autē hoc mō magis eē accipiendū tps s̄z duo mutata eē includētia vnu moueri q̄d dupl^r p̄z. qz cū ista numeratio fiat ab aia z aia nō possit accipere vnu nūc ut est finis vni⁹ moueri z p̄ncipiū alteri⁹. nō oino est pp̄rie dictū q̄ tps hoc mō sit numerus mot⁹. i. sit mot⁹ numerat⁹ ab aia s̄m pzi⁹ z poster⁹. ut q̄ aia nūeret in motu duo moueri zcludētia vnu mutatu eē. Nā aia nec pōt hoc facere fluxibilitate ipsi⁹ nūc. dō dī in. 4. phic. q̄ cū aliq̄s accipiat nunc utēs vno tanq̄ duob⁹. necesse est stare. ubi p̄s hanc dicit inuit iter p̄ctū z nūc qz possum⁹ uti vno p̄cto tanq̄ duob⁹ videlz ut est p̄ncipiū vni⁹ vie z finis alteri⁹ eo q̄ p̄ct⁹ stat z descit. sed nō possum⁹ uti eodē nūc tanq̄ duobus videlz tanq̄ sit p̄ncipiū z finis qz nūc est in p̄tinuo fluxu. uere eni idē nūc est p̄ncipiū z finis z h̄z vlm duoz. s̄z aia p̄pter suū p̄tinuū fluxum nō pōt uti vno nūc tanq̄ duob⁹. nec pōt sic numerare motū ut numerat pzi⁹ z poster⁹ put p̄tinuant ad nūc idē. qz idē nūc oportet stare z descere ut possit aia sic motū nūciare. z qz tps est numerus nō qlibet sed numerat⁹ ab aia cū aia nō possit hoc mō nūciare pzi⁹ z poster⁹ in motu s̄z q̄ duo moueri cōtinuant ad vnu mutatu esse. magis dicem⁹ aliā eē diffinitionem tps. put pzi⁹ z poster⁹ dicitur duo mutata eē zcludētia vnu moueri. erit ergo tps numer⁹ mot⁹ numeratus. i. mot⁹ numerat⁹ s̄m pzi⁹ z poster⁹. qz tps est motus numerat⁹ s̄m duo mutata eē. uel duo nūc quorū vnu se h̄z ut pzi⁹. aliō ut poster⁹. ¶ Scōavia ad iue stigādū hoc idē. q̄ magis sit accipiēda diffinitio tps. put pzius z posterius dicitur duo mutata eē. q̄ prout dicitur duo moueri. p̄z qz duo moueri sunt māliter partes quātitatiue tps. nā sicut mot⁹ māliter est tps. sic pars quātitatiua mot⁹ est māliter pars quātitatiua tps. si ergo sic diffiniremus tps q̄ est numer⁹ motus s̄m pzius z posterius z h̄i⁹ pzius z poster⁹ dicerent duo moueri uel duo diuisibilia includētia vnu mutatu esse siue vnu indiuisibile cū h̄i⁹ diuisibilia sint partes quātitatiue tps. tūc partes quātitatiue tps ingredent diffinitioem eius. q̄d est p̄tra phm in. 7. meta. Dicamus ergo q̄ utraq̄ pōt esse diffinitio tps. s̄z magis est vna q̄ alia. Nā pzius z poster⁹. put dicitur duo indiuisibilia zcludētia vnu diuisibile ut p̄z aliquomō per rōnes tactas magis ingredunt diffinitionē tps q̄ ut dicitur duo diuisibilia includētia vnu diuisibile. q̄d ut pateat vidēduz est quid includit utraq̄ rō. Nam si aia nō pōt uti vno nunc tanq̄ duobus. tēx hoc cōcludit q̄ nō possit aia hoc mō numerare motū. z per cōsequēs zcluditur q̄ tps nō sit numerus sic acceptus z q̄ illa nō sit diffinitio tps. ideo videt cōcludere argumētuz q̄ nō sit diffinitio tēporis accepta formalit^r s̄m q̄ reperit sibi numeratio aie. sed nō cōcludit q̄ nō sit diffinitio tēporis sumpta māliter. s̄z q̄ h̄z esse in re

extra nō considerato cōplēto q̄d habet ab anima. Nam cūz in re extra ita uere sit q̄ duo moueri ut duo diuisibilia se hñtia s̄m pzius z poster⁹ p̄tinuatur per vnu mutatu eē siue per vnuz indiuisibile ex quo sic est uere in re extra poterit esse talis diffinitio tps nisi accipiat sic pzius z posterius s̄m q̄ tps h̄z esse māle s̄m esse q̄ h̄z in re extra. igit diffinitio alia perfectius diffinit tps qz diffinit ip̄m s̄m suum cōplēmetuz z s̄z q̄ est numeratu ab aia. z s̄m etiā argumētū nō arguit nullo esse diffinitioē tps. put pzius z posterius dicunt ipsa diuisibilia. dicemus eni q̄ h̄i⁹ diuisibilia quorū vnuz se h̄z ut pzius aliud ut poster⁹ possunt accipi dupl^r. uel. put sūt partes tps. uel. put sunt partes motus. put aut sunt partes tps talia diuisibilia non possunt ingredi diffinitionē tps qz tūc ut dicebat p̄tes quātitatiue rei igrederet diffinitionē eius. S̄z prout illa diuisibilia sunt partes mot⁹ nō est incōueniēs sic ingredi diffinitionē tps. qz put sunt partes mot⁹ tps fundat in eis tanq̄ in s̄o. Subiectū aut pōt ingredi z igredit diffinitionē passiois. pzius ergo z posterius put dicitur duo diuisibilia ingredunt diffinitionē tps z nō ingredunt. ingredunt quidē. put se tenēt ex pte motus. nō ingredunt aut. put se tenēt ex pte tps. z. p ut sunt partes tps. Sed si accipiat pzius z posterius put dicitur duo diuisibilia zcludētia vnuz indiuisibile sic pzi⁹ z poster⁹ siue se teneat ex pte mot⁹ put dicitur duo mutata eē. siue se teneant ex pte tps. put dicunt duo nūc semp̄ poterāt ingredi diffinitionē tps. Nam per duo diuisibilia se tenētia ex parte tps. put partes tps duo nunc poterāt diffiniri tps sicut diffinit linea per duo p̄cta. Nā sicut linea est quedā lōgitudo siue q̄dā diuisibile sic terminatū videlz per duo puncta. sic dicemus q̄ tps est q̄dā diuisibile uel q̄dā moueri sic numeratū videlz per duo nūc quoz vnuz se h̄z ut pzius. aliud ut poster⁹. est ergo tps numerus motus. i. mot⁹ sic numeratus per duo se hñtia s̄m pzi⁹ z posterius. Si vō h̄i⁹ diuisibilia quoz vnuz se h̄z ut pzius. aliud ut posterius. s̄m q̄ accipit numer⁹ qui est tps nō accipiat. p̄ duob⁹ nūc que sint indiuisibilia ex parte tps s̄z pro duobus mutatis eē se tenentibus ex parte mot⁹ poterūt etiā talia diuisibilia ingredi diffinitionē tps. qz s̄m z ea que se tenēt ex parte subiecti possunt ingredi diffinitionē passiois mot⁹. ergo z mutata eē que se tenēt ex pte motus poterūt ingredi diffinitionē tps. imo sicut pzius est p̄sideratio motus q̄ tps. z sicut motus nālī itelligētia p̄cedit tps. sic mutatu eē nālī itelligētia p̄cedit nūc tps. mutatu eni eē uel id q̄d est initū mot⁹ p̄cedit. nūc q̄d est initū tps si q̄ ip̄a mutata eē p̄cedit s̄m itell^r ip̄a nūc sic pōt diffiniri tps. put est aliq̄d inclusum inter duo nūc z put pzius z posterius dicitur ipsa nūc poterit etiā diffiniri. put ipsa mutata eē. ¶ Et si queras utrū sit idē nunc z mutatu eē. dicemus q̄ nunc māliter est idē q̄ s̄ba rei mobilis. ut in q̄one spālter patebit. sic tps idē est māliter q̄ motus. actū q̄ vnu z idē mobile z vnu z idē nunc s̄m re sit multa nūc s̄m eē z s̄m rōnem. iuxta doctrinā traditā in quarto phic. esse nō poterit nisi per aliud z aliud eē mutatum. sicut sortes in teatro. Cāliter a seipso. put est in foro z qz cōpetit s̄be rei mobilis q̄ dicat esse aliud z aliud nunc. put stat sub alio z alio mutato eē. etiā ip̄m mutatu eē materialit^r pōt dici eē idē q̄ nūc. sed magis pp̄rie hoc dicitur de ipsa s̄ba rei mobilis ut patebit in q̄one illa utrū tps q̄ mēsurat operatiōes angelicas positū ex instātibus. ¶ Et etiā si queras utrū sit aliq̄d nūc q̄ nō presupponat mutatum eē. dicemus q̄ si uera esset

De mensura angelorū

opinio p̄bi q̄ nō esset dare principiū nūc in tpe nullū
eēt nūc q̄ nō presupponeret mutatu eē. S3 f3 uerita
tē r f3 sniaz fidei est dare primū instās t̄pis in quo in
cepit moueri celū r hī instās nō fuit fundamentū in
mobili mediāte mutatu eē q̄ nullū p̄cesserat moue
ri per qd̄ acquisitū eēt mutatu eē nisi accipem? muta
tu eē large .put dic̄ q̄libet nouitate. fuit eni s̄bi qd̄dā
mutatu eē r quedā nouitas. q̄n celū incepit eē cū pri
us nō eēt. accipiēdo q̄ mutatu eē large. sp̄ s̄ba rei mo
bilis est idē mālī q̄ nūc t̄pis .put hī s̄ba stat sub ali
quo mutato eē h̄ns aliq̄e ordinē ad moueri .non q̄
quelibet s̄ba mobilis sic accepta sit hī sicut nō quilibet
mor? est idē mālī q̄ t̄pis. s3 s̄ba primi mobilis sic ac
cepta est idē mālī q̄ nūc. Substātia q̄ primi mobilis
exis s̄bi talī mutato eē qd̄ nouit̄ incepit eē .put habuit
ordinē immediatū ad motū sequētē primū nūc t̄pis qd̄
nūc ita fuit p̄cipiū futuri q̄ nō fuit finis p̄teriti quia
nullus p̄cesserat t̄pis nisi imā
gnatū. q̄n aut nō ulter? mouebit̄ celū eadē s̄ba celū
put stat sub ultimo mutato eē h̄ns immediatū ordinē
solū ad motū p̄cedētē r nō ad seq̄ntē erit ultimū nūc
t̄pis qd̄ erit ita finis p̄teriti q̄ nō erit principiū futuri
eadē etiā s̄ba in oib? mutatis eē itermediū est nunc
qd̄ est principiū futuri r finis p̄teriti. pp̄t qd̄ vnū est
nūc f3 rē in toto tpe q̄ ipsa s̄ba rei mobilis est tale nūc
reālī. differēs aut̄ fm rōnez q̄ ipsa s̄ba rei mobilis fm
q̄ est sub alio r alio mutato eē differt fm rōnē a seip
sa. Sids aut̄ oīno p̄cederet q̄ in primo instāri t̄pis nō
oportuit eē aliqd̄ mutatu eē. q̄ si celū fuisset eternuz
r incepisset moueri in tpe eēt dare instās in quo incepit
set t̄pis r t̄n in illo instāri nō fuisset aliqd̄ mutatu eē. ol
ceremus q̄ si sic eēt ipsa s̄ba rei mobilis icipēs moueri
uel imediate f3 h̄ns ad motū. ita q̄ iter eā r motum
nulla intercedisset mora illa s̄ba sic se h̄ns fecisset pri
mū nūc. S3 circa hoc diuti? uagari nō expedit. Suf
ficiat aut̄ ad p̄sens scire ut inferi? manifeste. pbabit̄
q̄ nūc t̄pis de quo hīc loq̄mur est s̄ba rei mobilis. non
ipsa s̄ba absolute accepta. s3 .put se h3 hoc r hoc mō.
ita q̄ ip̄s nūc t̄pis supra s̄bam primi mobilis quādā ha
bitudinē addit r sic nūc est idē mālī q̄ s̄ba primi mo
bilis. ita t̄pis mālī est idē q̄ mor? qd̄ p3 ex utraq; diffi
nitioe t̄pis. Nā si diffiniat̄ t̄pis q̄ est nūc mor? .i. mor?
numerat? fm pri? r posteri? ita q̄ prius r posterius
accipiat̄ p̄ ip̄s moueri. ita q̄ ipsa moueri .put vnuz
est pri? aliud posteri? .ita q̄ talia moueri .put sunt nu
merata ab aia cōpleat̄ rōnem t̄pis. si sic est p3 q̄ t̄pis
est idē mālī q̄ mor?. Nā hoc mō loquēdo ip̄a moue
ri fm se erūt mor? r erūt partes mor?. ipsa etiā eadē
moueri ut sūt numerata ab aia erūt t̄pis r erūt partes
t̄pis. r q̄ illa moueri fm se sumpta r ut sūt numerata
nō differūt reālī a seipsis r sūt idē mālī. s3 nō sūt idē
formālī. q̄ nō accipiunt̄ fm eadē rōnez. iō t̄pis r mo
tus idē sūt mālī. eadē eni res aliter r alit̄ est mor? ul
est act? mobilis r est t̄pis ut ibi numerat̄ pri? r posteri?
Si vō accipiat̄ t̄pis fm diffinitionē alia magis p̄gruā
ut dicat̄ t̄pis est numer? mor? .i. motus numerat? fm
pri? r posteri? .i. fm duo nūc quoz vnū se h3 ut prius
aliud ut posteri? .p3 q̄ idē est t̄pis q̄ mor?. Nā mor?
fm se p̄siderat? r sic numerat? nō dicit̄ alia r alia rez
s3 dicit̄ eadē rez aliter r alit̄ acceptā. q̄ aut̄ hec sit ma
gis p̄a diffinitio t̄pis p3 per p̄bim in. 4. ph̄c. dicentez
q̄ cū aia ipsa duo nūc hoc qd̄ pri? illud aut̄ posteri?
tūc hoc dicit̄ eē t̄pis. Igit̄ pri? r posterius cadētia in
diffinitione t̄pis vident̄ magis inspice duo indiuisibi
lia siue duo nūc includētia motū q̄ duo diuisibilia siue
duo moueri includētia mutatum esse cum dicit̄ p̄s.

qui nō percipit motum non percipit tempus. potissi
me intelligendum est de motu sic numerato per duo
nūc quoz vnū est prius r aliud posterius. Et
si queratur cuiusmodi sit hec numeratio motus. dice
mus q̄ hoc mō numerat̄ mor?. q̄ quāto nūc posteri?
magis p̄cipim? distare a priori tato dicit̄ motū esse
maiorē. iō illi qui dicunt̄ fabulose dormiuisse in sar
do. cū diu valde dormiuisse putauerūt se p3 uel ni
hil dormiuisse q̄ nō p̄ceperūt distātia iter nūc in quo
fuerūt excitati r nūc in quo dormire ceperūt. r iō nō
p̄cipiētes q̄ruz vnū nūc erat posteri? alio r q̄ru erat
distās ab alio dicunt̄ nō p̄cepisse t̄pis. quicqd̄ t̄n sit de
hoc r quō diffiniat̄ t̄pis sp̄ mālī est idē q̄ mor?. r q̄
ut dicit̄ est. p3 per oio. 10. ca. de oi. no. ita se h3 euū
ad eē f3 q̄ t̄pis ad motū. dicem? q̄ sicut idē est mālī
t̄pis q̄ mor?. ita mālī est idē euū q̄ euiternoz eē. ad
dit̄ eni ip̄m euūz quādā hitudinē supra eē euiterno
r. sicut t̄pis addit̄ quādā hitudinē supra motū. q̄ aut̄
t̄pis nihil a re alit̄ addat supra motū p3 per cōment. in
4. ph̄c. dicētē q̄ nō pōt aliqd̄ dicit̄ q̄ t̄pis est si aia nō
erit: nō q̄ mor? est si aia nō fuerit. tolle q̄ aiam rema
net mor?. s3 nō remanet t̄pus. est q̄ t̄pus aliqd̄ p̄fē
aiāz r h3 eē p̄fē aiāz. s3 h3 eē māle. formalit̄e autē
r cōplemētū h3 ab aia. q̄ solū dicit̄ quādā hitudinē
supra motū ad quā hitudinē facit̄ aia. sic ergo r euūz
idē erit mālī q̄ eē euiterni q̄ nō addit̄ nisi quādā
hitudinē supra illud eē. que aut̄ sit illa hitudo infra
dicit̄. Aduertēduz t̄n q̄ hitudinē quā addit̄ euū
supra esse nō facit̄ aia. iō ad eē euū nihil facit̄ aia. esset
eni euū formālī r in actū dato q̄ nō eēt aia. s3 nō eēt
t̄pis fm illud foale cōplemētū si aia nō eēt. Q̄ Uiso
quō t̄pis se h3 ad motū r ex hoc declarato quō euū e
idē mālī q̄ euiternū sic t̄pis e idē mālī q̄ mor?. uolum?
declarare quō se h3 q̄n ad t̄pis q̄ ex hoc manifestabit̄
aliq̄ mō quō se h3 euū ad eē. q̄ euūz nō solū h3 silitu
dinē cū tpe s3 ē h3 silitudinē cū q̄n. Nā q̄n e effect?
t̄pis r est id̄ qd̄ relinquit̄ ex adiacētia t̄pis. r sicut q̄n
e effect? alicui? mēsure r e id̄ q̄ reliquit̄ ex adiacētia
t̄pis r alicui? mēsure. sic euū e effect? alicui? mēsure q̄
e effect? et̄nitatis. r cātur ex assistētia et̄nitatis. s3 q̄n i
instis ifertorib? nullā rē addit̄ supra id in quo sūdāt. s3
solū addit̄ hitudinē qd̄dā ut pōt parē taz ex simplicio
sup̄ p̄dicamenta q̄ per boetium in libro de et̄niti
tate. ait̄ eni simpliciter? prius abstulit̄ p̄dicamentum
ip̄suz q̄n. q̄ ut dicit̄ colligebat̄ priūa ḡna sub minori
numero. r nō mltū aliqd̄ attribuebat̄ uarietatib? itel
lectū r significatiōnū. p̄dicamētū q̄ ip̄s? q̄n sumptū
est solū f3 hitudinē quādā nullā t̄n rē addit̄ supra su
uz sūdāmētū. euū q̄ qd̄ sūdāt in eē euiterni siue cōpa
ret̄ ad hī? eē sicut t̄pis ad motū siue sicut q̄n ad suū sū
damētū .semp cogimur dicit̄ q̄ nullā rez addat supra
hī? eē. s3 solū hitudinē quādā. Habito de compa
tione euū ad t̄pis r ad q̄n r utraq; via aliq̄liter iustū
gata. q̄ euū nullā rē addat supra eē. uolumus euū cō
pare ad ip̄suz eē r oīdē .p̄positū. pp̄t qd̄ sciēdū q̄ f3
ponētes vnū euū oīuz euiternoz. fm eos euū illo est
in primo euiterno r primo mēsurat̄ eē ip̄suz euiterni
r per illud eē mēsurat̄ eē oīum altoz euiternoz. fm
hos quidē si crearet̄ angelus aliqd̄ supra sup̄remū an
gelū in illo angelo nouit̄ creato icipet eē euū . q̄ iter
euiterna ille esset simplicioz. r si sup̄rem? angelus de
fineret eē icipet euū eē in. b. qui imediate se habebat
ad. a. r q̄ per creatiōnē angeli uel per annihilatiōnē
nulla mutatiō fm rē per se loquēdo sit in alio angelo
absq; mutatiōe reālī. fm hī? pōnez poterit̄ icipe esse
euū in aliquo angelo in quo pri? nō fuerat uel desinē

esse in aliquo in quo prius fuerat nulla mutatio facta reali in ipso. Sed quod tale est formaliter non dicitur res sed habitudinem rei. quod enim tale non est aliqua res secundum se. sed est res sub aliqua habitudine qua habitudine deficiente dicitur illud deficere. eum ergo secundum hanc rationem nullam rem addit supra esse in quo fundatur. sed quod isti dicunt de primo euiterno. dicemus nos de quolibet euiterno. Nam in quolibet euiterno habet esse eum quod est mensura sui esse. et non mensurat aliorum esse. Sed ponentes unitatem eui ponunt illud mensurare esse in quo fundatur. et est per illud mensurat esse aliorum euiternorum. plus ergo datur ipsi eui quod nos demus. quod nos non ponimus quod eum mensurat aliud esse quod illud in quo fundatur. sed ipsi ponunt quod mensurat esse in quo fundatur et per illud mensurat alia esse. Si ergo ponentes unum eum plus datur eui quod nos demus et secundum positionem eorum cogimur ponere quod eum nullam rem addit supra suum fundamentum siue supra esse quod potest recipere esse in aliquo et desinere esse nulla mutatio facta in ipso cogimur et nos ponere quod eum nullam rem addat supra suum fundamentum siue supra esse in quo fundatur. dicemus ergo quod sicut ponentes unum eum et ponentes ipsum in esse primi euiterni cogunt dicitur illud eum non esse rem aliam ab esse primi euiterni. sic nos ponentes eum in esse cuiuslibet euiterni dicemus ipsum non esse aliam rem a quolibet tali esse. **¶** Postquam multum investigauimus utrum eum rem aliam addat supra esse euiterni. volumus declarare quod addit. quod ex hoc potissime apparebit veritas quesita. dicemus ergo sic tempus addit supra motum numerum. sic eum supra esse addit unitatem uel similitudinem. dicemus enim quod unitas tripliciter potest sumi. Nam est unum quod conuenit cum ente. et est unum quod est principium numeri. et possumus dicitur quod est unum in quo consistit ratio eui. sic et in alijs modis potest accipi unum. si in alijs reprobatur. unum enim quod conuenit cum ente dicitur indifferentia quadam. habet autem indifferentiam consequitur esse entis. quolibet enim forma dat rei quod sit et quod sit hoc et quod non sit aliud ab hoc. quolibet enim ens habet aliquid esse per quod est in distinctum a se et distinctum ab alio. ut ergo forma dat esse positionem et putat dat rei quod habeat esse dat ei sit ens. Sed putat dat rei esse positionem et putat dat ei quod sit indistincta a se et distincta ab alio dat ei quod sit quod unum: et quod tale esse positionem consequitur quolibet esse positionem id est tale unum consequitur quolibet ens. unum ergo quod conuenit cum ente opponit distinctio. ut est idem esse sic unum quod est a se non distinctum. sed unum quod est in principio numeri opponit distinctio. idem est enim esse tale unum quod est non distinctum. id est in 3. phisic. quod ex obliuione continui sit additio ad numerum. diuisio ergo continui facit numerum. id est illud facit unitatem que est principium numeri. imaginabimur quod de quod nuncius qui est differetia unitatis. ergo quod est principium numeri est idem quod continuum. diuersae ergo res continue faciunt numerum que est species unitatis. eadem enim unitas ut perficit res in comparatione ad suas partes dat ei quod sit quod continuum. et idem est quod unitas continua diffinit per comparationem ad partes. eadem enim res que est unitas continua et que dat rei quod sit quod continuum putat perficit rem in comparatione ad partes. eadem. scilicet. res putat perficit ea in se dat ei quod sit quod continuum quod sit principium numeri. id est unum quod diuidit ut continuum. ut in quonibus supra finitatem diffusius diximus. unum ergo quod est principium numeri opponit distinctio. sed unum quod est de ratione formali eui opponit successio. quod quid enim habet successione habet partes post partem non est ergo unum nec est totum similitudinem. Sed quod successione et quod non mensurat motum mensurando post partes et quod hoc non est sine quadam mutatio. id est tempus non mensurat motum modo unito. Sed magis modo numerato. unum de ratione formali est quod sit nuncius. sed eum est mensura tota similitudinem. id est de ratione est quod quedam unitas. eum ergo addit supra esse euiterni. quedam modum eundem. ut quod illud esse habet tale modum

essendi quod est totum simul. ideo mensurat eum et fundatur in eo ratio eui. ex quo apparet quomodo est comparatio temporis ad motum. sicut eui ad esse euiterni. Nam sicut in motu accipiendo partem post partem possumus scire quantitate motus quod mensurat tempus. sic considerando quod esse euiterni est totum similitudinem possumus scire quantitate ipsius esse quod ex hoc sciremus ipsius secundum naturam cursu esse perpetuum. Scimus ergo uel scire possumus quantitate motus per tempus. et scimus nec scire possumus unitate ipsius esse per eum. propter quod sicut comparat eum ad esse sicut tempus ad motum. Rursus sicut nuncius qui est de ratione temporis non cadit in diffinitione motus. sed motus est actus entis in potentia secundum quod in potentia. uel est actus mobilis secundum quod mobile sic unitas est similitudo que sunt de ratione formali eui non cadit in diffinitione ipsius esse. sed dicemus quod esse est actus entis in actu secundum quod est in actu uel actus extrinsecus. Ex hoc ergo quod scimus quod addit eum supra esse euiterni. quod addit quodam modum eundem. ut quod addit rem aliam supra esse euiterni. illud enim idem esse euiterni consideratum secundum se est quod da esse. consideratum autem ut est totum similitudinem et ut non habet partem post partem habet rationem eui. **¶** Hinc autem omnibus prelibatis uolumus adducere rationes probantes quod eum non addat rem aliam supra esse. dicemus enim quod eum mensurat quantitate duratiōis ipsius esse sicut enim per tempus possumus scire quantum durat motus. ita per eum possumus scire quantum durat esse. tribus ergo rationibus ostendemus. propositum. prima ratio sumetur ex parte unitatis esse. secunda ex parte duratiōis. tertia ex parte ipsius esse. **¶** Propter primum sciendum quod in motu ista se habent per ordinem. quod primo est considerare ipsum motum in se. secundo est numerare ipsum secundum prius et posterius. tertio est scire quantitate eius. Si consideres res ipsas que est motus in se sic habet ipsum motum. sed si consideres numerum secundum prius et posterius sic habes tempus. sed tertio si consideres quantitate ipsius motus sic habes illud quod de motu mensurat tempus. consideratio igitur ipsius motus secundum se precedit considerationem temporis. ideo dicitur tempus esse accidens motus uel passio motus quod consideratio temporis presupponit considerationem motus et habet se quasi aliquid supradictum illi considerationi sicut actio et passio que sunt idem realiter cum ipso motu ut calefactio et calefactio sunt idem realiter cum ipso motu ad calorem. attamen dicuntur actio et passio fundari in motu. fundatur enim actio in motu et motus in actio. quod per quod ipsa calefactio et ipse motus ad calorem non secundum eadem rationem dicitur motus actio et passio secundum quod ipsa calefactio ut est inductiua forme caloris. et ut est aliquid caloris uel ut est actus calefactibilis sic est motus. Sed ut habet calefactio est ab agente sic est actio ut recipit in passio sic est passio. ut ergo calefactio est calefactibilis et ut est actus mobilis sic est motus. sed ut est actus hoc modo quod est ab agente tanquam cante actiones et in passio tanquam in recipiente habet actionem ab alio sic est actio et passio. circumscribat enim ordo agentis ad patientem: et e contrario. et intelligat ordo habet actionis successiue que est calefactio ad ipsius et calefactibile siue ipsius mobile habebit rationem motus. **¶** Declarauimus ergo quod actio et passio et motus dicuntur unam rem et eadem. et ostendimus quod una et eadem res se habet ut sit motus et actio et passio. uolumus declarare quod motus fundatur in actione et actio in motu. quod autem motus fundatur in actio facile est videre. Nam semper posterius fundatur in priori. cum ergo motus sit aliquid ab agente in passio quod omne quod mouetur ab alio mouetur. prius intelligimus quod motus sit aliquid ab agente et sic est actio: et postea intelligimus quod illud aliquid ab agente recipiat in passio et sic est passio. ultimo autem intelligimus quod per id quod recipit passio ab agente redat ad perfectionem aliam et sic est motus. Illa ergo eadem res ut est ab agente est actio ut recipit in passio est passio ut est via ad acquirenda aliqua perfectionem

De mensura angelorū

est motus. *fm* hūc ergo modū motus fundat in actiōe tanq̄ poster^r in suo p̄riori qz p̄r^r itelligit passū aliqd recipere ab agēte q̄ itelligat per h^r receptū ire ad p̄fectionē aliq̄. rursus qz mot^r vno inō sumpt^r est in plus q̄ actio. qz *fm* p̄m in p̄mo de ḡnatiōe ca^o de tactu. mouere est in plus q̄ agere. Nā agere. p̄e sumptū op̄ponit passioi. nō ergo agit hoc mō loquēdo nisi q̄ alterat qz nō agit nisi qz alterat r̄ patit. s̄z nō omne qd mouet alterat nec omne qd mouet alterat. est itaqz mouere in plus q̄ agere r̄ mot^r in plus q̄ actio. hoc ergo mō mouere est p̄r^r q̄ agere r̄ motus in plus q̄ actio. Sicut magis cōe est p̄r^r q̄ min^r cōe r̄ qz poster^r fundat in p̄riori. qz sic est actio r̄ passio dicunt fundari in motu nō obstante q̄ sint eadē res cū motu. sic qz p̄sideratio t̄pis p̄supponit p̄siderationē motus d̄i t̄ps in motu fundari. p̄sideratio ḡ ipsi^r motus p̄cedit p̄siderationē t̄pis: s̄z p̄sideratio t̄pis p̄cedit cōsiderationē quātitat̄is mot^r. eadē eni res ut est actus mobilis d̄i mot^r. ut est numerat^r per p̄r^r r̄ posterius d̄i t̄ps. ut aut̄ ex hac nūeratiōe p̄tia post partē cōpetit cū hīc quādā extēsiōe r̄ quādā durationē r̄ d̄i qd q̄tuz. mot^r ergo p̄m mobilis r̄ t̄ps r̄ q̄titas durationis ei^r vñā r̄ eadē rē dicūt aliter r̄ alr̄ p̄sideratā. ex hoc apparet q̄ rō mēsure p̄cedit rōnē mēsurat̄i si cōsideret̄ illud *fm* qd mēsurat mēsuratū. tēpus eni mēsurat motu qz mēsurat quātitatē durationis ei^r que sequit̄ p̄siderationē t̄pis. sic et̄ dicem^r in ipso euo nā eadē res ut est act^r euiterni d̄i eē: ut est talis actus qz est totū s̄l d̄i eū. vt est aut̄ sic totū s̄l qz est perpetuū sic h̄z quēdā modū q̄ritatiū. qz scim^r ex hoc quātū durat qz durabit in p̄petuū. eū ergo mēsurat esse angelicū q̄tuz ad q̄ritatē durationis ei^r. qz ex hoc scim^r qz illud eē d̄i t̄m durare. qz ip̄z scim^r eē totū s̄l p̄m ḡ itelligim^r q̄ sit in euiternis eēndi simltas. et postea itelligim^r q̄ h̄z hūc ordinē que videm^r in illo eēndi perpetuitas. poss̄z eni de^r h^r ordinē imutare r̄ possit annihilare euiterna si uellet. s̄z per hūc ordinē que videm^r quecuqz habent eē eū. r̄ h̄nt eē totū simul illa dicunt eē perpetua. illud ḡ qd mēsurat eū in euiternis uidelz quātitas durationis siue perpetuitas eēndi est qd poster^r ipso euo. qz p̄r^r itelligimus eē angelicū eē totū s̄l in quo stat cōpletua rō eū. r̄ postea itelligimus q̄ illud eē sit perpetuū in quo stat quātitas durationis ei^r. p̄p̄ietas ergo eēndi in euiternis r̄ s̄ltas eēndi nō dicūt aliā r̄ aliāz rē hoc r̄ illud. Sed dicūt quosdā modos eēndi. Nā hīc eē s̄l r̄ eē perpetuū nō dicūt aliquā aliā rē supra eē. S̄z dicunt quēdā modū eēndi. cū eni dicim^r q̄ euiternū h̄z eē. r̄ postea dicim^r q̄ h̄z eē s̄l. in hac sc̄da locutiōe nō dicim^r aliq̄ rē supra eē s̄z expr̄sim^r quēdā modū eēndi expr̄sim^r eni cuiusmodi sit illud eē. qz est totū s̄l. si aut̄ ulter^r dicamus q̄ illud eē sit totū s̄l r̄ sit p̄petuū in hac et̄ tertia locutiōe nullā rē dicim^r supra eē. s̄z solū expr̄sim^r modū eēndi. expr̄sim^r eni cuiusmodi sit illud eē qd est totū s̄l qz est perpetuū. ex hoc ergo possum^r sic arguere ad p̄positū. eū supra eē addit si mutare sed hoc nō dicit aliquā rez supra eē sed dicit quēdā modū eēndi: ergo ex parte ipsius eē p̄z q̄ eū nullā rē addit supra eē s̄z expr̄sim^r quēdā modū eēndi. Sc̄do qd hoc p̄z ex parte q̄ritatis siue ex parte perpetuitatis eēndi qua mēsurat eū. Nā ipsa perpetuitas eēndi nullā rē addit supra eē. Si igit̄ intellect^r ipsius eē p̄cedit intellectū s̄ltatis eēndi. r̄ intellectus s̄ltatis p̄cedit intellectū perpetuitatis qz p̄m itelligimus q̄ euiterna habeat eē r̄ postea itelligim^r q̄ illud eē sit simul r̄ postea q̄ illud eē sit perpetuū. Si

perpetuū illud nullā rē supra eē r̄ s̄ltas essendi que est media ei^r se tener cū eē q̄ perpetuitas: multomagis nullā rē addit supra eē. qz ergo s̄ltate eēndi consistit rō eū nullā rē addit supra eē eūitni. Tertio qd p̄z q̄ ex parte durationis eū. Nā eū uel ipsa duratio eē euiternoz uel est idē qd mēsurat. h̄i duratio nis: si eū sit ipsa duratio. qz tandū res durat q̄ diu est. r̄ qz nihil aliud est rē durare q̄ rē esse r̄ rez ulterius nō durare q̄ ulterius nō eē. duratio nō dicit aliud q̄ ipsum eē. s̄z duratio rei r̄ eē rei dicit vñā r̄ eadē rē *fm* aliā r̄ aliā rōnes. eadē eni res *fm* qd est act^r entis in actu ut est in actu uel *fm* qd est actus ex̄t̄is ut est ex̄stēs d̄i eē rei. *fm* eni q̄ est res illa p̄tinuatur in tali eē uel in tali eēntia d̄i duratio eius. Si ergo duratio rem ullā addit supra eē qz esse r̄ esse hoc mō q̄ doret uel q̄ p̄traret in tali eē nō dicit rē aliā ab ipso eē. sed solū in hoc expr̄sim^r modus essendi. Si ergo eū sit idē qd ipsa duratio euiterni eū nullā rē addit supra eē ip̄m. Si aut̄ dicat q̄ duratio euiterni nō est idē qd eū. s̄z est id q̄ mēsurat per eū. cū mēsurat s̄z intellectū sit p̄rior mēsurato. Si eni eū nō est ipsa duratio eēndi. s̄z est id qd mēsurat durationē ipsi^r eē. tūc eū *fm* intellectū ex eo q̄ mēsurat durationē ipsius esse immediatius se habebit ad eē q̄ ipsa duratio que mēsuratur per eū. Sed si ipsa duratio nō dicit rem aliā supra eē. multomagis r̄ eū. p̄t̄ est mēsurat̄ duratōis immediat^r se h̄z ad eē nullā rē addit supra esse. sicut nec ipsa duratio. ergo ex parte ipsius eē r̄ ex p̄te perpetuitatis eius r̄ ex parte durationis ei^r p̄z q̄ eū in euiternis nullā rem addit supra esse.

Ad primū dicendū q̄ esse euiterni est totū si mul nec tñ p̄t̄ hoc est idē qd cui ternitas. qz alit̄ est s̄ltas ipsius eē euiterni siue ipsi^r eū r̄ eūit̄n̄t̄is. qd quō sit infra patebit. In qōne eni illa utrū in euo sit successio patebit q̄ simltas eū r̄ si multas eternitatis multū differūt. ¶ Ad 2^m dicendū: q̄ eū nō idiget p̄tinuatiōe eo mō quo indiget tēpus. Nā t̄ps h̄z partē r̄ partē r̄ id nō pōt eē p̄tinuū nisi itelligat aliqd q̄ p̄tinuet partes t̄pis. S̄z eū est totū simul r̄ nō idiget tali cōtinuatiōe. nūc ergo eū nō p̄tinuat eū q̄ p̄tinet partē cū parte sicut p̄tinuat nūc t̄pis. att̄n̄ aliq̄e modū p̄tinuatiōis possum^r ibi assignare. dicem^r eni q̄ sicut nūc fluxus facit t̄ps r̄ nūc t̄pis per suū fluxū p̄tinuat t̄ps. qz t̄m diu durat q̄ diu durat flux^r ipsius nūc. ita nūc stans facit eū. r̄ nūc eū per suū stare p̄tinuat eū. nā tandū durabit eū q̄ diu stabit nūc eū. q̄ ergo arguebat q̄ nūc eū nō cōtinuat eē. dicit d̄z q̄ nūc eū est idē qd s̄ba euiterni. et eē ipsius euiterni dat r̄ persistit cōtinuat in suo statu per s̄bam euiterni in qua suscipit. ¶ Ad 3^m dicendū: q̄ t̄ps s̄z sit passio mot^r est t̄m idē m̄l̄iter qd mot^r. d̄z eni t̄ps fundari in motu tanq̄ in subiecto. qz p̄sideratio ipsius t̄pis p̄supponit cōsiderationē ipsius motus. sic cōsideratio passiois p̄supponit cōsiderationē subiecti. op̄z ḡ ibi large accipe passionē. r̄ large accipe s̄bm. Nā aliqd eē in aliquo uel aliqd eē s̄bm ali cuius. uel aliqd eē cām alicuius si large loq̄mur de talibus oia hec de eis uerificari possunt. dicimus enim vniuersalia eē in particularibus ḡna eni eē in speciebus r̄ t̄m genus in specie est idē q̄ sp̄s. r̄ vniuersale in particulari est idem q̄ participare. dicim^r et̄ q̄ passio est effect^r actiōis r̄ t̄m actio r̄ passio eadē rem d̄cūt. dicim^r et̄ q̄ ois actio in motu firmabit r̄ t̄m actio siue ip̄z agere est quōdā mouē. nā calefacē agere est: calefacere quodā mō nō alterare est idē. est eni gen^r motus q̄ actio r̄ t̄m mot^r d̄i eē s̄bm actiōis. sic r̄ in p̄po

sito. licet idē sit mot⁹ qđ tps: nō est tñ incōueniēs mo-
tum esse sōm tps. sic z in pposito lz idē sit reāl^r euū
qđ esse: attñ qz fm aliā z aliā rōnez sumit euū z eē. iō
vnū pōt fundari in aliquo. uel possum⁹ aliter respon-
dere ad argumētū. dicēdo qđ euū nō est passio ipsi⁹ eē
sicut tps est passio mot⁹ ut patebit in qōne sequenti.
supponebat argumētū sile qđ nō erat sile. p̄ma tñ re
spōsio rez allaz ē. qz lz euū nō possit dici passio ipsi⁹
uerū est tñ qđ fundat in ipso eē. Si ergo fundat in eē
vnū fuit declarare quōd possit esse idē reālter qđ esse.
¶ Ad 4^m dicēdū: qđ si uolum⁹ saluare hāc ppositi-
onē qđ eē eūterni plus depēdeat a sua mensura qđ a
sua eēntia in qua recipit. qđ hoc itelligē de ipsa mēsu-
ra extrinseca. uidelz de ipsa eternitate. siue de ipso eē
diuino qđ mēsurat oia eē eūterna. eē enī ipsi⁹ eūter-
ni plus depēdet ab eē diuino qđ a p̄p̄ta eēntia in qua
recipit. Sed si itelligēdo ppositiōnē assumptā uel
argumētū p̄ra nos. uey est enī qđ euū qđ est in eūter-
nis nō est idē cū eē diuino. imo plus differt ab eē diui-
no qđ ab eēntia eūterni. cū ḡ oī qđ eē eūterni plus de-
pēdet a sua mensura qđ ab eēntia in qua recipit. si intel-
ligat de mēsurā extrinseca uera est ppositio. lz nihil
p̄ra nos pcludit. si de intrinseca peccat in mā qz accipit
f̄la. ¶ Ad 5^m dicēdū: qđ diuine p̄sone dicūt distincta
supposita. lz euū z eē nō dicūt distincta supposita. sed
sunt in vno z eodē supposito eūterno. iō nō est simile
hic z ibi. uel possum⁹ dicē qđ diuine p̄sone differūt re-
relata nō re absoluta. hic aut nō querim⁹ de re relata
lz de re absoluta. querim⁹ enī utrū euū addat aliquaz
re absoluta supra eē. ¶ Ad 6^m dicēdū: qđ euū est re-
alī in ipso angelo. p̄pter reale fundamētū qđ hz in
ipso qz fundat in eē eī⁹ sicut silitudo realit^r est in ipso
simul p̄pter reale fundamētū. utputa p̄p̄t albedinez
in qua fundat. attñ ipsa silitudo lz sit reāl^r in ipso simi-
li nullā tñ re addit supra albedinē que est suū funda-
mētū. ita euū lz sit reāl^r in ipso eūterno nullā tñ rem
addit supra eē eūterni qđ est suū fundamētū. ¶ Ad
7^m dicēdū: qđ mēsurā hz rōnez cae. uey est de mēsu-
ra que est cā oīuz eūternoz. uel possum⁹ dicē qđ ēt in
ipsa mēsurā intrinseca possum⁹ saluare aliquo mō rō-
nem cālitatis. dictū est enī qđ large loquēdo de cā ēt
in hīs que sūt de re possum⁹ saluare rōnez cālitatis. si
cūt oīcīm⁹ qđ passio est effect⁹ actiōis. imo si uolum⁹
possum⁹ hic in mēsurā z mēsurato quodāmo exp̄sse
saluare rōnē cālitatis. dicem⁹ enī qđ eē angelicū quasi
hz duplicē modū eēndī. qz hz eē sīl^r z hz eē p̄petuū. z
vn⁹ istoz modoz eēndī cōpetit ei per aliū. Nā hīc
eē p̄petuū cōpetit eūterno per hīc eē sīl. hee ergo
due hitudines uel hā duo modi eēndī se hñt q̄si sicut
cā z cātū. qz hee hitudo z hīc modus eēndī qđ eūter-
nū sit p̄petuū cōpetit ei ut dixim⁹ per hoc qđ hz esse
simul. euū ḡ qđ est mēsurā se hz hīc q̄si cā respectu sui
mēsurati. ad formā ḡ arguēdī cū oī⁹ qđ cā differt talit^r
a cātō. uey ē si se hñt vnū ad aliū sic res ad rē. Sz nō
ē uerū si se hñt sic hitudo ad hitudinē uel sic modus
eēndī ad modū eēndī. eē enī eūterni hz hos modos eē-
ndī in eūterno ut hñt hās hitudines respectu eūterni qđ
est totū sīl^r z est p̄petuū: r̄ma istaz hitudinū se hz sic
cā respectu alteri. z qz talis cālitās nō attēdit hz aliā
z aliā rē lz fm aliā z aliā hitudinē iō hīc iter mēsurā
z mēsuratū nō est diuersitas reālis. ¶ Ad 8^m dicen-
dū: qđ ipsa sba est mēsurā ipsi⁹ eē fm aliqūe modū: qz
ut p̄z ex. 4. p̄hic. ipm nūc mēsurat tps. ipz enī nūc hz
qđ accipit p̄z⁹ z posterius mēsurat tps. sic ēt ipm eui
nūc ut accipit inītas mēsurat euū qz hoc mō certifi-
cat nos de euo. z facit nos cognoscere qđ est euū. hoc

eni modo certificamur de ipso euo. si bñ intellexim⁹
quō nūc eui est qđ stas. sic ergo nūc eui mēsurat euū
qđ nūc fundat in sba eūterni z euū in eē. vniuersaliter
sba eūterni mēsurat suū eē. oīcīm⁹ aut mālī^r z est ipsa
sba que sbatur ipsi eē z ipsi euo mēsurat quodāmo
ipsuz euū. ¶ Ad formā vō arguēdī: qđ a substantia
eūterni est euū qđ mēsurat illud eē. oīcīm⁹ qđ sba eū-
terni nō est mēsurā ipsi⁹ eē sicut euū lz sicut nūc eui.
nūc est mēsurā ipsius eē nō formalr lz mālī^r. ut possu-
mus dicē qđ euū nō mēsurat eē eūterni ut est aliquid
in se. lz mēsurat ipm q̄tuz ad suā duratōnez. z qz sua
duratio est p̄petua. iō mēsurat illud eē q̄tū ad suaz
p̄petuitatē. Dicem⁹ ergo qđ dato qđ angelus intelli-
gat suuz eē per suā sbaz attñ ipm eē hēt uarias hitu-
dines. z vna hitudo est apta nata cognosci per aliaz.
ut hitudo p̄petuitatis que mēsurat euū est apta na-
ta cognosci per hitudinē silitatis in qua p̄silit rō eui.
¶ Ad 9^m dicēdū: qđ nō est incōueniēs qđ idē sit notū
us seipso z p̄z⁹ seipso alit^r z alr acceptū ut aial in ho-
mine est idē qđ hō. idē ḡ fm rōnez est aial z hō. illud
tñ vnū z idē p̄sideratū ut est aial est p̄z⁹ z notū seip-
so ut est hō. sic z in pposito idē est angelicū est sīl^r z
est p̄petuū. z ut est sīl^r hz rōnez eui siue hz rōnē mē-
sure. ut est p̄petuū hz rōnē eui z mēsure est p̄z⁹ seipso qđ ut
est p̄petuū. z p̄petuū z fm qđ hz rōnez mēsuratū
est p̄steri⁹. quantitas enī illius est p̄petua duratio.
hāc aut quātitatē siue hāc p̄petuā duratōnē mēsurat
simultas z vnitas illi⁹ eē. z qz illō eē est vnū z totū
sīl^r iō est p̄petuū. ¶ Ad 10^m dicēdū: qđ mēsurā re-
fert ad mēsuratū fm rōnē. mēsuratū aut ad mēsuraz
fm rē si reāl^r differat mēsurā a mēsurato qđ ueritatē
hz in mēsurā extrinseca. Nō enī pōt p̄e loquēdo mē-
suratū reāl^r depēdere a mēsurā nisi reāl^r ab ipsa diffe-
rat. attñ si uolum⁹ possum⁹ z dictū illō p̄hic uerifica-
re in pposito q̄tuz spectat ad intētionē eī⁹. uult enīz
p̄hs per illa uerba qđ mēsuratū depēdet ab eo nisi fm
moduz itelligēdī. ut scia fm se depēdet a scibili non
aut depēdet a scia nisi fm moduz itelligēdī. ut qz nō
possum⁹ itelligē qđ scia referat ad scibile nisi itelligam
qđ scibile referat ad ipaz. ex ipsa ḡ re est qđ scia referat
ad scibile z qđ depēdeat ab ipsa. reliqua aut ut qđ scī-
bile sic se hēat ad sciaz est ex nostro mō itelligēdī. sic
z in pposito. p̄petuitas essendi in eūterno depēdet ex
ipsa silitate z vnitate ipsi⁹ eē hz se. si aut vnitas z silitas
vnū sumit rō eui depēdet siue referat ad ipaz p̄petuitatē.
hoc est hz nostrū modū itelligēdī. qz nō possum⁹
itelligē hoc referri ad illud nisi itelligam⁹ eō uerbo
illō ad hoc referri. ¶ Ad 11^m dicēdū: qđ in q̄titate
extēsiōis z p̄fectiōis differt mēsurā a mēsurato. si ac-
cipiat mēsurā extrinseca: ut q̄titas ulne differt a q̄tita-
te p̄ni. q̄titas aut p̄ni nō differt a seipsa. si ḡ ex ipsa
quātitate vno mō accepta accipet rō mēsure z ex ea-
dē quātitate p̄ni alio mō accepta accipet rō mēsurā
tī. mēsurā quātitate p̄ni sic accepta nō eēt reāl^r ab
ipsa alia quātitate. sic z in pposito eē angelicū differt
reāl^r ab eē diuino. lz eē angelicū ut est mēsurā. i. ut est
vnū z est sīl^r z ut hz rōnē eui nō differt reāl^r a seipso
ut est p̄petuuz z ut habet rationem mensurati.

Quarto querit utrū euūz in eūternis
faciat per se p̄dicamētū sic
q̄n. z utrū vnūz reducat in aliū. z vī qđ euūm
per se faciat p̄dicamētū. qz sufficit ad rōnē p̄dicamētū
qđ aliqd diuidat per oīas essentialē z qđ nō habeat
aliud supra se supuentēz gen⁹. Sz hoc hz euū. oīuidit
enī per oīas qz multe sunt spēs eūternoz eēntialit^r